

2017

ÅRSRAPPORT
184. forretningsår

SPAREBANK 1 RINGERIKE HADELAND
NO 937 889 275
TELEFON 915 02130

SpareBank
RINGERIKE HADELAND

VISJON, VERDIER OG MÅL

Visjon

SpareBank 1 Ringerike Hadeland – den anbefalte banken

Verdier

Nær – Dyktig – Engasjert – Fremtidsrettet

Strategisk hovedmålsetning

Vi skal være et lønnsomt og solid finanskonsern som er attraktiv for kunder, egenkapitalbeveiere, medarbeidere og lokalsamfunnet. Den overordnede strategien skal gjenspeile disse ambisjonene.

04	HOVEDTALL
06	ADM. BANKSJEFS KOMMENTARER
08	UTVIKLINGSTREKK 2017
12	HISTORIKK
13	VIRKSOMHETEN I KONSRNET
16	SPAREBANK 1 GRUPPEN OG BANKSAMARBEIDET
18	STRATEGI OG MÅL
23	ORGANISASJONSKART
24	PRESENTASJON AV STYRET
26	PRESENTASJON AV KONSRNLEDELSEN
ÅRSREGNSKAP	
29	STYRETS ÅRSBERETNING 2017
40	RESULTATREGNSKAP
41	UTVIDET RESULTATREGNSKAP
42	BALANSE
44	ENDRING I EGENKAPITAL
46	KONTANTSTRØMOPPSTILLING
47	NOTER TIL REGNSKAPET
112	ERKLÆRING I HENHOLD TIL VERDIPAPIRHANDELLOVENS § 5-5
113	REVISJONSBERETNING 2017
119	SAMFUNNSANSVAR
128	REDEGJØRELSE OM FORETAKSSTYRING
136	EGENKAPITALBEVIS
138	BANKENS TILLITSVALGTE 2017

HOVEDTALL

RESULTATSAMMENDRAG (Hele tusen kroner)	31.12.2017		31.12.2016	
		%		%
Netto renteinntekter	358.144	1,63	346.817	1,68
Netto provisjons- og andre inntekter	302.313	1,38	301.700	1,46
Netto avkastning på finansielle investeringer	98.907	0,45	109.071	0,53
Sum inntekter	759.363	3,47	757.588	3,66
Sum driftskostnader	337.974	1,54	332.033	1,60
Driftsresultat før tap	421.390	1,92	425.556	2,06
Tap på utlån og garantier	7.885	0,04	13.961	0,07
Resultat før skatt	413.505	1,89	411.594	1,99
Skattekostnad	81.975	0,37	84.653	0,41
Periodens resultat	331.530	1,51	326.941	1,58
Poster som ikke vil bli reklassifisert til resultat				
Aktuarielle gevinster og tap vedrørende ytelsespensjon	3.515	0,0	-7.647	-0,0
Andre inntekter og kostnader tilknyttede foretak og felleskontrollert virksomhet	-324	0,00	603	0,00
Skattekostnad	-882	0,0	1.910	0,0
Poster som vil bli reklassifisert til resultat				
Endring i virkelig verdi for investeringer tilgjengelig for salg	-8.341	-0,04	-23.640	-0,11
Andre inntekter og kostnader tilknyttede foretak og felleskontrollert virksomhet	143	0,0	337	0,0
Sum øvrige resultatposter ført mot egenkapitalen	-5.888	-0,03	-28.436	-0,14
Totalresultat	325.642	1,49	298.505	1,44

NØKKELTALL	31.12.2017	31.12.2016
Lønnsomhet		
Egenkapitalavkastning	10,6 %	11,7 %
Egenkapitalavkastning (totalresultat)	10,4 %	10,6 %
Kostnadsprosent (morbank)	34,6 %	37,9 %
Kostnadsprosent (konsern)	44,5 %	43,8 %
Balansetall		
Brutto utlån til kunder	18.421.657	17.936.210
Brutto utlån til kunder inkl. SpareBank 1 Boligkreditt	25.824.032	24.345.224
Innskudd fra kunder	13.278.348	12.792.928
Innskuddsdekning	72,1 %	71,3 %
Utlånsvekst siste 12 måneder	2,7 %	6,8 %
Utlånsvekst inkl. SpareBank 1 Boligkreditt	6,1 %	8,2 %
Innskuddsvekst siste 12 måneder	3,8 %	3,4 %
Gjennomsnittlig forvaltningskapital	21.904.828	20.694.858
Forvaltningskapital	22.155.975	21.653.680
Forvaltningskapital inkl. SpareBank 1 Boligkreditt	29.558.349	28.062.694
Tap og mislighold i % av brutto utlån		
Tapsprosent utlån	0,0 %	0,1 %
Misligholdte engasjement i % av brutto utlån	0,3 %	0,2 %
Andre tapsutsatte engasjement i % av brutto utlån	0,2 %	0,1 %
Soliditet		
Kapitaldekningsprosent	19,8 %	17,1 %
Kjernekapitaldekningsprosent	18,4 %	15,9 %
Ren kjernekapitalprosent	18,4 %	15,9 %
Kjernekapital	2.522.707	2.121.568
Netto ansvarlig kapital	2.710.127	2.275.414
Uvektet kjernekapitalandel (Leverage ratio)	11,2 %	9,7 %
Kontor og bemanning		
Antall kontor	5	5
Antall årsverk	234,2	225,8
Egenkapitalbevis		
Egenkapitalbevisbrøk	97,34%	97,19%
Børskurs	191,00	178,00
Børsverdi mill. kr	2.989	2.483
Bokført egenkapital per egenkapitalbevis	209,12	202,18
Resultat pr egenkapitalbevis (kr) (morbank)	22,54	20,33
Resultat pr egenkapitalbevis (kr) (konsern)	20,51	22,51
Utbytte pr egenkapitalbevis (kr)	10,30	11,30
Pris / Resultat per egenkapitalbevis annualisert	9,31	7,91
Pris / Bokført egenkapital	0,91	0,88

Alle alternative resultatmål er definert i eget vedlegg til finansiell rapportering tilgjengelig på bankens hjemmesider, www.rhbank.no.

SPAREBANK 1 RINGERIKE HADELAND

– rigget for lønnsom vekst

Målsetting er å være det anbefalte og ledende finanskonsernet i regionen. Vi er en lønnsom og solid virksomhet, en bank med tradisjoner og en bank i utvikling til glede for distriktet. Vi leverer et meget godt resultat på 413,5 mill. kroner før skatt for 2017, noe som vi er stolte av å ha oppnådd. Utlånsveksten ble på nesten 1,5 mrd. kroner, noe som har oppfylt mange drømmer for våre kunder. Vi har en kjernekapital på 2.522,7 mill. kroner som gir en ren kjernekapitaldekning på 18,4 % ved årsskiftet.

Regionen

Regionen har vært preget av omstilling de senere årene. Fra tradisjonell industri til nye virksomheter med digitalisering og robotisering både innenfor industri, varehandel og ikke minst tjenesteytende sektor. En slik omstillingsevne og optimisme er viktig med tanke på fremtiden. Nærheten til Oslo er selvfølgelig en del av dette. Regionen står foran store utviklingsmuligheter, blant annet gjennom større infrastrukturprosjekter, som ny vei og bane til Oslo. Planlegging og beslutningsprosess har gjennom det siste året kommet et skritt videre. Det er tilnærmet tverrpolitisk enighet i Stortinget om at Ringeriksbanen/ E16 skal bygges med byggestart senest i 2021 og det er i tillegg, de siste tre årene, bevilget vel en milliard kroner til planlegging av prosjektet.

Ut fra bankens visjon og verdigrunnlag, som en sentral aktør og bidragsyter til verdiskapning, har vi siste året jobbet aktivt for å skape fremtidstro og optimisme i forhold til prosjektet. Det er viktig at distriktets innbyggere har en positiv holdning til disse vekstmulighetene. Det er også viktig at de berørte kommunene har fremdrift i sitt planverk og tar de nødvendige politiske beslutninger. I tillegg må det etter min mening jobbes aktivt med markedsføring av regionen overfor potensielle nye innbyggere og bedrifter. Dette vil være helt avgjørende for å lykkes med regionens vekstambisjoner.

Analyser viser at regionen kan forvente betydelig vekst i antall innbyggere de nærmeste årene. Banken vil i samarbeid med høyskolen utarbeide faktabasert vekstbarometer som følger utviklingen fremover. Målsettingen er å sette dagsorden ved å informere både innbyggere og sentrale aktører slik at nødvendige tiltak kan iverksettes.

Rigget for lønnsom vekst – emisjon

Banken ser gode muligheter for lønnsom vekst i tiden som kommer. Vi hentet inn 313 mill. kroner gjennom egenkapitalemisjon med henblikk på å sikre mulighetene for fortsatt vekst til glede for både banken og regionen.

Det var noen spennende dager i april/mai knyttet til hvordan markedet ville ta imot en slik emisjon. Derfor var det hyggelig å konstatere at vi ble raskt overtegnet og måtte stoppe den rettede emisjonen etter vel 1 times tid. Det ble supplert med en reparasjonsemisjon overfor eksisterende egenkapitalbevisiere og en ansatte-emisjon, som begge fikk god oppslutning. Kursen for emisjonene ble satt til 185,-.

Verdigrunnlaget

I SpareBank 1 Ringerike Hadeland ønsker vi å skape verdier for kunder, eiere, ansatte og samfunnet som vi er en del av. Vår visjon er å være den anbefalte og ledende banken. Dette betyr at vi skal gjøre så god jobb mot våre kunder at de anbefaler oss til andre. Virksomheten skal være bygget på kjerneverdiene nær, dyktig, fremtidsrettet og engasjert. Ambisjonen er å kunne befeste posisjonen som en samfunnsengasjert og litt annerledes bank. Vi vil ta bety noe for bedrifter og folk flest i vårt område. Vi vil ta vare på tradisjonene samtidig som vi skal være moderne og fremtidsrettet. Vi ønsker å oppfattes som solide, jordnære og folkelig i dialog med de ulike aktørene. Bankens engasjement rundt NM på ski på Lygna og NM på skøyter på Jevnaker har blitt lagt merke til.

Vi ønsker å strekke oss litt lenger når viktige bedrifter har utfordringer vi tror vi kan bidra til å løse, eller når viktige samfunnsprosjekter skal gjennomføres. Vi har i over 180 år erfart at endringer skjer. Vi er her «i dag og i morgen». Vi har ingen ønsker om å flytte til andre steder. Derfor er vi opptatt av å gjøre vårt for at bedriftene og menneskene som holder til her får tilgang på nødvendig kompetanse og kapital uavhengig av svingninger. Vi har erfart at vi tar del i samfunnsutviklingen, fordi det angår oss og fordi det er en god forretningside. Vi står last og brast med regionen. Mest av alt fordi det er her vi er etablert og hører til. Derfor kjenner vi både næringslivet og samfunnsstrukturen godt. Dette er en viktig forutsetning for å kunne drive lønnsomt, til beste for kundene, de ansatte og våre eiere. Både kunde- og ansattundersøkelser viser at de er fornøyd med banken. Vi får også gode tilbakemeldinger fra eierne. Vi har utbetalt til sammen 688 mill. kroner i utbytte til våre eiere de siste fem årene og prising av egenkapitalbevisene var ved årsskiftet 192,75 eller P/B 0,91.

Best på kundeopplevelser – to-sporsmodellen

Vi har det siste året hatt behov for å klargjøre hvordan vårt fremtidige betjeningskonsept skal være i den digitale verden. Vi har høye ambisjoner i forhold til våre kunder. Vi skal være best på kundeopplevelser, samtidig skal

digitale og selvbetjente løsninger være en naturlig del av dette. Derfor benytter vi begrepet to-sporsmodellen, og vi har en klar oppfatning av at denne modellen er riktig og mulig å gjennomføre. Denne skal gi både kunder og banken økt verdiskapning.

Vårt arbeid skal være preget av stolthet, kvalitet og langsiktighet. Vi skal sikre at kundene får riktig og rask behandling, slik at planer og drømmer kan realiseres i samspill med banken. Vi skal være en ledende forvalter av sparepenger og distributør av viktige spare- og forsikringsprodukter, herunder sparing til pensjon.

Vi er den ledende banken i vår region med en samlet markedsandel både overfor person- og bedriftskunder på vel 40 %. Det er over 60.000 eksisterende kunder samt 2.850 nye kunder som har vist oss denne tilliten. Mange av de nye kundene oppgir at de er anbefalt fra andre å ta kontakt med banken. Dette fyller oss både med stolthet og ydmykhet. I tillegg har vi jobbet proaktivt med mange kundearrangementer og ikke minst har det nye pop-up bankkontoret – campingvognen – stadig vært på farten. Vi legger stor vekt på tett samspill med kundene og utvikling av gode og langsiktige kunderelasjoner. Derfor setter vi ekstra pris på kundetilfredshetsmålinger som viser at vi leverer i henhold til kundenes forventninger. Rådgiverrollen mener vi blir stadig viktigere og vi har iverksatt tiltak for å utvikle denne rollen ytterligere. Dette for å nå vår ambisjon om å være best på kundeopplevelser.

Samtidig med omstilling i norsk økonomi, er den globale banknæringen preget av en digital revolusjon. Stadig flere tjenester gjøres tilgjengelig på mobiltelefon, kundeadferden endres, og nye konkurrenter kommer inn på arenaen. I denne situasjonen har banken, som en del av SpareBank 1-alliansen, investert tungt i teknologi. En rekke nye tjenester er digitalisert og prosesser er forenklet. I begynnelsen av året ble det enighet om en felles digital lommebok – Vipps – hvor over 100 norske banker står bak.

Samfunnsengasjement

Høyt samfunnsengasjement er viktig for banken, og skal være noe av vår identitet, slik at vi kan være en pådriver i regionen. Samspillet med sparebankstiftelsene har vært meget godt. Stiftelsenes formål er å videreføre sparebanktradisjonene i sine respektive lokalsamfunn. Det har gitt betydelige bidrag til allmennyttig virksomhet og prosjekter. Dette er positiv omdømmebygging for banken og meget bra for utvikling av regionen. Vi er en aktiv og vesentlig støttespiller for de fleste kulturbegivenheter, idrettsarrangementer og sportsutøvere i hele markedsområdet. Vi har samlet bidratt med vel 520 mill. kroner siden fusjonen for vel 7 år siden da virksomheten med stiftelse og bank ble etablert.

I tillegg har vi en næringsstiftelse som bidrar til nye, interessante forretningskonsepter og skaper nye arbeidsplasser i regionen. I samarbeid med stiftelsene har vi etablert talentstipend, slik at vi kan støtte og oppmuntre dyktige ungdommer innen idrett, kultur og kompetanse.

Dyktige ansatte med omstillingsevne

244 dyktige og engasjerte medarbeidere er bankens og konsernets viktigste ressurs. Uten deres innsats og gode samhandling, ville ikke fjorårets resultater vært mulig. Nok en gang registrerer vi at våre medarbeidere motiveres av de arbeidsoppgaver og krav som de til daglig står overfor. Dette ble slått fast i den årlige organisasjonsundersøkelsen. Bedriftskulturen er preget av godt samarbeid med motiverte medarbeidere som arbeider mot felles mål. Finansbransjen er i sterk endring og vi fokuserer i økende grad på kompetanseheving, omstilling og kvalitetsforbedring. Det er god kultur for løpende endringer og kontinuerlige forbedringer. Kultur for endring gjør oss mer tilpasset fremtiden. Jeg er også meget fornøyd med samhandlingen mellom ansatte i banken, eiendomsmeglerselskapet og økonomihuset. Dette er viktig – både for å få en felles kundeopplevelse og ikke minst felles bedriftskultur.

Avsluttende kommentar

Omdømme er viktig – vi ønsker å være mer enn en bank. Vi har i over 180 år bidratt til utvikling av regionen. Dette skjer gjennom finansiering av bedrifter og privatpersoner. Deler av bankens overskudd gis til mange gode formål innenfor næringsutvikling, idrett og kultur. Vi jobber aktivt som tilrettelegger av prosjekter som er viktig for distriktet. Vi har de siste årene vist høy lønnsomhet og levert gode økonomiske resultater. Vi er godt rustet til å møte kundenes behov i årene som kommer i en bankhverdag i stadig endring. Samhandling med markedet rundt oss er viktig. Vi skal sammen skape en sterk regional og fremtidsrettet bank. Med solid økonomi, motiverte og dyktige medarbeidere, engasjerte eiere, samt langsiktige og gode kunderelasjoner, har vi et godt utgangspunkt. Det blir spennende å være med på den utviklingen som regionen står foran.

Steinar Haugli

Steinar Haugli
Adm. banksjef

UTVIKLINGSTREKK 2017

Økonomiske resultater

Meget gode økonomiske resultater i konsernet med et overskudd på 413,5 mill. kroner før skatt. Resultatutviklingen fra underliggende drift i konsernet er god. God lønnsomhet både fra bankdrift, eiendomsmeglervirksomhet og regnskaps- og IT-tjenester.

Rigget for lønnsom vekst

Banken har målsetting om å være den anbefalte og ledende bank i markedsområdet. En virksomhet som skaper og legger igjen verdiene i regionen.

Regionen står foran store utviklingsmuligheter blant annet gjennom større infrastrukturprosjekter som ny vei og bane til Oslo. Planlegging og beslutningsprosessen har gjennom det siste året kommet et skritt videre og aktører er i ferd med å posisjonere seg, spesielt innenfor boligutvikling.

Banken ser gode muligheter for lønnsom vekst i tiden som kommer og hentet inn 313 mill. kroner gjennom egenkapitalemisjon med henblikk på å sikre mulighetene for fortsatt vekst til glede for både banken og regionen.

2.850 nye kunder og høy tilfredshet hos de etablerte kundene

SpareBank 1 Ringerike Hadeland har godt over 60.000 kunder som viser tillit, gir positive tilbakemeldinger og har valgt å være kunde gjennom en årrekke.

Siste året har banken rekruttert mange nye kunder fra de landsomfattende bankene på bakgrunn av bankens betjeningskonsept.

Kundebetjening gjennom to-sporsmodellen

SpareBank 1 Ringerike Hadeland har valgt et kundebetjeningskonsept hvor banken bruker begrepet to-sporsmodellen. Dette betyr at banken skal være nærbanken med et fysisk kontornett og ansatte med god kundekunnskap og relasjon som gir tilpasset rådgivning. Samtidig har

banken gode og digitale løsninger med sømløs betjening hvor kunder kan benytte ulike betjeningsløsninger. Banken har fem kontorer spredt i regionen. Siste året har vi rekruttert mange nye kunder på bakgrunn av betjeningskonseptet. Slik oppnås kundelojalitet i en digital verden.

Betalingsområdet i endring

Mobilbankbruken er den elektroniske banktjenesten som har økt mest det siste året. 3,9 millioner nordmenn bruker nettbank, og 2,1 millioner av dem benytter mobilbank. Betalingstjenesten Vipps fortsetter å øke på landsbasis – og de fleste banker/bankgrupperinger i landet benytter nå Vipps.

PSD2 eller betalingstjenestedirektivet innføres fra 13.01.18. Dette er et EU-direktiv som skal regulere betalingsformidling i EU og EØS. Intensjonen er å legge til rette for økt konkurranse i markedet for betalingstjenester, fremme innovasjon, styrke sikkerheten for nettbetalinger og tilgang til konto samt bedre integrasjonen mellom aktører. Det forventes at dette innføres i Norge innen utgangen av 2018 og at det vil få betydning for finansbransjen, noe det jobbes aktivt med.

Bitcoin er sammen med annen kryptovalutaer en digital valuta som ikke er avhengig av en sentral utsteder og dermed ikke regulert. Stadig flere brukersteder aksepterer betaling i form av digital valuta. Det forventes at blokk-kjedeteknologien sannsynligvis etablerer nye forretningsmodeller og helt nye måter å tenke på. Dette vil utfordre eksisterende finansbransje.

Lavt rentenivå Boliglånsforskrift Boligprisvekst

Norges Banks styringsrente på 0,50 % har vært uendret gjennom hele året. Siste endring var 17.03.16, hvor renten ble redusert med 0,25 %. Markedsrentene har også vært på et lavt nivå hele året. Laveste rente (boliglån for unge) er f.t. 2,35 %.

Det er forventninger om en forsiktig renteøkning i løpet av året da internasjonale renter viser en svak stigning.

Myndighetene strammet inn boliglånsforskriften fra 01.01.17. Dette var på bakgrunn av høy boligprisvekst spesielt i Oslo. Kravene ble innskjerpet til betjeningsevne, gjeldsgrad og krav til egenkapital og spesielt for sekundærbolig i Oslo. Bankene ble gitt mindre muligheter for å avvike fra disse kravene. Disse kravene har hatt effekt og spesielt for Oslo som har et fall i boligprisene på 6,2 % i 2017.

For vårt markedsområde viser gjennomsnittlig økning i boligpriser henholdsvis 8 % og 12 % på eneboliger og leiligheter.

244 engasjerte medarbeidere

Konsernet har 151 medarbeidere i banken, 31 i eiendomsmeglervirksomheten og 62 i Økonomihuset. De ansatte viser sterk lojalitet til virksomheten og dens verdigrunnlag. De har høy kompetanse og evne til å skape gode relasjoner med kundene. Videre er bankens medarbeidere engasjerte og tilpasser seg endret kundeferd og arbeidsprosesser. Lean-prosesser med kontinuerlig forbedring er eksempel på slik arbeidsmetodikk. Kompetanseutvikling er en kontinuerlig prosess i konsernet, både innen bank-, eiendomsmegler- og økonomi-faget, lederutvikling og talentutvikling.

Banken er også inne i et generasjonsskifte og har rekruttert 11 medarbeidere siste året for blant annet å møte dette. Ved utgangen av året er vel 16 % av de ansatte i banken 60 år eller eldre.

Banken arbeider planmessig og for å øke samhandlingen og ta ut synergieffekter mellom de ulike virksomhetsområdene i konsernet.

Samfunnsengasjement

Høyt samfunnsengasjement er forankret i konsernets verdigrunnlag. Banken skaper verdier i distriktet som investeres videre og bidrar til kultur, idrett, utdanning og næringsliv. Banken har samspill med sparebankstiftelsene, og har samlet bidratt med 61,7 mill. kroner i 2017. Dette er viktige bidrag til lokalsamfunnene og verdifull omdømmebygging for konsernet.

**EiendomsMegler 1
Ringerike Hadeland**

Datterselskapet befester sin sterke markedsposisjon med en omsetning i 2017 på 1.442 boliger til en verdi av 3,7 mrd. kroner. Selskapet har god inntjening. I tillegg bidrar arbeidet med samhandling mellom megler-selskap og bank til verdiskapning for begge parter.

SpareBank 1 Økonomihuset

Virksomheten ble kjøpt i 2015 og målsettingen med dette kjøpet er å komplementere finanshusbegrepet. Økonomihuset er en ledende virksomhet innenfor sin bransje, med 62 dyktige ansatte. Datterselskapet har ca. 1.400 kunder og en samlet omsetning på 59,6 mill. kroner i 2017. De har også god inntjening og i tillegg bidrar samspillet til verdiskapning for begge parter.

SpareBank 1 Finans Østlandet

Banken eier en aksjepost på 5 % i selskapet fra januar 2016 og hovedeier er SpareBank 1 Østlandet. SpareBank 1 Finans Østlandet tilbyr leasing- og lånefinansiering til næringslivet samt salgspantlån på bil, motorsykkel og campingvogner og forbrukslån overfor privatmarkedet. Selskapet har en samlet forvaltningskapital på 7,3 mrd. kroner. Gjennom formidling av leasingavtaler og lån til selskapet mottar banken formidlingsprovisjoner. I tillegg har god inntjening og samspill bidratt til verdiskapning for begge parter.

SpareBank 1-alliansen

Bankens deltakelse i Alliansen er en viktig del av konsernets strategi. Deltakelsen har betydd mye for SpareBank 1 Ringerike Hadelands positive utvikling og har vært en viktig bidragsyter til at banken er en solid, fremtidsrettet og sterk bank. Alliansen har gode økonomiske resultater, noe som også er et vesentlig bidrag til bankens verdiskapning.

HISTORIKK

Historien til dagens bank går tilbake til 4. august 1833, da Ringerikes Sparebank ble etablert som Norges første landssparebank og bank nummer syv i landet. Banken skulle stimulere til sparing, orden og edruelighet blant tjeneste- og arbeidsfolk.

I dag er SpareBank 1 Ringerike Hadeland et moderne bankkonsern som tilbyr et bredt spekter av banktjenester, eiendomsmeglervirksomhet samt økonomisk rådgivning og regnskapstjenester overfor kunder.

1833

Før formannskap og kommunestyre kom på plass i 1837, var de såkalte sogneselskapene viktige fellesinstitusjoner i mange bygder. Norderhoug Sogneselskab stod bak opprettelsen av landets første bygdebank, Ringerikes Sparebank, som mottok sine første innskudd i 1833.

1857

Gran Sparebank ble stiftet i 1857. Kunngjøring på kirkebakken på Granavollen hvor også banken tok imot innskudd. Formålet var å medvirke til verdiskapning for bygden. Jordbruket stod sterkt og bøndene trengte meieri og moderne redskaper for å øke matproduksjonen.

1862

Jevnaker Sparebank ble stiftet i 1862. Omsorg for bygdesamfunnets velferd og trivsel var viktige momenter. Pengeforbruket var økende og det var, da som nå, viktig med kommunikasjon som veibygging, Randsfjordbanen og båttrafikk på fjorden.

1996

Dette året var alle de tre tidligere bankene med å etablere SpareBank 1-alliansen, som er et bank- og produktsamarbeid. Gjennom deltakelsen i Alliansen

er konsernet knyttet sammen i et samarbeid mellom selvstendige, lokalt forankrede banker. På denne måten blir hensynet til effektivitet og stordriftsfordeler forenet med fordelene det er å være nær kunder og markedet.

En annen viktig begivenhet i 1996 var at Ringerikes Sparebank ble børsnotert. Banken ønsket å knytte kundene enda tettere til seg gjennom å skape et godt investeringsalternativ. I tillegg ville man oppnå økt oppmerksomhet fra finansmiljøene ved å være børsnotert.

2008

Som en av Norges eldste sparebanker, feiret Ringerikes Sparebank 175-årsjubileum. Steinar Haugli ble tilsatt som adm. banksjef.

2010

En annen historisk milepæl i de tre bankenes historie er 17. desember 2009, da henholdsvis representantskapet og forstanderskapene i Ringerikes Sparebank, Gran Sparebank og Sparebanken Jevnaker Lunner enstemmig vedtok en sammenslutningsavtale mellom bankene. Dette var et offensivt tiltak for å etablere en selvstendig, fremtidsrettet og konkurransedyktig bank i regionen. Ønsket er det samme som grunnleggerne hadde: **En sterk og solid bank med god kjennskap til markedet og sine kunder, samfunnsengasjert og med godt omdømme.**

Bankene ble juridisk fusjonert fra 1. juli 2010 med tidligere Ringerikes Sparebank som overtakende bank. Samme dato ble navnet på banken endret til SpareBank 1 Ringerike Hadeland.

Samtidig med fusjonen ble det etablert tre lokale sparebankstiftelser: Sparebankstiftelsen Ringerike, Sparebankstiftelsen Gran og Sparebankstiftelsen Jevnaker Lunner Nittedal. Den opptjente egenkapitalen ble overført til stiftelsene som igjen investerte denne i egenkapitalbevis i banken.

2017

SpareBank 1 Ringerike Hadeland er i dag et moderne, børsnotert bankkonsern som tilbyr alle typer finanstjenester. Banken foretok en egenkapitalbevis-emisjon på 313 millioner kroner, slik at virksomheten er rigget for ytterligere vekst.

Året brakte med seg bankens første digitale roboter, som kalles digitale assistenter. Disse utfører nå oppgaver som tidligere har vært utført manuelt, og reduserer tidsbruken samtidig som de opprettholder kvaliteten.

VIRKSOMHETEN I KONSERNET

Konsernet

SpareBank 1 Ringerike Hadeland er regionens ledende finanskonsern og deltaker i SpareBank 1-alliansen. Hovedkontoret ligger i Hønefoss og konsernet med sine datterselskap har i alt 244 ansatte. SpareBank 1 Ringerike Hadeland er en regional, selvstendig sparebank med lokal forankring. Nærhet og dyktighet kjennetegner forholdet til markedet.

Regionens ledende finanskonsern

- Lokalisert med 5 bankkontorer, 3 meglerkontorer og 1 økonomi-/regnskapshus i markedsområdet
- Totalleverandør innen finansiering, sparing og plassering, forsikring og betalingstjenester til privatkunder og bedrifter
- 57.200 privatkunder
- 4.500 bedriftskunder
- Regionens ledende eiendomsmegler
- Regionens ledende økonomi- og regnskapshus
- Regionens største private bidragsyter til næringsutvikling og allmenntilgode formål i samspill med sparebankstiftelsene

Banken

SpareBank 1 Ringerike Hadeland sitt markedsområde er Ringerike-, Hadeland- og Nittedalsregionen med tilstøtende områder. Banken har som betjeningsstrategi valgt en to-sporsmodell som består av følgende kombinasjon: å være nær kunden gjennom kontorløsninger og kundesenter i bankens nedslagsfelt i kombinasjon med selvbetjening og tilgjengelighet hele døgnet gjennom nettbank og mobile løsninger. Etter vår vurdering gir dette banken et unikt konkurransefortrinn. Ved utgangen av 2017 er det 5 fullverdige kontorer samt kveldsåpent en dag i uken på 1 kontor.

Forvaltningskapital inkl. lån overført til Boligkreditt var 29,6 mrd. kroner ved utgangen av 2017. Banken har 151 ansatte tilsvarende 143,5 årsverk.

Den kunderettede virksomheten er organisert i to seksjoner innenfor henholdsvis person- og bedriftsmarkedet. Kundesenteret er organisert under begge seksjonene. Banken leverer produkter og tjenester innen finansiering, sparing/investering, betalingsformidling, pensjon samt skade- og livsforsikring.

Personmarkedet

SpareBank 1 Ringerike Hadeland er den ledende personkundebanken i regionen med en samlet markedsandel på 42 %. Markedsandelen i kjerneområdet Ringerike- og Hadelandsregionen ligger på nivå 55 %. Variasjonen er

fra Jevnaker med markedsandel på hele 69 % til Hole med 37 %. Nittedal er definert som satsningsområde og banken har hatt en økende markedsandel de senere årene til 20 % i 2017. Lokalbanken har relativt kort historikk i dette området.

Banken har 57.200 personkunder. I tillegg betjener seksjonen en del mindre, selvstendige næringsdrivende og mange landbrukskunder samt lokale lag og foreninger.

Seksjonen er organisert gjennom 5 kontorer. Det er lagt vekt på at lokalbankene i størst mulig grad skal være selvstendige, og at beslutningene skal tas nær kunden i det enkelte området. Bankens kundesenter betjener kunder fra både person- og bedriftsmarkedet. Kundesenteret er et servicesenter for hele markedsområdet, og fagansvaret innenfor betalingsformidling og forsikring er lagt hit.

NOEN NØKKELTALL	2017	2016
Utlån	17.777 mill.	16.449 mill.
Innskudd	9.006 mill.	8.643 mill.
Forsikring – Premiebestand	191 mill.	190 mill.
Antall personkunder	57.200	55.900
Nye kunder	2.530	2.544
Kundetilfredshetsmåling	79	68
Antall årsverk	48	50,5

Hovedtrekk i 2017:

- God aktivitet med over 2.530 nye kunder
- Inntektsvekst som følge av kundetilgang, mange kundemøter og økt produktbredde
- Sparing og plasseringsrådgivning blir stadig viktigere for konsernets kunder. Høy aktivitet med salg og kundemøter innenfor plasserings- og spareprodukter, spesielt langsiktig sparing til pensjon. Kundemøtene om «Kvinner og pensjon» ble meget vellykket og samlet totalt 500 deltakere
- Det er satt inn tiltak for å øke markedsandel innenfor skade- og personforsikring. Dette skjer både gjennom kundeakkvisisjon og tilrettelegging for selvbetjening av enkle produkter digitalt
- God samhandling mellom bank og eiendomsmegler gir merforretninger for begge parter og flere fornøyde kunder
- Utlånsvekst på 1.361 mill. kroner (8,3 %), og innskuddsvekst på 363 mill. kroner (4,2 %) Størst utlånsvekst i markedsområde Nittedal med vel 13,5 %
- Sterk vekst i kunder som bruker mobile, digitale og selvbetjente løsninger
- Kontinuerlig kompetanseutvikling av ansatte

- Kontinuerlig forbedring – Lean prosjekter – med formål å skape økt verdi for kundene, redusere leveringstid og etablere en forutsigbar kundeopplevelse

Bedriftsmarkedet

SpareBank 1 Ringerike Hadeland har en sterk posisjon og ønsker å være det fortrukne bankkonsernet for regionens næringsliv. Omlag 4.500 bedriftskunder har i dag kundeforhold til banken hvor hovedtyngden består av små og mellomstore bedrifter. Markedsandelen i kjerneområdet Ringerike- og Hadelandsregionen ligger på 50 %, mens den ligger på 30 % i Nittedal som anses som et vekst- og utviklingsområde for banken.

Bedriftsmarkedsseksjonen er organisert med bedriftsrådgivere, investeringsrådgivere og forsikringsrådgivere ved tre avdelingsbankkontorer på Hønefoss, Gran og Nittedal. I tillegg betjenes bedriftskundene ved bankens kundesenter.

Banken legger vekt på å ha sterke relasjoner til sine bedriftskunder gjennom lokalt engasjement, tilstedeværelse og god kompetanse i sin rådgivning. Faste kunderådgivere med høy servicegrad og rask respons kjennetegner virksomheten, derfor er også beslutningsfullmaktene lagt nær kunden. I tillegg legges det vekt på å tilby gode, selvbetjente løsninger som forenkler hverdagen til bedriftskundene.

NOEN NØKKELTALL	2017	2016
Utlån	8.033 mill.	7.922 mill.
Innskudd	4.297 mill.	4.180 mill.
Årlig Forsikring- og Pensjonspremier	82 mill.	88 mill.
Antall kunder	4.479	4043
Antall nye kunder	310	318
Kundetilfredshetsmåling	77	73
Antall årsverk	23,4	19,5

Hovedtrekk i 2017:

- Tilfredsstillende aktivitet med etablering av 310 nye bedriftskunder i banken som har 353 mill. kroner i utlån og 129 mill. kroner i innskudd
- Styrt nedskalering av større syndikatlån og innfrielse av vellykkede byggelånsfinansieringer har gitt en samlet moderat utlånsvekst innenfor bedriftskundemarkedet
- Tilfredsstillende salgsvolum av forsikrings- og pensjonsprodukter til bankens bedriftskunder
- Lavt mislighold og tap i kredittporteføljen mot bankens bedriftskunder

Eiendomsmegleren Ringerike Hadeland AS

Historikk

1 1992 kjøpte Ringerikes Sparebank K-eiendom AS sammen med eiendomsmegler Borgar Flaskerud. I 1998 ble det etablert eiendomsmeglerkontor på Hadeland og samtidig kom Gran Sparebank og Sparebanken Jevnaker Lunner inn på eiersiden. Navnet på selskapet ble endret til Eiendomsmegleren Ringerike Hadeland AS. Året etter ble det foretatt ytterligere utvidelser gjennom kontorer på Vikersund og i Hallingdal med Modum Sparebank og SpareBank 1 Hallingdals inntreden på eiersiden. I 2001 ble det etablert kontor i Nittedal.

I 2010 fusjonerte selskapet inn EiendomsMegler 1 Gjøvik og overtok eiendomsmegler- virksomheten til Ringbo BBL i Hønefoss. Virksomheten i Hallingdal ble solgt til SpareBank 1 Hallingdal Valdres i 2011. Virksomheten på Gjøvik ble solgt til EiendomsMegler 1 Hedmark med virkning fra 4. januar 2016. I 2016 ble det opprettet et nytt kontor i Mjøndalen, samlokalisert med SpareBank 1 Modum. Thomas Rustad tiltrådte som daglig leder av selskapet fra 01.10.17.

Virksomheten

Selskapet markedsfører seg under merkenavnet EiendomsMegler 1 Ringerike Hadeland.

Selskapet er eid 80 % av SpareBank 1 Ringerike Hadeland og med de to samarbeidsbankene SpareBank 1 Hallingdal Valdres (5 % eierandel) og SpareBank 1 Modum (15 % eierandel), som medeiere. Selskapet er tilsluttet EiendomsMegler 1-kjeden. Virksomheten omfatter brukte og nye boliger, næringsbygg og fritidsboliger. Selskapet har 6 meglerkontorer i bankenes virkeområder med til sammen 31 ansatte, tilsvarende 30 årsverk.

Eiendomsmegleren Ringerike Hadeland AS er markedsleder i konsernets kjerneområder Ringerike og Hadelandskommunene, med markedsandel på 50 % av antall omsetninger i 2017. Markedsandelen i Nittedal er på 29 %, noe konsernet er godt fornøyd med. Ett av fokusområdene i 2017 har vært samhandling mellom bank og eiendomsmegler. Konsernet har hatt en bra utvikling innenfor dette området, noe som har gitt begge parter økt inntjening og kundetilfredshet.

NOEN NØKKELTALL	2017	2016
Omsetning	63,2 mill.	64,1 mill.
Verdi omsatte eiendommer	3,7 mrd.	3,7 mrd.
Antall omsatte eiendommer	1.442	1.504
Resultat før skattekostnad	11,4 mill.	26,0 mill.*
Antall årsverk	30	29

*ekstraordinære inntekter 12,9 mill. kroner

SpareBank 1 Økonomihuset AS

Historikk

Selskapet ble stiftet i 1973 som Ringerike Regnskaps-sentral AS av Bjørn Hartz og Johan Tuft. Siden kom Terje Hval inn på eiersiden. Selskapet omfatter i dag virksomhetene SpareBank 1 Økonomihuset AS og SpareBank 1 Økonomihuset IT-Nett AS. Selskapene er lokalisert i leide lokaler i Hvervenmoveien i Hønefoss.

SpareBank 1 Økonomihuset er 100 % eid datterselskap av banken, mens Sparebank 1 Økonomihuset IT-Nett AS er lagt som datterselskap under Sparebank 1 Økonomi-huset AS i 2017. SpareBank 1 Ringerike Hadeland kjøpte Økonomihuset 20. mars 2015. Selskapet har en sterk markedsposisjon og er en viktig driver for videre vekst i konsernet. Karl Asbjørn Kjennerud er daglig leder av selskapet.

Virksomheten

- Selskapet leverer regnskapsføring, økonomisk rådgivning og IT-tjenester av høy kvalitet. 1.400 kunder med langsiktige kunderelasjoner.
- Sterk markedsposisjon med 35-40 % markedsandel i Ringeriksregionen.
- Lønnsomt og solid selskap med høy kvalitet og offensiv strategi
- 27 autoriserte regnskapsførere.

Selskapet har høy kundetilfredshet og leverer gode resultater. Prioriteringen fremover vil være økt samhandling mellom bank, megler og økonomihus, som vil bidra til ytterligere verdiskapning for konsernet. Konsernet har besluttet en annen organisering av selskapet fra 2017, gjennom at IT-Nett blir datterselskap av Økonomihuset.

NOEN NØKKELTALL	2017	2016
Sum inntekter	59,6 mill.	58,8 mill.
Resultat før skattekostnad	9,6 mill.	10,0 mill.
Antall årsverk	59	59

SPAREBANK 1 GRUPPEN OG BANKSAMARBEIDET

SpareBank 1 Gruppen AS

SpareBank 1 Gruppen AS er morselskapet til 8 datterselskaper som alle utvikler og leverer produkter til alliansebankene som igjen tilbyr disse til kunder i sine lokalmarkeder. Selskapet utvikler og leverer også produkter til LOs forbund og forbundsmedlemmer gjennom fordelsprogrammet LOfavør.

SpareBank 1 Gruppen AS er 100 prosent eid av SpareBank 1-banker og Landsorganisasjonen LO med følgende eierbrøker: SpareBank 1 SR-Bank (19,5 %), SpareBank 1 Nord-Norge (19,5 %), SpareBank 1 SMN (19,5 %), Samarbeidende Sparebanker AS (19,5 %), SpareBank 1 Østlandet (12,4 %), og Landsorganisasjonen og fagforbund tilknyttet LO (9,6 %).

SpareBank 1 Gruppen AS eier 100 % av aksjene i følgende datterselskaper per 1. januar 2018:

- SpareBank 1 Forsikring AS (livsforsikring)
- SpareBank 1 Skadeforsikring AS
- ODIN Forvaltning AS
- Conecto AS (inkasso)
- SpareBank 1 Factoring AS
- SpareBank 1 Portefølje AS
- SpareBank 1 Spleis AS
- SpareBank 1 Medlemskort AS (eier 51 % - forvaltning av LOfavør)

SpareBank 1 Banksamarbeidet DA

SpareBank 1 Banksamarbeidet DA har det administrative ansvaret for samarbeidsprosesser og leveranser av tjenester til SpareBank 1-alliansen. Selskapet leverer forretningsplattformer og felles forvaltnings- og

utviklingstjenester til alliansebankene. Selskapet bidrar til felles aktiviteter som gir bankene stordrifts- og kompetansefordeler.

Selskapet eier og forvalter også Alliansens immaterielle rettigheter under felles merkevarenavn: SpareBank 1. SpareBank 1 Banksamarbeidet DA er 100 % eid av SpareBank 1-banker og SpareBank 1 Gruppen AS med følgende eierbrøker:

- SpareBank 1 SR-Bank ASA (17,74 %)
- SpareBank 1 SMN (17,74 %)
- SpareBank 1 Nord-Norge (17,74 %)
- Samarbeidende Sparebanker Utvikling AS (17,74 %)
- SpareBank 1 Østlandet (19,04 %)
- SpareBank 1 Gruppen AS (10 %)

Selskapene i SpareBank 1 Gruppen og SpareBank 1 Banksamarbeidet utgjør det som kalles *Alliansesamarbeidet*.

Disse selskapene er også tilknyttet Alliansen og eid av flere av SpareBank 1-bankene:

- SpareBank 1 Betaling AS
- SpareBank 1 Boligkreditt AS
- SpareBank 1 Kredittkort AS
- SpareBank 1 Markets AS
- SpareBank 1 Næringskreditt AS
- BN Bank ASA

Bankene i SpareBank 1-alliansen består av 14 selvstendige sparebanker

(juridiske enheter). Totalt jobber rundt 7.000 ansatte i SpareBank 1, og ca. 1.200 av dem er ansatt i Alliansesamarbeidet.

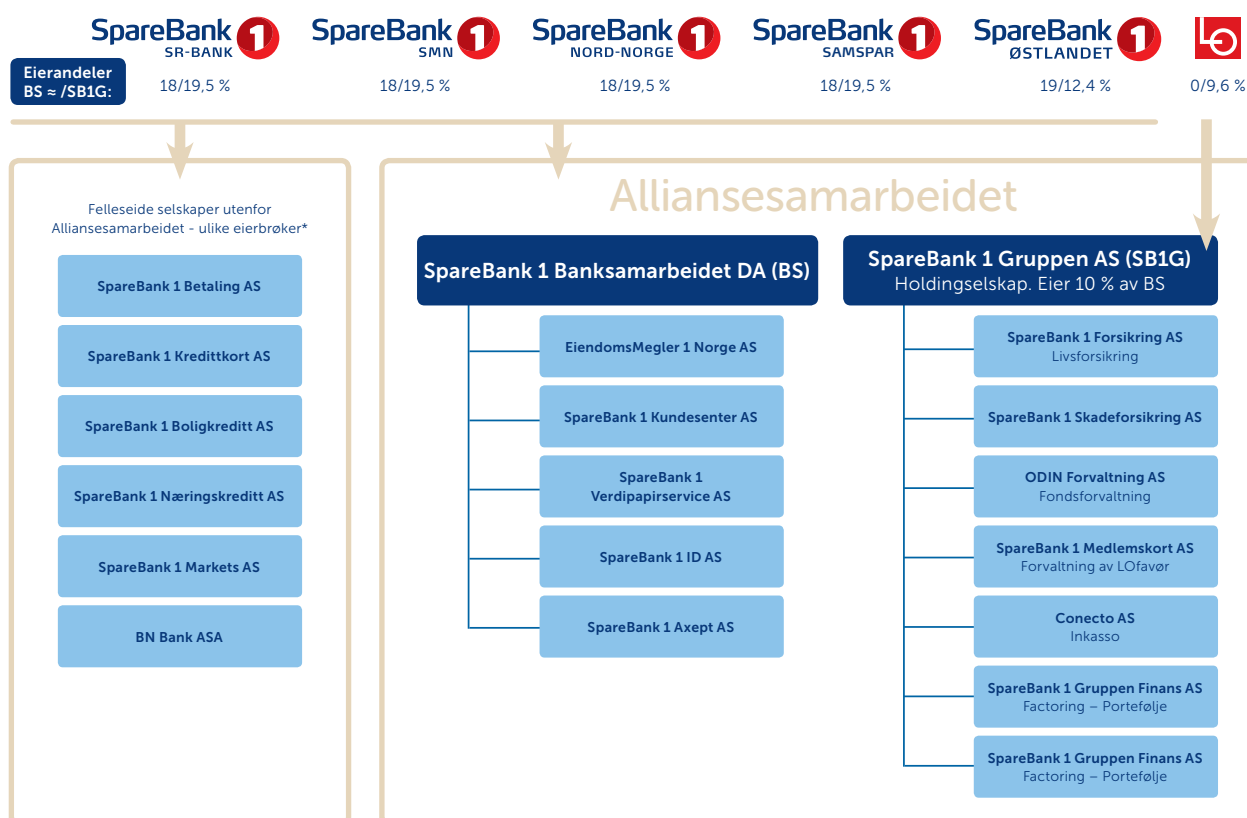

Disse 14 selvstendige bankene utgjør SpareBank 1-alliansen

- SpareBank 1 BV
- SpareBank 1 Gudbrandsdal
- SpareBank 1 Hallingdal Valdres
- SpareBank 1 Lom og Skjåk
- SpareBank 1 Modum
- SpareBank 1 Nord-Norge
- SpareBank 1 Nordvest
- SpareBank 1 Ringerike Hadeland
- SpareBank 1 SMN
- SpareBank 1 SR-Bank ASA
- SpareBank 1 Søre Sunnmøre
- SpareBank 1 Telemark
- SpareBank 1 Østfold Akershus
- SpareBank 1 Østlandet

Alliansepartnere

STRATEGI OG MÅL

Overordnet visjon og kjerneverdier

Visjon

SpareBank 1 Ringerike Hadeland – den anbefalte banken

Kjerneverdier

Forretningside

SpareBank 1 Ringerike Hadeland er en solid, lønnsom og selvstendig sparebank med hovedvekt i markedsområdene Ringeriks- og Hadelands- og Nittedalsregionen.

Banken tilbyr et bredt spekter av finansielle tjenester til personkunder, små og mellomstore bedrifter og offentlig sektor.

Overordnet strategi

SpareBank 1 Ringerike Hadeland har som mål å være et lønnsomt og solid finanskonsern som er attraktiv for kunder, egenkapitalbevisere, medarbeidere og lokalsamfunnet. Den overordnede strategien skal gjenspeile disse ambisjonene.

Vi skal:

- sikre kapitaltilgang og beslutningskraft slik at vi bidrar til lokal verdiskapning i regionen
- bygge langsiktige kunderelasjoner ved å ha et sterkt kundeengasjement
- tilby kundene fremtidsrettede produkter, tjenester og løsninger
- beholde, utvikle og tiltrekke oss dyktige medarbeidere
- bygge arbeidsglede, initiativ, endringsvilje og tillit
- bidra til utvikling av lokalsamfunnene gjennom samspill med sparebankstiftelsene
- være en aktiv deltaker i SpareBank 1-alliansen slik at vi får stordriftsfordeler, kompetansedeling og produkttilgang

Hovedmål marked

SpareBank 1 Ringerike Hadeland skal ha finansbransjens mest attraktive merkevare i sitt markedsområde og være best på kundeopplevelser.

SpareBank 1 Ringerike Hadeland skal styrke sin ledende posisjon i Ringeriks- og Hadelandsregionen og forsterke posisjonen i Nittedalsregionen.

Organisasjonsmål

Styrke vårt konkurransefortrinn frem mot 2020

Humankapital

1. Kompetente og motiverte medarbeidere bidrar til verdiskapning i banken.
KPI: ATI Engasjement > 80 % og over snitt i SamSpar
2. Gode kundeopplevelser gjennom høy kompetanse og relevante initiativ.
KPI: KTI TRI*M indeks > 70, KTI Respons/Behandlingstid > 80
3. Handlekraftige og effektive ledere som tilrettelegger for utvikling og god kommunikasjon. KPI: ATI Ledelse > 75 %

Organisasjonskapital

1. Kontinuerlig forbedringskultur hvor ansatte aktivt søker etter og innfører nye og bedre løsninger til det beste for våre kunder og banken.
KPI: ATI Gjennomføring > 80 %, Endringsvillighet > 80 %. Blant de 3 beste i SamSpar på implementering av nye produkter og løsninger.
2. Godt samspill mellom alle ledd og en læringskultur med fokus på mestring og digital nysgjerrighet. KPI: ATI Samspill > 80 %, Kompetanseutvikling > 80 %

Relasjonskapital

1. Samfunnsengasjement og ledende omdømmeoposisjon i regionen.
KPI: Høyest preferanseandel i bankens markedsområde
2. Sentral og aktiv bidragsyter i SpareBank 1-alliansen for å sikre distribusjonskraft og synergier.

Økonomiske mål 2017

Lønnsomhet og egenkapitalavkastning

- Egenkapitalavkastning min. 7 %-poeng høyere enn 5-års statsobligasjonsrente.
- Være blant de tre beste i Samarbeidende Sparebanker med hensyn til egenkapitalavkastning hensyntatt EK-andel.

Kostnadseffektivitet

- Målsetting om en kostnadsprosent fra ordinær bankdrift – cost/income – innenfor 48 % i løpet av 1. halvår 2018.
- Være blant de tre bankene i Samarbeidende Sparebanker med lavest kostnadsprosent.

Netto provisjonsinntekter

- Være blant de tre beste i Samarbeidende Sparebanker med hensyn til vekst i netto provisjonsinntekter eksklusiv Boligkreditt og EM 1.

Utdelingspolitikk

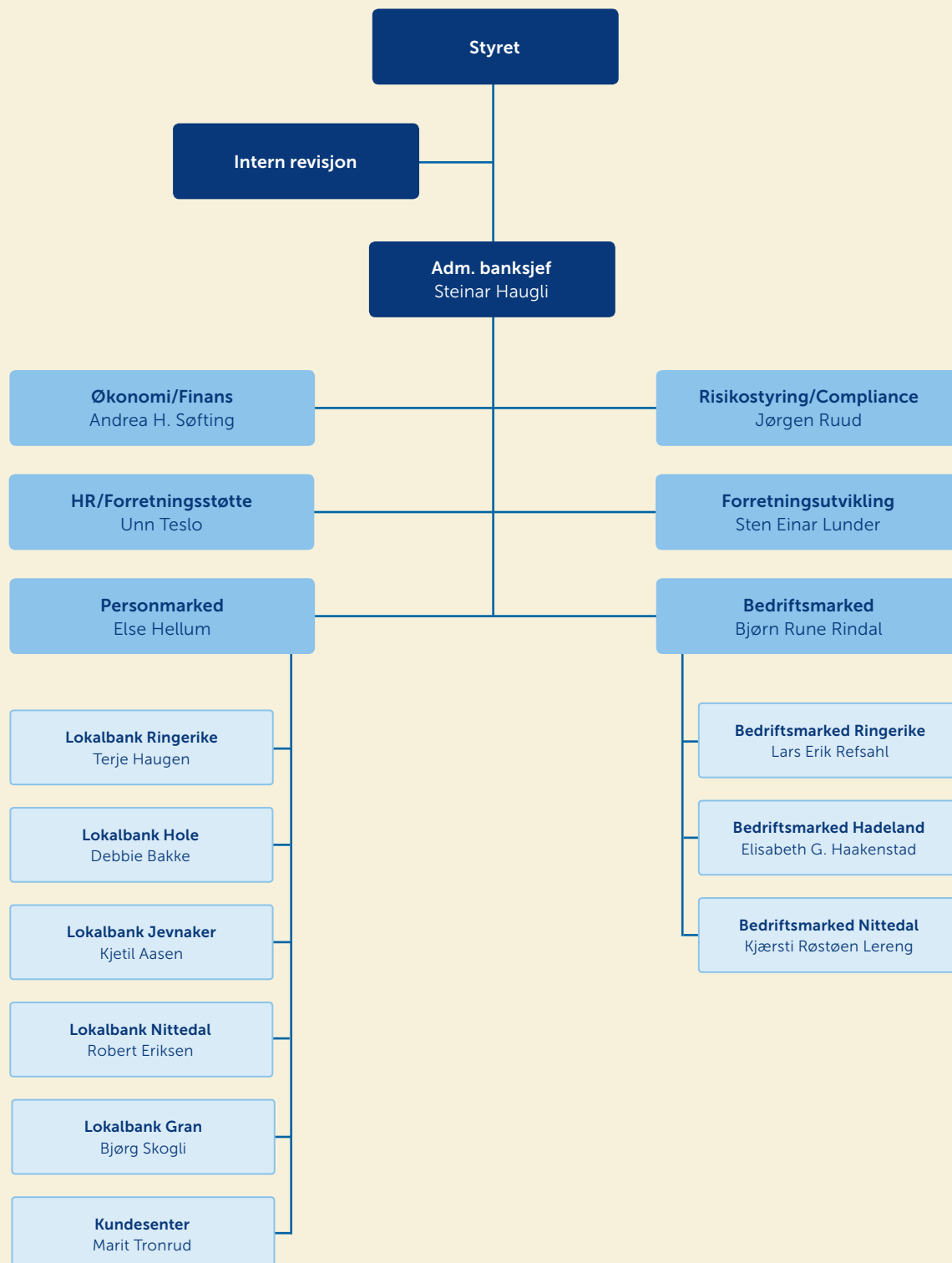
- SpareBank 1 Ringerike Hadeland har som målsetting at minst halvparten av eierkapitalens andel av årsoverskuddet etter skatt i konsernet skal utbetales som kontantutbytte, og tilsvarende at minst halvparten av grunnfondskapitalens andel av overskuddet utbetales som gaver.
- Ved fastsettelsen av utbytte vil det bli tatt hensyn til bankens resultatutvikling, markedssituasjon, stabilitet i utbytte samt behov for kjernekapital.

Kapitaldekning

- Konsernet har mål om å ha ren kjernekapitaldekning på minimum 15 %.
- Konsernet har som mål å ha en total kjernekapitaldekning på minimum 15,5 %.
- Konsernet har mål om å ha en samlet kapitaldekning på minimum 17,5 %.

ORGANISASJONSKART

PRESENTASJON AV STYRET

Oscar Engeli, styreleder (1969)

Utdannet ved Datahøgskolen i Oslo og BI. Arbeidserfaring fra blant annet Nordic Choice Hotels og Hurtigruten ASA. Er i dag daglig leder og hovedeier av JohNet Datasystemer AS. Valgt inn i styret i 2017.

Anne Cathrine Frøstrup, nestleder (1954)

Utdannet Cand. jur. Jobber i dag som Kartverksjef i Statens Kartverk. Som verv er hun mekler hos Riksmegleren samt nestleder i styret i Helse Sør-Øst RHF. Valgt inn i styret i juli 2010.

Bjørn Haugen Morstad, styremedlem (1958)

Utdannet Siviløkonom fra BI, MBA fra University of Wisconsin og autorisert finansanalytiker fra NHH. Arbeider som selvstendig konsulent, og har tidligere arbeidet som bl.a. analysesjef i Christiania Markets. Valgt inn i styret i 2010.

Hege Marie Syversen, styremedlem (1972)

Utdannet siviløkonom fra BI, med arbeidserfaring fra Ernst & Young og Abletec AS og har nå stilling som økonomisjef i Leiv Vidar AS. Ble valgt inn i styret i mars 2015.

Svein Oftedal, styremedlem (1964)

Utdannet Diplom Eksportøkonom NMH. Jobber i dag som Executive Vice President of the Würth Group. Ble valgt inn i styret i mars 2013.

Kjell Baug, styremedlem (1965)

Utdannet Økonom fra Høgskolen i Agder, med arbeidserfaring fra blant annet Administrasjonsdepartementet, Statens Pensjonskasse og Statsbygg. Jobber i dag som Viseadministrerende direktør i Ringeriks-Kraft AS. Valgt inn i styret i 2017.

Liv Bente Kildal, styremedlem, ansattes representant (1963)

Bakgrunn som Finansrådgiver fra Postbanken og kunderådgiver i Sparebanken Jevnaker Lunner. Hovedtillitsvalgt og varamedlem i styret siden 1. juli 2010. Innvalgt som styremedlem i mars 2012.

Gunnar Bergan, styremedlem, ansattes representant (1961)

Bakgrunn som rådgiver fra Sparebanken NOR og SpareBank 1 Ringerike. Autorisert finansiell rådgiver på Privatmarkedet i lokalbank Ringerike i dag. Varamedlem i styret siden 2010. Innvalgt som styremedlem i juni 2016.

PRESENTASJON AV KONSERNLEDELSEN

Steinar Haugli, Adm banksjef (1957)

Bankøkonom fra 1982 med tilleggsutdannelse innenfor ledelse med 2 deler av masterprogram fra BI 2000 og 2004, endringsledelse og prestasjonsledelse. Adm.banksjef fra 2008 i Ringerikes Sparebank og fra 2010 SpareBank 1 Ringerike Hadeland. Tidligere erfaring fra lederstillinger i Ringerikes Sparebank blant annet leder bedriftsmarked i perioden 1991–2008. Styreleder i Eiendomsmegleren Ringerike Hadeland AS, SpareBank 1 Økonomihuset og styremedlem i Samarbeidende Sparebanker AS og SpareBank 1 Markets AS.

Bjørn Rune Rindal, Banksjef Bedriftsmarked (1975)

Høgskolekandidat (1997–1999) innen økonomi og administrasjon fra Høgskolen i Buskerud. Grunn- og mellomfagstudier matematikk (1999–2000) fra Universitetet i Oslo. Delutdanning hovedfagsstudier (2000–2002) innen bedriftsøkonomisk analyse fra Høgskolen i Buskerud. Bedriftsrådgiver i Ringerikes Sparebank (2002–2007). Økonomisjef i Ringerikes Sparebank (2007–2008). Ass. banksjef og leder bedriftsmarked i Ringerikes Sparebank (2008–2010). Er i dag styremedlem i SpareBank 1 Finans Østlandet AS. Banksjef bedriftsmarked og adm. banksjefs stedfortreder i SpareBank 1 Ringerike Hadeland (2010–d.d)

Else Hellum, Banksjef Personmarked (1952)

Bankøkonom fra 1979. 1.avd Jus ved Universitetet i Oslo 1983. Diverse lederutviklingsprogrammer, herunder Prestasjonsledelse fra 2004. Banksjef PM Ringerike Hadeland fra 2010. Tidligere diverse bankerfaring fra DNB og SpareBank 1 Gran. Sistnevnte som nestleder og leder for markedsområdene Personmarked og Bedriftsmarked. Har hatt diverse styremedlem- og styrelederverv i ulike finansselskaper og private selskaper. Er i dag styremedlem i Eiendomsmegleren Ringerike Hadeland AS.

Unn Teslo, Banksjef HR / Forretningsstøtte (1955)

Master of Public Administration (MPA) ved Copenhagen Business School, 2004. Startet i banken 1. august 2010 som banksjef HR Forretningsstøtte etter 34 år i sykehussektoren. Erfaring blant annet som undervisningskonsulent, lederstillinger innen sykehusledelsen og adm. direktør Ringerike Sykehus HF. Styreleder i Ringerike Folkehøgskole.

**Andrea Hatlinghus Søvting,
Banksjef Økonomi / Finans (1983)**

Statsautorisert revisor og siviløkonom fra NHH 2008. Ansatt som Økonomisjef i SpareBank 1 Ringerike Hadeland i 2013. Tiltrådte som Banksjef Økonomi/Finans i 2015. Bakgrunn fra revisjon og rådgivning i Deloitte AS.

**Jørgen Ruud,
Banksjef Risikostyring og Compliance (1977)**

Profesjonsstudiet i Samfunnsøkonomi fra Universitetet i Oslo (2005). Fordypningsstudiet i Porteføljeforvaltning, NFF/NHH (2012). Ansatt som Kreditsjef i SpareBank 1 Ringerike Hadeland i 2014. Tiltrådte som Banksjef Risikostyring og Compliance i 2017. Bakgrunn fra Statistisk Sentralbyrå og Finanstilsynet.

**Sten Einar Lunder,
Banksjef Forretningsutvikling (1967)**

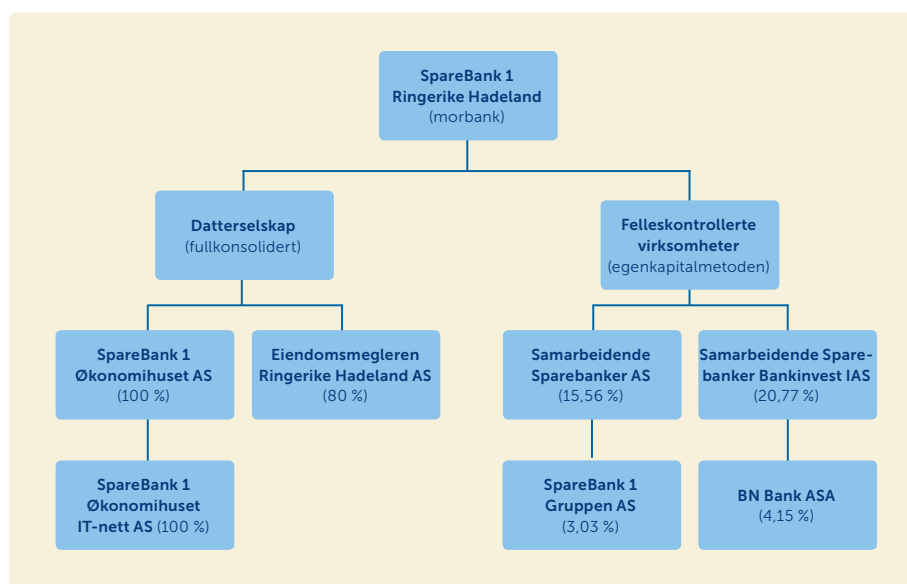
Executive MBA Corporate Finance fra NHH/NFF 2007, Master of Management Innovasjon fra BI 2012, Sivilingeniør Maskin/Marin fra NTH (NTNU) 1992, Autorisert Finansanalytiker AFA 2004. Har hatt ansvar for avdeling for Forretningsutviklings siden 2010 og Risikostyring siden 2012. Nestleder i Sparebanken Jevnaker Lunner fra 2007 til fusjonen i 2010. Begynte i Sparebanken Jevnaker Lunner i 2003. Tidligere erfaring som finansanalytiker offshore fra Enskilda Securities (99–03) / HQ Norden (98–99) og som prosjektingeniør fra FMC Kongsberg Subsea (93–98).

STYRETS ÅRSBERETNING

STYRETS ÅRSBERETNING 2017

SpareBank 1 Ringerike Hadeland har hovedkontor i Hønefoss og til sammen 5 kontorer i Ringerike- og Hadelandsregionen samt Nittedal. Konsernets hovedvirksomhet er salg og formidling av finansielle produkter og tjenester, samt eiendomsmegling og regnskapstjenester/økonomisk rådgivning.

Konsernet SpareBank 1 Ringerike Hadeland omfatter per 31. desember 2017 morbanken, to datterselskaper og to felleskontrollerte virksomheter. Konsernet ble i februar 2017 besluttet omstrukturert ved overdragelse av morselskapets aksjer i SpareBank 1 Økonomihuset IT-nett AS til SpareBank 1 Økonomihuset AS.

Nøkkeltall

- Resultat før skatt: 413,5 mill. kr. (411,6 mill. kr.)
- Egenkapitalavkastning: 10,6 % (11,7 %)
- Utbytte per egenkapitalbevis: 10,30 (11,30, hvorav 9,40 ordinært og 1,90 ekstraordinært utbytte)
- Ren kjernekapitaldekning: 18,4 % (15,9 %)
- 12 måneders utlånsvekst inkl. SpareBank 1 Boligkreditt: 6,1 % (8,2 %)
- Forvaltningskapital inkl. SpareBank 1 Boligkreditt: 29,6 mrd. kr. (28,1 mrd. kr.)
- Pris/Bokført egenkapital: 0,91 (0,88).

Utbytte

Styret foreslår overfor bankens representantskap et ordinært kontantutbytte for 2017 på 10,30 kroner per egenkapitalbevis. I 2016 ble det utbetalt et ordinært utbytte på 9,40 kroner og et ekstraordinært utbytte på 1,90 kroner, i sum 11,30 kroner per egenkapitalbevis.

Utdelingsgraden var både i 2017 og 2016 på 50,2 % av egenkapitalbeveiseiernes andel av konsernets resultat. Dette er i tråd med bankens langsiktige utbyttepolitikk som sier at minst halvparten av konsernets årsresultat skal deles ut i utbytte.

Utvikling i konsernets markedsområder

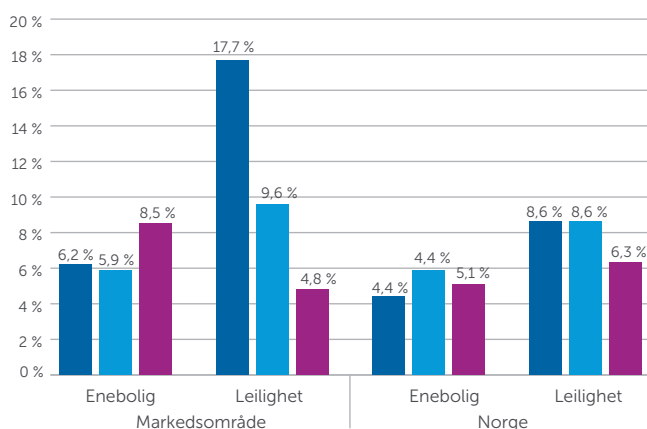
Etter flere år med svak utvikling i norsk økonomi tok veksten seg opp i 2017. Sysselsettingen har økt og arbeidsledigheten har falt, men kapasitetsutnyttelsen er fremdeles noe under normalt nivå. Oppgangen har vært drevet av svak kronekurs, lave renter, høye boliginvesteringer og ekspansiv finanspolitikk. Husholdningenes forventninger til egen og norsk økonomi har stadig blitt mer optimistisk, selv om boligprisene nasjonalt har falt siden våren 2017. Lav arbeidsledighet og gradvis høyere inntektsvekst tilsier at et eventuelt videre fall i boligmarkedet blir begrenset.

I siste pengepolitisk rapport (PPR 4/17) forventer Norges Bank at produksjon og aktivitet vil ta seg gradvis opp og nå et normalt nivå i 2020. Rentene vil trolig bli lave i årene fremover. Arbeidsledigheten er lav. Styret forventer at utviklingen i konsernets markedsområder vil gjenspeile veksten i norsk økonomi.

Boligprisveksten nasjonalt har avtatt gjennom 2017, særlig i de større byene. Innstramminger i boliglånsforskriften, i kombinasjon med den kraftige økningen i nyboligbyggingen de siste årene, er viktige forklaringsfaktorer på utviklingen. Boligprisene i bankens markedsområder steg betydelig i 2016, og selv om utviklingen har vært noe mer avdempet gjennom 2017, er boligprisveksten fremdeles relativt høy. Det er befolkningsvekst i regionen, og særlig Nittedal har vist god utvikling. Styret forventer at boligprisene i konsernets markedsområder vil vise en moderat økning med en veksttakt noe over den nasjonale boligprisveksten.

Årlig boligprisvekst

(Kilde: SSB og SpareBank 1 Ringerike Hadeland)

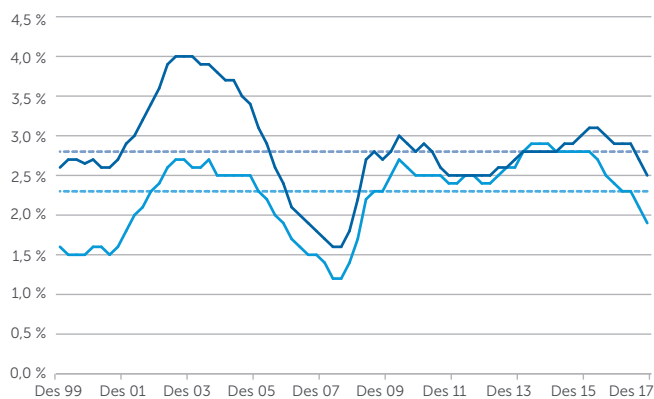

■ 2015 ■ 2016 ■ 2017

Arbeidsledigheten i konsernets markedsområde har historisk utviklet seg i tråd med nasjonal utvikling, men har i hovedsak ligget på et noe lavere nivå. Arbeidsledigheten i regionen er lav og sysselsettingen har økt i 2017.

Utvikling i registrert arbeidsledighet

(Kilde: NAV, SSB)

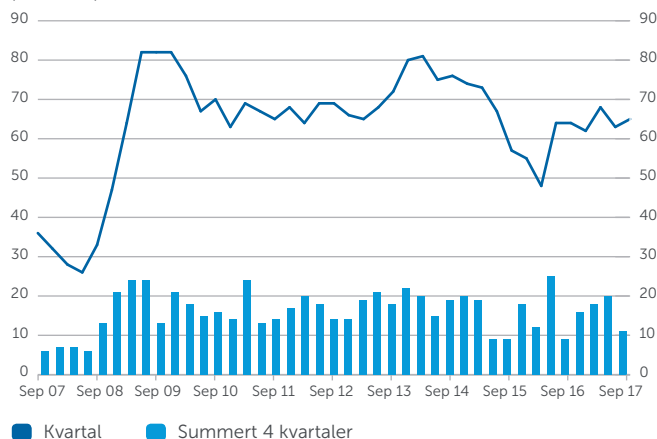

■ Norge ■ Markedsområde

Antall nyetablerte næringsvirksomheter i markedsområdet ligger på et stabilt godt nivå. Bankens portefølje består av bedrifter i næringer som nyter godt av et lavt rentenivå, og antall konkurser i markedsområdet holder et stabilt lavt nivå.

Antall konkurser

(Kilde: SSB)

Det er besluttet store løft i infrastrukturen i vår region for å knytte regionen nærmere opp mot Oslo, både gjennom utbedringer av RV4 og E16 og ved utbygging av Ringeriksbanen. Vi forventer god utvikling og god vekst i vår region som følge av disse forbedringene.

Banken besluttet egenkapitalemisjoner i 2. kvartal 2017. Markedet sluttet opp om disse og vi har dermed lagt et godt grunnlag for god, lønnsom vekst og styrket markedsposisjon i regionen.

Resultatutvikling

Alle regnskapshenvvisninger er til konsernet, hvis ikke annet er angitt. Kommentarer som omhandler vekst i utlån inkluderer utlån solgt til SpareBank 1 Boligkreditt AS.

(Hele tusen kroner)	2017	2016	Endring
Netto renteinntekter	358.144	346.817	11.326
Netto provisjons- og andre inntekter	302.313	301.700	613
Netto resultat fra finansielle eiendeler	98.907	109.071	-10.164
Sum inntekter	759.363	757.588	1.775
Sum driftskostnader	337.974	332.033	5.941
Resultat før tap	421.390	425.556	-4.166
Tap på utlån og garantier	7.885	13.961	-6.077
Resultat før skatt	413.505	411.594	1.911
Skattekostnad	81.975	84.653	-2.678
Årets resultat	331.530	326.941	4.589

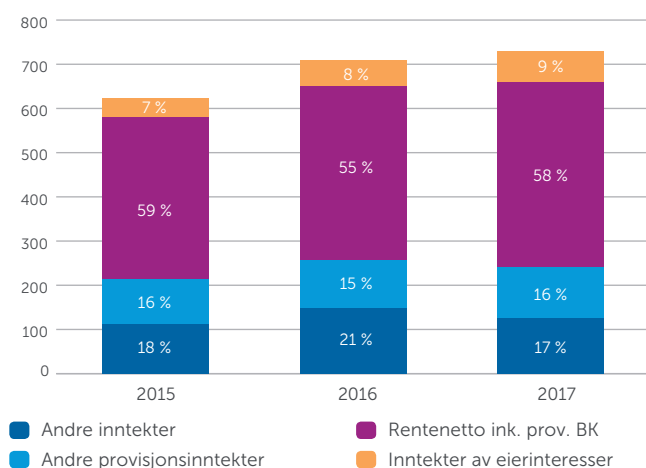
Konsernet SpareBank 1 Ringerike Hadeland oppnådde i 2017 et årsresultat på 331,5 mill. kroner (326,9 mill. kroner i 2016).

I 2017 inntektsførte vi to spesielle poster på til sammen 27,8 mill. kroner. Dette gjelder engangseffekt av endringer i pensjonsordning med 16,4 mill. kroner og kursgevinst ved salg av egenkapitalbevis i SpareBank 1 Østlandet med 11,4 mill. kroner.

Tilsvarende ble det i 2016 inntektsført spesielle poster på tilsammen 54,2 mill. kroner: Salgsgevinster utgjorde i alt 22,9 mill. kroner, ekstraordinær utdeling fra Visa Norge utgjorde 12,2 mill. kroner og gevinst ved oppgjør fra salg av eierandeler i Bank 1 Oslo Akershus 19,1 mill. kroner.

Resultatutviklingen i underliggende virksomhet i konsernet er positiv med stabile netto renteinntekter og netto provisjonsinntekter, samt reduserte tapsføringer. Personalkostnader justert for engangseffekten av endring i pensjonsordning er økt med 15,7 mill. kroner blant annet som følge av innføring av finansskatt og utvidelse med nytt eiendomsmeglerkontor.

Netto renteinntekter, provisjonsinntekter og andre inntekter

Konsernet legger vekt på å bygge opp andelen av inntekter fra andre virksomhetsområder enn tradisjonelle balanseprodukter. Ved utgangen av 2017 utgjorde rentenetto inkludert provisjonsinntekter fra SpareBank 1 Boligkreditt AS 58 % av totale inntekter eks. utbytte og verdireguleringer. Økningen fra 2016 må ses i sammenheng med høy andel andre inntekter i 2016 som følge av flere spesielle poster. Banken jobber aktivt for å styrke konsernets øvrige inntektsområder. Dette vil bidra positivt til lønnsomheten.

Netto rente- og kredittprovisjonsinntekter utgjorde i 2017 358,1 mill. kroner (346,8 mill. kroner). Høyere volum bidro til inntektsveksten. Utlånsvolumet inkl. utlån overført til SpareBank 1 Boligkreditt økte med 1.478 mill. kroner tilsvarende 6,1 % siste 12 måneder. Innskuddsvolumet økte i samme periode med 485 mill. kroner tilsvarende 3,8 %.

Netto provisjonsinntekter utgjorde 176,2 mill. kroner (153,6 mill. kroner), hvorav inntekter fra utlån overført til SpareBank 1 Boligkreditt AS utgjorde 60,9 mill. kroner (44,9 mill. kroner). Inntekter fra betalingsformidling og salg av forsikrings- og plasseringsprodukter økte med 6 % fra 2016 til 2017.

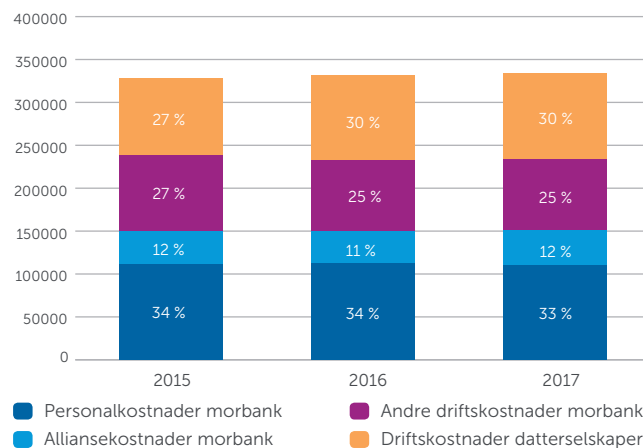
Netto andre driftsinntekter utgjorde 126,1 mill. kroner i 2017, en reduksjon på 22,0 mill. kroner fra 2016. I 2016 ble det inntektsført salgsgevinster på til sammen 22,9 mill. kroner ved salg av to bankbygg (11,2 mill. kroner) og salg av eiendomsmegler-virksomheten på Gjøvik (11,7 mill. kroner).

Netto inntekter fra finansielle investeringer

Netto inntekter fra finansielle investeringer utgjorde 98,9 mill. kroner i 2017 (109,1 mill. kroner), herav utgjør utbytteinntekter 12,6 mill. kroner (25,3 mill. kr.), inntekter av eierinteresser 67,9 mill. kroner (59,0 mill. kr.) og øvrige inntekter utgjør 18,4 mill. kroner (24,8 mill. kr.). I 2016 inntektsførte vi en ekstraordinær utdeling fra Visa Norge på 12,2 mill. kroner.

Driftskostnader

Utvikling driftskostnader

Sum driftskostnader utgjorde 338,0 mill. kroner i 2017 (332,0 mill. kroner). Størrelsen på driftskostnader i 2017 er påvirket av en positiv engangseffekt på 16,4 mill. kroner som følge av endringer i pensjonsordning i morbanken. Korrigert for denne engangseffekten har kostnadene i 2017 økt med 22,4 mill. kroner. Kostnadsøkningen skyldes blant annet økte personalkostnader som følge av finansskatt fra 2017, samt kostnader knyttet til utvidelse av eiendomsmeglervirksomheten med ett ytterligere meglerkontor. Målt i forhold til totale inntekter utgjorde driftskostnadene i 2017 44,5 % (43,8 %). Konsernets målsetting er kostnadsprosent på maksimum 48 % innen 1. halvår 2018.

Styret i banken besluttet med virkning fra 1. juli 2017 å gjennomføre en 2. gangslukking av morbankens ytelsesbaserte pensjonsordninger. Pensjonister og ansatte født til og med 1960 blir værende i ytelsesordningene, mens yngre årsklasser overføres til bankens innskuddspensjonsordning og kompenseres for forskjellen mellom ordningene. Den positive regnskapsmessige engangseffekten av endringene i pensjonsordning utgjorde 16,4 mill. kroner. Bankens pensjonskasse (Ringerikes Sparebanks Pensjonskasse) forvalter fripolisene for medlemmene av kassen.

Tap og mislighold

Ved utgangen av 2017 utgjorde netto avsetning for tap på utlån og garantier 85,2 mill. kroner (79,8 mill. kroner). De gruppevise nedskrivningene er redusert med 1,2 mill. kroner i 2017. Brutto misligholdte utlån per 31. desember 2017 utgjorde 46,2 mill. kroner (42,1 mill. kroner), tilsvarende 0,3 % (0,2 %) av brutto utlån.

IFRS 9

IFRS 9 «Finansielle instrumenter» vil fra og med 1.1.2018 erstatte dagens IAS 39. Dette påvirker blant annet måten konsernet skal vurdere behovet for tapsnedskrivninger på. Etter dagens regler under IAS 39 skal nedskrivninger for tap bare finne sted når det er objektive bevis for at en tapshendelse har inntruffet etter første gangs balanseføring. Etter IFRS 9 skal tapsavsetningene derimot innregnes basert på forventet kredittap (Expected credit loss – ECL).

Banken har de siste par årene arbeidet med modellverk, avklaringer rundt verdsettelse, klassifisering m.v. samt konsekvensutredning knyttet til effekt av implementering. Banken arbeider fortsatt med å drøfte og beslutte tilpasninger og effekter av nytt regelverk samt implementere tekniske løsninger. Foreløpige beregninger viser at avsetningsbehov for tap på utlån etter

implementering av IFRS 9 i det alt vesentlige vil være i samme størrelsesorden som summen av nåværende individuelle og gruppevise nedskrivninger for tap. Implementeringen forventes således ikke å få noen effekt av betydning på egenkapitalen per 1.1.2018. Heller ikke for andre finansielle instrumenter forventes IFRS 9-implementeringen å få effekt på ren kjernekapital per 1.1.2018. Det vises til redegjørelse i note 2 til årsregnskapet.

Finansiering og likviditet

Bankens primære finansieringskilde er innskudd fra kunder. Ved utgangen av 2017 utgjorde andel innskudd av bankens balanseførte utlån 72,1 % (71,3 %). Bankens øvrige finansiering består hovedsakelig av verdipapirgjeld og ansvarlig kapital. Konsernets samlede verdipapirgjeld utgjorde 4.999 mill. kroner per 31. desember 2017 (5.432 mill. kroner). Banken har hatt god tilgang på finansiering i 2017.

Banken har god likviditet ved utgangen av 2017. Innskudd i Norges Bank og andre kredittinstitusjoner utgjør til sammen 968 mill. kroner (988 mill. kroner) og bankens portefølje av sertifikater og obligasjoner utgjør 1.596 mill. kroner (1.603 mill. kroner). LCR (Liquidity Coverage Ratio) per 31. desember 2017 utgjør 150 %, godt over lovkravet på 100 %.

Kapitaldekning

Banken gjennomførte i april–juni 2017 forhøyelse av eierandelskapitalen gjennom en rettet emisjon, en reparasjonsemisjon og en ansattemisjon. Til sammen ble det emittert 1.703.753 nye egenkapitalbevis og bankens egenkapital ble netto styrket med 305 mill. kroner.

Formålet med emisjonene var å styrke bankens egenkapital og vekstevne. Styret ser gode muligheter for kontrollert og lønnsom vekst i tiden som kommer. Implementering av vedtatte endringer i myndighetskrav medfører også økt kapitalbehov.

Alle banker gjennomfører hvert år vurdering av egen risiko, kapitalbehov (ICAAP) og likviditetsbehov (ILAAP). Finanstilsynet evaluerer ICAAP/ILAAP-prosessen og resultatene av prosessen i den enkelte bank (SREP). Finanstilsynets observasjoner ved stedlig tilsyn og løpende risikovurderinger inngår i grunnlaget for Finanstilsynets SREP-vurdering, som gjennomføres minst hvert tredje år for en bank av vår størrelse.

Finanstilsynet ferdigstilte 2. februar 2018 sin første SREP-vurdering av SpareBank 1 Ringerike Hadeland.

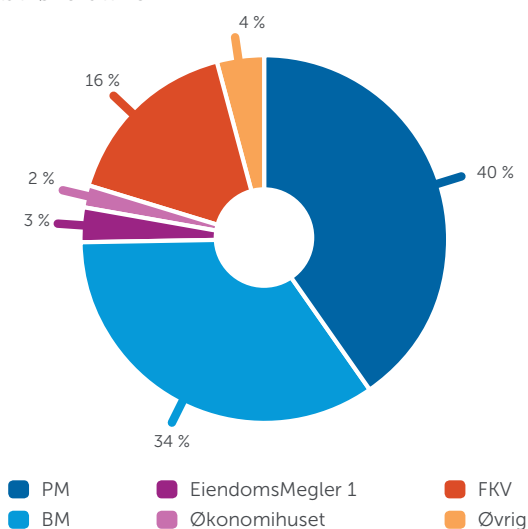
Pilar 2-kravet er satt til 1,7 % av risikovektet volum. Dette kravet er knyttet til risikofaktorer som ikke er dekket av Pilar 1 og må dekkes av ren kjernekapital. Pilar 2-kravet kommer i tillegg til minimumskravene og bufferkravene i Pilar 1.

Kravet trer i kraft 31. mars 2018 og innebærer et minimumskrav for ren kjernekapital på 13,7 % gitt nivå på motsykisk buffer per 31. desember 2017 på 2,0 %.

Per 31. desember 2017 er bankens rene kjernekapitaldekning 18,4 % (15,9 %). Eks. overgangsregler er bankens rene kjernekapitaldekning beregnet til 17,9 % per 31. desember 2017 (15,0 %). Netto ansvarlig kapital utgjør 2.710 mill. kroner (2.275 mill. kroner). SpareBank 1 Ringerike Hadeland benytter standardmetoden for kredittrisiko og basismetoden for operasjonell risiko. Styret har fastsatt mål for ren kjernekapitaldekning for banken og konsernet på minimum 15 %. Uvektet kjernekapitalandel per 31. desember 2017 utgjør 11,2 % (9,7 %).

Forretningsområdene

Resultat før skatt 2017

SpareBank 1 Ringerike Hadeland-konsernet har i 2017 hatt tilfredsstillende utvikling innen alle forretningsområder. Konsernet er markedsleder både for bank- og eiendomsmeglingstjenester i kjerneområdene i Ringerike- og Hadelandsregionene. Økonomihuset har en ledende posisjon innenfor sitt virksomhetsområde i Ringeriksregionen. Markedsposisjonen til konsernet er befestet gjennom 2017 både innen person- og bedriftskundemarkedet.

Personkunder (PM)

(Hele tusen kroner)	2017	2016	Endring
Netto renteinntekter og provisjon BK	244.878	223.261	21.617
Netto andre provisjonsinntekter	83.989	79.814	4.175
Netto andre inntekter	2.638	10.290	-7.652
Driftskostnader	163.116	159.308	3.808
Resultat før tap	168.388	154.057	14.331
Tap på utlån og garantier	1.492	-427	1.919
Resultat før skatt	166.896	154.484	12.412

Tross sterk konkurranse om boliglånskunder har vekst i brutto utlån til personkunder vært på 8,3 % siste 12 måneder. Vi arbeider strukturert og proaktivt overfor nye kunder og prosjekter blant annet i samarbeid mellom banken og Eiendomsmegleren. Innskudd fra personkunder har økt med 4,2 % i samme periode. Reduksjonen i netto andre inntekter skyldes fordelt inntekt fra gevinst ved salg av bankbygg i 2016.

Bedriftskunder (BM)

(Hele tusen kroner)	2017	2016	Endring
Netto renteinntekter og provisjon BK	181.127	176.434	4.693
Netto andre provisjonsinntekter	31.152	28.847	2.305
Netto andre inntekter	2.608	5.227	-2.619
Driftskostnader	69.250	67.588	1.661
Resultat før tap	145.638	142.920	2.717
Tap på utlån og garantier	6.393	14.389	-7.996
Resultat før skatt	139.245	128.532	10.713

Brutto utlån til bedriftskunder har økt med 1,5 % siste 12 måneder mens innskudd fra bedriftskunder i samme periode økte med 2,8 %. Reduksjonen i netto andre inntekter skyldes fordelt inntekt fra gevinst ved salg av bankbygg i 2016.

I forbindelse med at vi besluttet å hente ny egenkapital, ble det samtidig besluttet å avvikle en del syndikeringsforretninger i samarbeid med andre sparebanker. Dette har gitt seg utslag i redusert utlånvekst.

Datterselskaper og felleskontrollerte virksomheter

Eiendomsmegleren Ringerike Hadeland AS

Eiendomsmegleren Ringerike Hadeland AS oppnådde et resultat før skattekostnad på 11,4 mill. kroner i 2017 (26,0 mill. kroner i 2016). 12,9 mill. kroner av resultatnedgangen tilskrives gevinster ved salg av eiendomsmevlervirksomhet på Gjøvik og aksjer i Finn Eiendom AS i 2016. Selskapet kan vise til gode resultater over flere år. I 2017 omsatte selskapet eiendommer for

til sammen 3,7 mrd. kroner (3,7 mrd. kroner). Det ble etablert en ny avdeling i Eiker i 2017.

Eiendomsmegleren Ringerike Hadeland AS er markedsleder i konsernets markedsområde. Det jobbes systematisk med samhandling mellom bank og eiendomsmegler. Resultatene fra dette arbeidet er gode og dette gjør at konsernet kan gi et bredere tilbud til kundene samtidig som det gir et bedre inntjeningsgrunnlag for konsernets samlede virksomhet.

SpareBank 1 Økonomihuset AS og SpareBank 1 Økonomihuset IT-nett AS

SpareBank 1 Økonomihuset AS og SpareBank 1 Økonomihuset IT-nett AS (videre omtalt samlet som Økonomihuset) er direkte og indirekte 100 % eide datterselskap av banken. Selskapene har en sterk markedsposisjon og er en viktig driver for videre vekst i konsernet. Til sammen oppnådde selskapene et resultat før skattekostnad på 9,6 mill. kroner i 2017 (10,0 mill. kroner i 2016).

Felleskontrollerte virksomheter

SpareBank 1 Ringerike Hadeland bokfører eierandeler i Samarbeidende Sparebanker AS og Samarbeidende Sparebanker Bankinvest I AS som felleskontrollerte virksomheter. Gjennom disse selskapene har banken indirekte eierskap i SpareBank 1 Gruppen AS og BN Bank ASA. Bankens andel av resultatet i underliggende virksomheter bokføres som inntekter av eierinteresser i konsernregnskapet. Innregnet resultat fra felleskontrollerte virksomheter utgjør totalt 67,9 mill. kroner i 2017 (59,0 mill. kroner i 2016).

Redegjørelse om foretaksstyring

Foretaksstyring i SpareBank 1 Ringerike Hadeland omfatter de verdier, mål og overordnede prinsipper som konsernet styres og kontrolleres etter for å sikre egenkapitalbeveiserne, kundenes, medarbeidernes, innskytternes og andre gruppers interesser i banken.

SpareBank 1 Ringerike Hadeland følger den norske anbefalingen for eierstyring og selskapsledelse av 30.10.2014 og retter seg etter de anbefalinger som er relevante for en sparebank med egenkapitalbevis. Det foreligger ingen vesentlige avvik mellom anbefalingen og implementeringen i SpareBank 1 Ringerike Hadeland.

En nærmere beskrivelse av konsernets foretaksstyring, herunder informasjon om styring og kontroll knyttet til finansiell rapportering i henhold til regnskapslovens §3-3b, finnes i eget kapittel i årsrapporten.

Risiko- og kapitalstyring

Risikostyringen skal støtte opp under konsernets strategiske utvikling og måloppnåelse og bidra til å sikre finansiell stabilitet og forsvarlig formuesforvaltning. Det er en målsetting at ingen enkelthendelse skal kunne skade konsernets finansielle stilling i vesentlig grad. Dette skal oppnås gjennom en moderat risikoprofil og:

- en sterk risikokultur som kjennetegnes av høy bevissthet om risikostyring
- tilstrebe en optimal kapitalallokering innenfor vedtatt forretningsstrategi
- utnyttelse av synergi- og diversifiseringseffekter
- et tilstrekkelig kapitalnivå ut fra valgt risikoprofil.

Banken har etablert en struktur som på en systematisk måte identifiserer, vurderer, kommuniserer og håndterer risiko gjennom hele konsernet, og det foretas en løpende overvåking. Risikostyring tar utgangspunkt i fastsatt visjon, strategi og mål, samt de rammer for risikoeksponering som er fastsatt av styret. Beredskaps- og kontinuitetsplaner skal sikre at driften kan videreføres og tap begrenses ved vesentlige uforutsette hendelser.

SpareBank 1 Ringerike Hadeland eksponeres for ulike risikoer. De viktigste risikogrupperne er beskrevet nedenfor.

Kredittrisiko

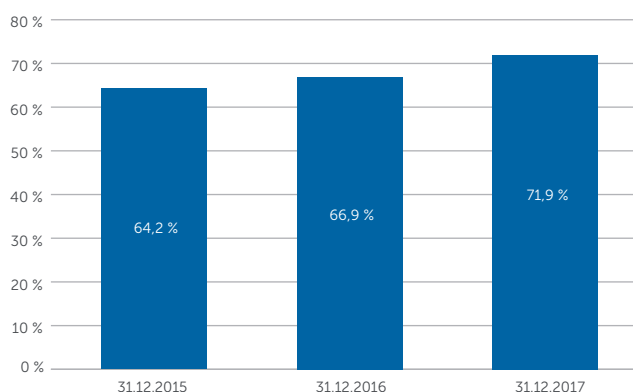
Kredittrisiko er risiko for tap som følge av kundens manglede evne eller vilje til å oppfylle sine forpliktelser. Kredittrisikoen styres gjennom rammeverk for kredittinnvilgelse, engasjementsoppfølging og porteføljestyling. Rammene gjennomgås minimum årlig og etterlevelse overvåkes løpende med kvartalsvis rapportering til styret.

Utlån til personkunder er i all hovedsak boligfinansiering. Kvaliteten i personmarkedsporteføljen vurderes å være god. Utlånsveksten har vært høy i 2017 og høyere enn den samlede utlånsveksten nasjonalt. Det meste av personmarkedslåneene er sikret med pant i fast eiendom og belåningen er gjennomgående moderat sett opp mot sikkerhetsverdiene. Dette tilsier begrenset tapsrisiko så lenge disse verdiene ikke forringes vesentlig.

Risikoen i bedriftsmarkedsporteføljen vurderes å være moderat. Den totale kreditteksponeringen er størst mot næringseiendom og eiendomsprosjekter hvor engasjementet er sikret med pant i fast eiendom hvor belåningsgraden er gjennomgående moderat sett opp mot sikkerhetsverdiene.

Kredittrisiko knyttet til utlånsporteføljen er bankens største risikoområde. Det har de siste årene vært lave tap på utlån og banken følger aktivt opp løpende engasjementer. Kreditter besluttes i henhold til bankens bevilgningsreglement. Overvåking av kredittrisikoen skjer gjennom risikoklassifiseringssystem utviklet i samarbeid med SpareBank 1 Gruppen. Tapsutviklingen er avhengig av den økonomiske utviklingen i Norge generelt og i bankens markedsområder spesielt. 71,9 % av bankens utlån var ved siste årsskiftet klassifisert i svært lav eller lav risikoklasse. Det er sannsynlig at banken vil oppleve en viss økning i tap i kommende perioder. Banken er forberedt på dette, både inntjenings- og soliditetsmessig, og styret vurderer kredittkvaliteten som generelt stabil og god.

Høy andel i lav og svært lav risikoklasse

Markedsrisiko

Markedsrisiko er risikoen for tap som følge av endringer i renter, aksjekurser og valutakurser. Styret har fastsatt maksimale grenser for markedsrisiko gjennom rammer for blant annet investeringer i egenkapitalinstrumenter, obligasjoner og posisjoner i rente- og valutamarkedene. Rammene gjennomgås minimum årlig og etterlevelse overvåkes løpende med kvartalsvis rapportering til styret. Bankens rammer og retningslinjer for markedsrisiko gjenspeiler bankens konservative risikoprofil innen området.

Bankens beholdning av egenkapitalinstrumenter består i hovedsak av strategiske eierskap i selskaper i SpareBank 1-alliansen. Bankens beholdning av sertifikater og obligasjoner består av likvide papirer av høy kvalitet.

Likviditetsrisiko

Likviditetsrisiko defineres som risiko for at banken ikke klarer å oppfylle sine forpliktelser og/eller finansiere økninger i eiendelene uten at det oppstår vesentlige

ekstraomkostninger i form av prisfall på eiendeler som må realiseres eller i form av ekstra dyr finansiering. Likviditetsstyringen tar utgangspunkt i konsernets overordnede likviditetspolicy vedtatt av styret. Likviditetspolicyen gjennomgås minimum årlig. Bankens rammer og retningslinjer for likviditetsrisiko gjenspeiler bankens konservative risikoprofil på området. Bankens innskudd består primært av innskudd fra helkunder i bankens markedsområde.

Operasjonell risiko

Operasjonell risiko defineres som risikoen for tap som følge av utilstrekkelige eller sviktende interne prosesser eller systemer, menneskelige feil, eller eksterne hendelser. Prosessen for styring av operasjonell risiko i SpareBank 1 Ringerike Hadeland skal i størst mulig grad sikre at ingen enkelthendelser forårsaket av operasjonell risiko skal kunne skade konsernets finansielle stilling i alvorlig grad.

Operasjonell risiko representerer en trussel som, både på kort og lang sikt, kan medføre en vesentlig kostnad. Konsernet har derfor fokus på kvalitet og kontinuerlig forbedring av organisasjonens samlede innovasjons- og prestasjonsevne. Som en del av dette arbeidet har banken etablerte systemer og rutiner for registrering og oppfølging av forbedringstiltak samt systemer for rapportering og oppfølging av uønskede hendelser.

Bankens krise- og kontinuitetsplan skal sette kriseledelsen i stand til å håndtere krisesituasjoner og vil ved hjelp av forhåndsplanlagte tiltak bidra til å minimere skadeomfanget når uønskede hendelser oppstår, og på den måten gjenopprette bankens tjenester og forretningsaktiviteter innenfor akseptable tidsrammer.

Det er ikke identifisert alvorlige hendelser i konsernet i 2017.

Eierrisiko

Eierrisiko er risikoen for at SpareBank 1 Ringerike Hadeland blir påført negative resultater fra eierposter i strategisk eide selskap og/eller må tilføre ny egenkapital til disse selskapene. Eierselskap defineres som selskaper hvor SpareBank 1 Ringerike Hadeland har vesentlig eierandel og innflytelse. SpareBank 1 Ringerike Hadeland har i hovedsak eierrisiko gjennom eierandel i Samarbeidende Sparebanker AS (15,6 %), Samarbeidende Sparebanker Bankinvest AS (20,8 %), SpareBank 1 Boligkreditt AS (4,16 %) og SpareBank 1 Næringskreditt AS (2,31 %).

Complicane (etterlevelse)

Compliancerisiko er risikoen for at konsernet pådrar seg offentlige sanksjoner/bøter eller økonomiske tap som følge av manglende etterlevelse av lover og forskrifter. SpareBank 1 Ringerike Hadeland vektlegger gode prosesser for å sikre etterlevelse av gjeldende lover og forskrifter. Styret vedtar konsernets compliance-policy som beskriver hovedprinsippene for ansvar og organisering. Det arbeides kontinuerlig med å vurdere beste tilpasning til nye reguleringer og nytt regelverk for både å ivareta etterlevelse og effektivitet i organisasjonen. Nye reguleringer og nytt regelverk som påvirker driften skal fortløpende inkluderes i rutiner og retningslinjer.

Det er ikke identifisert alvorlige compliance-brudd i konsernet i 2017.

Revisjon

Ekstern revisjon

Konsernets ekstern revisor er Deloitte AS. Ekstern revisor rapporterer til representantskapet i banken.

Intern revisjon

Internrevisjonen i konsernet utføres av EY AS. Internrevisjonen rapporterer til styret i banken.

Redegjørelse om samfunnsansvar

SpareBank 1 Ringerike Hadeland har et stort samfunnsengasjement og støtter lokale initiativ innenfor kultur, idrett og utdanning. Dette har i 2017 skjedd ved sponsorvirksomhet, gjennom opprettet næringsstiftelse og talentstipend, og ikke minst ved godt samspill med sparebankstiftelsene. Utbytte fra banken og avkastning på stiftelsenes investeringer danner grunnlag for gaver til allmennyttige formål fra stiftelsene. Stiftelsenes formål er å videreføre sparebanktradisjonene i sine respektive lokalsamfunn samt forvalte kapital og eierinteresser i banken.

Styret har i en separat rapport om samfunnsansvar redegjort for hva konsernet gjør for å integrere hensynet til menneskerettigheter, arbeidstakerrettigheter og sosiale forhold, det ytre miljø og bekjempelse av korrupsjon i konsernets forretningsstrategier, i daglig drift og i forholdet til konsernets interessenter. Redegjørelsen finnes i eget kapittel i årsrapporten og inneholder også informasjon om arbeidsmiljø, ytre miljø og likestilling/diskriminering.

Bankens egenkapitalbevis

Gjennom en vellykket rettet emisjon, en reparasjons-emisjon og en ansattemisjon i løpet av 2. kvartal 2017

ble det emittert tilsammen 1.703.753 nye egenkapitalbevis og bankens egenkapital ble netto styrket med 305 mill. kroner. Bankens eierandelskapital utgjør etter emisjonen kroner 1.565.040.500 fordelt på 15.650.405 egenkapitalbevis, hvert pålydende 100 kroner.

Ved utgangen av 2017 hadde banken 2.084 egenkapitalbevis mot 2.029 ved utgangen av 2016. Antall eiere hjemmehørende i konsernets primærnedslagsfelt utgjorde 1.025 (1.035) eller 49 % (51 %) av antall eiere, mens de eide 85 % (85 %) av antall utstedte egenkapitalbevis. Ved utgangen av 2017 kontrollerte de 20 største eierne 82 % av eierandelskapitalen (83 %).

Kursen på bankens egenkapitalbevis har i løpet av året beveget seg mellom 177 kroner og 208 kroner. Ved utgangen av 2017 var kursen på bankens egenkapitalbevis 191 kroner mot 178 kroner ved utgangen av 2016.

Sparebankstiftelsene

Bankens største eiere er tre lokale sparebankstiftelser: SpareBankstiftelsen Ringerike, SpareBankstiftelsen Jevnaker Lunner Nittedal og SpareBankstiftelsen Gran. Til sammen eier disse tre sparebankstiftelsene 69 % av egenkapitalbevisene i banken. Utbytte fra og avkastning på investeringen i banken danner grunnlag for gaver til allmennyttige formål fra sparebankstiftelsene. Deres formål er å utvise stort samfunnsengasjement i sine respektive lokalsamfunn samt forvalte kapital og eierinteresser i banken.

Samspillet med sparebankstiftelsene bidrar til å bygge opp under bankens sterke samfunnsengasjement. Bankens anser eierstrukturen og sparebankstiftelsenes lokale engasjement for å være et viktig konkurransefortrinn.

Fortsatt drift

Morbanken og konsernet er solid med en forholdsvis høy kapitaldekning og driften er og har vært preget av lønnsomhet. Det er gode forutsetninger for fortsatt framgang for konsernet i 2018. Styret bekrefter herved, i samsvar med regnskapsloven, at årsregnskapet for 2017 er avlagt under forutsetning om fortsatt drift.

Morbanken – disponering av årsresultat/ utbytte

Styret foreslår overfor bankens representantskap et ordinært kontantutbytte for 2017 på 10,30 kroner per egenkapitalbevis. I 2016 ble det utbetalt et ordinært utbytte på 9,40 kroner og et ekstraordinært utbytte på 1,90 kroner, i sum 11,30 kroner per egenkapitalbevis. Utdelingsgraden var både i 2017 og 2016 på 50,2 % av

egenkapitalbeveiseiernes andel av konsernets resultat. Dette er i tråd med bankens langsiktige utbyttepolitikk som sier at minst halvparten av konsernets årsresultat skal deles ut i utbytte.

Utbytte og disponering av overskudd

Det er morbankens regnskap som danner grunnlag for disponering av årsoverskuddet. Morbanken oppnådde i 2017 et resultat på 362,5 mill. kroner (291,8 mill. kroner), hvilket utgjorde en avkastning på egenkapitalen på 12,4 % (11,3 %). Resultat før skatt ble 439,4 mill. kroner (367,8 mill. kroner). Bankvirksomheten drives i sin helhet i morbanken. Omtale av utviklingen i bankvirksomheten i tidligere avsnitt omfatter således virksomheten i morbanken.

Morbankens resultat inkluderer mottatt utbytte fra datterselskaper og felleskontrollerte virksomheter. I konsernregnskapet foretas full konsolidering av datterselskap, mens resultatandel fra felleskontrollert virksomhet regnskapsføres etter egenkapitalmetoden.

Årsoverskudd til disponering fremkommer etter endringer i fond for urealiserte gevinster på -0,9 mill. kroner. Samlet beløp til disponering er 361,5 mill. kroner. Resultatet er fordelt mellom grunnfondet og egenkapitalbeveiseierne i henhold til deres respektive andel av egenkapitalen, slik at utbytte og avsetning til utjevningsfond utgjør 97,34 % av det disponerte resultatet.

Overskuddsdisponering	2017
Årsoverskudd morbank	362.452
Overført fond for urealiserte gevinster	-923
Årsoverskudd til disponering	361.529
Utbytte	161.199
Overført til utjevningsfond	190.715
Grunnfondskapital	5.211
Gaver	4.404
Sum disponert	361.529

Utsikter for 2018

Det er positive vekstsignaler både internasjonalt og i Norge, og norsk økonomi beveger seg inn i en ny moderat oppgangskonjunktur. Norges Bank signaliserer at styringsrenten vil holde seg uendret frem til høsten 2018 og deretter øke gradvis til 1,50 prosent i 2020. Boligprisene nasjonalt antas å falle ytterligere, men oppgangen i norsk økonomi kan tilsi at eventuelt videre fall i boligprisene blir begrenset. Styret forventer at boligprisene i konsernets markedsområder vil vise en

moderat økning med en veksttakt noe over den nasjonale boligprisveksten.

Styret forventer at utviklingen i konsernets markedsområder i 2018 vil gjenspeile veksten i norsk økonomi. Bankens portefølje består av bedrifter i næringer som nyter godt av et vedvarende lavt rentenivå og økt reallønnsvekst. Arbeidsledigheten er redusert, og styret legger til grunn at den vil holde seg lav i årene fremover. Det er besluttet store løft i infrastrukturen i regionen for å knytte regionen nærmere opp mot Oslo, både gjennom utbedring av RV4 og E16 og ved utbygging av Ringeriksbanen. Byggestart for Ringeriksbanen antas å bli i 2021, med ferdigstilling i 2026. Det forventes god utvikling og god vekst i regionen som følge av disse forbedringene. Gjennom høy inntjening fra en forretningsmodell med god bredde og effektiv drift, er konsernet godt posisjonert for fremtidig vekst samtidig som det sikrer god konkurransekraft. Banken er solid med høy kapitaldekning. Dette er et godt utgangspunkt for fortsatt lønnsom vekst.

Det er sannsynlig at banken i kommende perioder vil oppleve en viss økning i tap. Styret vurderer kredittkvaliteten som stabil og god ved inngangen til 2018.

Digitalisering av banknæringen fører til ny tenkemåte rundt bankens nærhetsbegrep fra fysisk nærhet til nærhet i alle kanaler, så vel fysiske som digitale. Kombinasjonen mellom bankens unike lokalkunnskap og SpareBank 1s sterke digitale posisjon, gjør banken godt rustet også for en digital fremtid. Det arbeides målrettet i banken i forhold til dette betjeningskonseptet – benevnt to spors-modell.

SpareBank 1 Ringerike Hadeland legger stor vekt på å ha en endringsvillig, effektiv og fremtidsrettet organisasjon. Dette er en forutsetning for å kunne betjene kundene på en god måte. Banken arbeider kontinuerlig med kompetanseutvikling både gjennom egne sertifiseringsprogrammer, kvalitetsprogrammer, slik som Lean, samt lederutvikling og kundeoppfølgingsystemer.

Deltakelse i SpareBank 1-alliansen er en viktig byggestein for å kunne opprettholde og videreutvikle organisasjonens slagkraft. Dette er også en forutsetning for tjeneste- og produktutvikling som stadig blir mer digitalisert.

Styrets vurdering er at konsernet er godt posisjonert for å kunne utnytte gode forretningsmuligheter. Effektiv drift og inntekter fra mange produkt- og tjenesteområder

bidrar, sammen med lønnsom vekst, til en forventning om fortsatt god inntjening. Etter styrets vurdering vil konsernet i løpet av 2018 ytterligere forsterke sin ledende posisjon i regionen og være et lønnsomt og solid konsern som bidrar til verdiskapning for kunder, eiere, ansatte og lokalsamfunn.

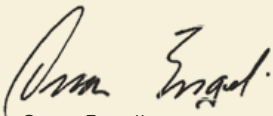
Styret vil takke konsernets ansatte og tillitsvalgte for god innsats og positivt samarbeid i 2017.

Styret ønsker også å rette en takk til de tre sparebankstiftelsene for samarbeidet gjennom året, og ser frem til å fortsette samspillet til glede for, og utvikling av, regionen.

Samspillet mellom innbyggere, næringsliv og bank er viktig for å sikre en god utvikling i konsernets markedsområder. Styret takker konsernets kunder, eiere og samarbeidspartnere for øvrig, og vil legge vekt på å videreføre dette samspillet i 2018.

Hønefoss, 14. februar 2018

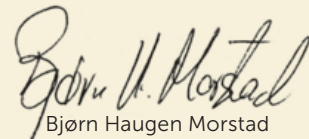
I styret for SpareBank 1 Ringerike Hadeland

Oscar Engeli
Leder

Anne Cathrine Frøstrup
Nestleder

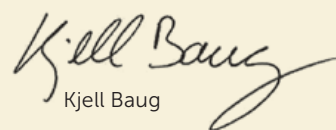
Bjørn Haugen Morstad

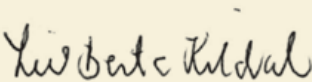
Svein Oftedal

Hege Marie Syversen

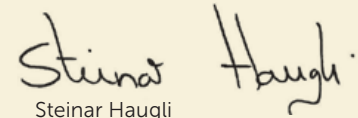
Kjell Baug

Liv Bente Kildal

Gunnar Bergan

Steinar Haugli
Adm. banksjef

ÅRSREGNSKAP

Resultatregnskap

MORBANK				KONSERN	
2016	2017	(Hele tusen kroner)	Note	2017	2016
601.569	604.701	Renteinntekter	18	604.664	601.551
255.362	247.076	Rentekostnader	18	246.521	254.734
346.207	357.626	Netto renteinntekter		358.144	346.817
162.100	184.253	Provisjonsinntekter	19	184.253	162.100
8.504	8.087	Provisjonskostnader	19	8.087	8.504
14.780	4.486	Andre driftsinntekter	19	126.147	148.104
168.376	180.652	Netto provisjons- og andre inntekter		302.313	301.700
23.906	12.610	Utbytte	20, 38	12.611	25.273
51.071	114.734	Inntekter av eierinteresser	20, 38	67.900	58.969
24.829	18.396	Netto resultat fra andre finansielle investeringer	20	18.396	24.829
99.806	145.740	Netto resultat fra finansielle eiendeler		98.907	109.071
614.389	684.018	Sum inntekter		759.363	757.588
112.984	110.285	Personalkostnader	21, 23	196.139	196.834
119.678	126.470	Andre driftskostnader	22	141.834	135.199
232.663	236.755	Sum driftskostnader		337.974	332.033
381.726	447.263	Resultat før tap		421.390	425.556
13.961	7.885	Tap på utlån og garantier	11	7.885	13.961
367.764	439.378	Resultat før skatt		413.505	411.594
76.015	76.925	Skattekostnad	24	81.975	84.653
291.750	362.452	Resultat for regnskapsåret		331.530	326.941
-	-	Minoritetsinteresser		1.728	3.966
20,33	22,54	Resultat per egenkapitalbevis (majoritet)		20,51	22,51

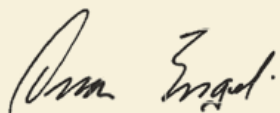
Utvidet resultatregnskap

MORBANK			KONSERN	
2016	2017	(Hele tusen kroner)	2017	2016
291.750	362.452	Resultat for regnskapsåret	331.530	326.941
		<i>Poster som ikke vil bli reklassifisert til resultat:</i>		
-7.491	3.791	Aktuarielle gevinster og tap vedrørende ytelsespensjon	3.515	-7.647
-	-	Andre inntekter og kostnader tilknyttet felleskontrollert virksomhet	-324	603
1.873	-948	Skatt	-882	1.910
		<i>Poster som vil bli reklassifisert til resultat:</i>		
-23.640	-8.341	Endring i virkelig verdi for investeringer holdt for salg	-8.341	-23.640
-	-	Andre inntekter og kostnader tilknyttede foretak og felleskontrollert virksomhet	143	337
-29.259	-5.497	Sum resultatposter ført mot egenkapitalen	-5.888	-28.436
262.491	356.955	Totaltresultat for regnskapsåret	325.642	298.505
-	-	Minoritetsinteresser	1.686	3.942

Balanse

MORBANK				KONSERN	
2016	2017	(Hele tusen kroner)	Note	2017	2016
		EIENDELER			
99.233	94.750	Kontanter og fordringer på sentralbanker		94.750	99.233
884.753	872.923	Utlån til og fordringer på kredittinstitusjoner	7	872.939	888.767
17.937.919	18.423.183	Brutto utlån til og fordringer på kunder	8, 10	18.421.657	17.936.210
-12.448	- 19.428	- Individuelle nedskrivninger	8, 11	- 19.428	- 12.448
-66.858	-65.681	- Nedskrivninger på grupper av utlån	8, 11	- 65.681	- 66.858
17.858.614	18.338.074	Netto utlån til og fordringer på kunder	8	18.336.548	17.856.905
1.603.121	1.596.358	Sertifikater og obligasjoner	27	1.596.358	1.603.121
28.307	17.816	Finansielle derivater	28	17.816	28.307
567.685	595.263	Aksjer, andeler og andre egenkapitalinteresser	29	595.467	567.886
166.314	222.337	Investering i eierinteresser	38	394.030	371.056
63.983	63.983	Investering i konsernselskaper	38	-	-
66.298	58.249	Eiendom, anlegg og utstyr	31	63.541	71.784
20.205	12.034	Utsatt skattefordel	24	10.350	17.977
3.183	1.383	Goodwill og andre immaterielle eiendeler	30	63.361	65.037
46.626	74.440	Andre eiendeler	32	110.814	83.608
21.408.322	21.947.611	Sum eiendeler		22.155.975	21.653.680
		GJELD			
12.823.290	13.303.434	Innskudd fra og gjeld til kunder	33	13.278.348	12.792.928
5.432.686	4.999.368	Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer	34	4.999.368	5.432.686
20.716	8.221	Finansielle derivater	28	8.221	20.716
213.441	218.457	Annen gjeld og balanseførte forpliktelser	23, 36	253.160	249.871
250.381	250.341	Ansvarlig lånekapital	35	250.341	250.381
18.740.514	18.779.821	Sum gjeld		18.789.437	18.746.582
		EGENKAPITAL			
1.394.665	1.565.041	Egenkapitalbevis	40	1.565.041	1.394.665
361.134	491.692	Overkursfond		491.692	361.134
673.581	867.064	Utjevningsfond		867.064	673.581
157.597	161.199	Avsatt utbytte		162.899	160.797
4.563	4.404	Avsatt til gaver		4.404	4.563
69.456	74.742	Grunnfond		74.742	69.456
885	5.138	Kompensasjonsfond		5.138	885
5.927	-1.491	Annen egenkapital		191.258	236.202
	-	Minoritetsandel		4.300	5.814
2.667.808	3.167.790	Sum egenkapital		3.366.538	2.907.098
21.408.322	21.947.611	Sum gjeld og egenkapital		22.155.975	21.653.680

Hønefoss, 14. februar 2018
I styret for SpareBank 1 Ringerike Hadeland

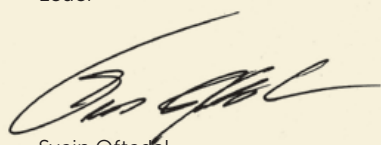
Oscar Engeli
Leder

Anne Cathrine Frøstrup
Nestleder

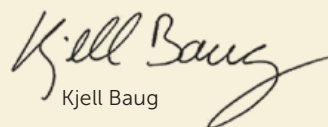
Bjørn Haugen Morstad

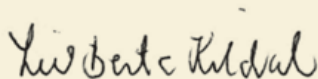
Svein Oftedal

Hege Marie Syversen

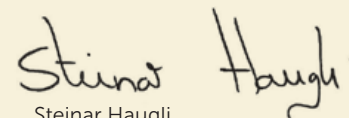
Kjell Baug

Liv Bente Kildal

Gunnar Bergan

Steinar Haugli
Adm. banksjef

Endring i egenkapital

MORBANK

(Hele tusen kroner)	Egen- kapital- bevis ¹	Overkurs- fond	Ut- jevning- fond	Grunn- fonds- kapital	Kompen- sasjons- fond	Fond for urealiserte gevinster	Annen egen- kapital	Avsatt utbytte	Avsatt gaver	Sum egen- kapital
Egenkapital 31.12.15	1.394.665	361.134	553.963	65.992	885	50.310	-21.632	108.784	3.150	2.517.251
Periodens resultat	-	-	125.079	3.622	-	889	-	157.597	4.563	291.750
Utvidede resultatposter										
Netto aktuarielle gevinster og tap	-	-	-5.460	-158	-	-	-	-	-	-5.618
Endring i virkelig verdi for investeringer holdt for salg	-	-	-	-	-	-23.640	-	-	-	-23.640
Sum utvidede resultatposter	-	-	-5.460	-158	-	-23.640	-	-	-	-29.259
Totalresultat	-	-	119.619	3.464	-	-22.752	-	157.597	4.563	262.491
Transaksjoner med eierne										
Utdelt utbytte for 2015	-	-	-	-	-	-	-	-108.784	-	-108.784
Utdelt gavefond 2015	-	-	-	-	-	-	-	-	-3.150	-3.150
Sum transaksjoner med eierne	-	-	-	-	-	-	-	-108.784	-3.150	-111.934
Egenkapital 31.12.16	1.394.665	361.134	673.582	69.456	885	27.558	-21.632	157.597	4.563	2.667.808
Periodens resultat	-	-	190.715	5.211	-	-923	1.846	161.199	4.404	362.452
Utvidede resultatposter										
Netto aktuarielle gevinster og tap	-	-	2.767	76	-	-	-	-	-	2.843
Endring i virkelig verdi for investeringer holdt for salg	-	-	-	-	-	-8.341	-	-	-	-8.341
Sum utvidede resultatposter	-	-	2.767	76	-	-8.341	-	-	-	-5.497
Totalresultat	-	-	193.483	5.287	-	-9.264	1.846	161.199	4.404	356.955
Transaksjoner med eierne										
Emisjon egenkapitalbevis ²	170.376	130.558	-	-	4.253	-	-	-	-	305.187
Utdelt utbytte for 2016	-	-	-	-	-	-	-	-157.597	-	-157.597
Utdelt gavefond 2016	-	-	-	-	-	-	-	-	-4.563	-4.563
Sum transaksjoner med eierne	170.376	130.558	-	-	4.253	-	-	-157.597	-4.563	143.027
Egenkapital 31.12.17	1.565.041	491.692	867.064	74.742	5.138	18.294	-19.786	161.199	4.404	3.167.790

1. Pr 31.12.17 består eierandelskapitalen av 15.650.405 egenkapitalbevis à NOK 100.

2. Emisjonsutgifter på MNOK 7,9 er trukket fra overkurs.

KONSERN

(Hele tusen kroner)	Egen- kapital- bevis ¹	Overkurs- fond	Ut- jevnings- fond	Grunn- fonds- kapital	Kompen- sasjons- fond	Fond for urealiserte gevinster	Annen egen- kapital	Avsatt utbytte	Avsatt gaver	Sum	Minoritets- interesse	Sum egen- kapital
Omarbeidet egenkapital per 01.01.2016³	1.394.665	361.134	553.963	65.992	885	25.196	202.987	110.684	3.150	2.718.656	3.772	2.722.427
Periodens resultat	-	-	125.079	3.622	-	889	28.025	160.797	4.563	322.975	3.966	326.941
Utvidede resultatposter												
Netto actuarielle gevinster og tap	-	-	-5.460	-158	-	-	-95	-	-	-5.713	-24	-5.737
Endring i virkelig verdi for investeringer holdt for salg	-	-	-	-	-	-23.640	-	-	-	-23.640	-	-23.640
Andre inntekter og kostnader tilknyttet felleskontrollert virksomhet	-	-	-	-	-	337	603	-	-	941	-	941
Sum utvidede resultatposter	-	-	-5.460	-158	-	-23.303	508	-	-	-28.413	-24	-28.437
Totalresultat for perioden	-	-	119.619	3.464	-	-22.414	28.534	160.797	4.563	294.562	3.942	298.504
Transaksjoner med eierne												
Utdelt utbytte for 2015	-	-	-	-	-	-	1.900	-110.684	-	-108.784	-1.900	-110.684
Utdelt gavefond 2015	-	-	-	-	-	-	-	-	-3.150	-3.150	-	-3.150
Sum transaksjoner med eierne	-	-	-	-	-	-	1.900	-110.684	-3.150	-111.934	-1.900	-113.834
Egenkapital 31.12.16	1.394.665	361.134	673.582	69.456	885	2.782	233.421	160.797	4.563	2.901.283	5.814	2.907.098
Periodens resultat	-	-	190.715	5.211	-	-923	-32.504	162.899	4.404	329.802	1.728	331.530
Utvidede resultatposter												
Netto actuarielle gevinster og tap	-	-	2.767	76	-	-	-168	-	-	2.675	-42	2.633
Endring i virkelig verdi for investeringer holdt for salg	-	-	-	-	-	-8.341	-	-	-	-8.341	-	-8.341
Andre inntekter og kostnader tilknyttet felleskontrollert virksomhet	-	-	-	-	-	143	-324	-	-	-181	-	-181
Sum utvidede resultatposter	-	-	2.767	76	-	-8.197	-492	-	-	-5.846	-42	-5.888
Totalresultat for perioden	-	-	193.483	5.287	-	-9.120	-32.996	162.899	4.404	323.956	1.686	325.642
Transaksjoner med eierne												
Emisjon egenkapitalbevis ²	170.376	130.558	-	-	4.253	-	-	-	-	305.186	-	305.186
Prinsippendring over EK ⁴	-	-	-	-	-	-	-6.028	-	-	-6.028	-	-6.028
Utdelt utbytte for 2016	-	-	-	-	-	-	3.200	-160.797	-	-157.597	-3.200	-160.797
Utdelt gavefond 2016	-	-	-	-	-	-	-	-	-4.563	-4.563	-	-4.563
Sum transaksjoner med eierne	170.376	130.558	-	-	4.253	-	-2.828	-160.797	-4.563	136.998	-3.200	133.798
Egenkapital 31.12.17	1.565.041	491.692	867.064	74.743	5.138	-6.339	197.597	162.899	4.404	3.362.238	4.300	3.366.538

1. Pr 31.12.2017 består eierandelskapitalen av 15.650.405 egenkapitalbevis à NOK 100.

2. Emisjonsutgifter på MNOK 7,9 er trukket fra overkurs.

3. Direkteføringen mot egenkapitalen er tilknyttet investeringen i Samarbeidende Sparebanker AS.

4. Prinsippendring over egenkapitalen er justeringer i Samarbeidende Sparebanker AS.

Kontantstrømoppstilling

MORBANK			KONSERN	
2016	2017	(Hele tusen kroner)	2017	2016
-1.154.460	-486.783	Netto utlån til kunder	-486.966	-1.154.638
560.445	561.084	Renteinnbetalinger på utlån til kunder	561.027	560.386
431.798	480.145	Innskudd fra kunder	489.418	418.443
-118.366	-117.308	Renteutbetalinger på innskudd fra kunder	-116.690	-117.743
-250.306	11.831	Utlån til og fordringer på kredittinstitusjoner	11.831	-250.306
12.591	11.983	Renter på utlån til og fordringer på kredittinstitusjoner	11.983	12.591
-444.151	14.537	Sertifikater og obligasjoner	14.537	-444.151
18.998	24.934	Renteinnbetalinger på sertifikater og obligasjoner	24.934	18.998
9.542	6.781	Renteutbetaling derivater	6.781	9.542
154.091	173.225	Provisjonsinnbetalinger	337.094	294.486
-136.434	-180.823	Utbetalinger til lønn	-260.680	-221.022
-105.764	-86.698	Andre utbetalinger til drift	-171.819	-139.240
-65.105	-66.676	Betalt skatt	-72.992	-70.889
-8.487	-11.537	Andre tidsavgrensninger	-13.170	-11.637
-1.095.609	334.692	A Netto likviditetsendring fra operasjonelle aktiviteter	335.285	-1.095.181
-872	-5.391	Investering i varige driftsmidler	-5.984	-833
15.952	1.430	Innbetaling fra salg av varige driftsmidler	1.430	27.745
-112.898	-136.752	Utbetaling til investeringer i aksjer og fond	-136.752	-112.898
22.671	75.719	Innbetaling fra salg av aksjer og fond	75.719	22.671
74.969	127.344	Utbytte fra investeringer i aksjer	127.344	62.710
-177	62.349	B Netto likviditetsendring investering	61.756	-604
2.375.000	1.120.000	Opptak av gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer	1.120.000	2.375.000
-1.109.000	-1.534.000	Tilbakebetaling - utstedelse av verdipapirer	-1.534.000	-1.109.000
50.000	-	Opptak av ansvarlig lånekapital	-	50.000
-116.304	-120.991	Renteutbetalinger på gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer	-120.991	-116.304
-5.248	-6.607	Renteutbetalinger på ansvarlig lånekapital	-6.607	-5.248
-	302.600	Emisjon eierandelskapital (netto)	302.600	-
-111.934	-162.525	Utbetaling til utbytte og gavefond	-162.525	-111.934
1.082.515	-401.524	C Netto likviditetsendring finansiering	-401.524	1.082.515
-13.271	-4.482	A+B+C Netto endring likvider i året	-4.482	-13.271
112.504	99.233	Likviditetsbeholdning 1.1.	99.233	112.504
99.233	94.750	Likviditetsbeholdning 31.12	94.750	99.233
		Likviditetsbeholdning spesifisert		
99.233	94.750	Kontanter og fordringer på sentralbanken	94.750	99.233
99.233	94.750	Likviditetsbeholdning sist i mnd	94.750	99.233

NOTER TIL REGNSKAPET

48	1. GENERELL INFORMASJON	87	21. PERSONALKOSTNADER OG YTELSE TIL LEDENDE ANSATTE OG TILLITSVALGTE
49	2. REGNSKAPSPRINSIPPER IFRS	89	22. ANDRE DRIFTSKOSTNADER
59	3. KRITISKE ESTIMATER OG VURDERINGER VEDRØRENDE BRUK AV REGNSKAPSPRINSIPPER	89	23. PENSJONER
60	4. SEGMENTINFORMASJON	92	24. SKATT
62	5. KAPITALDEKNING		BALANSE
64	6. FINANSIELL RISIKOSTYRING	94	25. VURDERING AV VIRKELIG VERDI PÅ FINANSIELLE INSTRUMENTER
	KREDITTRISIKO	96	26. VIRKELIG VERDI AV FINANSIELLE INSTRUMENTER VURDERT TIL AMORTISERT KOST
68	7. KREDITTINSTITUSJONER – FORDRINGER OG GJELD	97	27. SERTIFIKATER OG OBLIGASJONER
69	8. UTLÅN TIL OG FORDRINGER PÅ KUNDER	98	28. FINANSIELLE DERIVATER
72	9. SPAREBANK 1 BOLIGKREDITT AS, SPAREBANK 1 NÆRINGSKREDITT AS OG SPAREBANK 1 KREDITTKORT AS	99	29. AKSJER, ANDELER OG ANDRE EGENKAPITALINTERESSER
74	10. ALDERSFORDELING PÅ FORFALTE, MEN IKKE NEDSKREVNE UTLÅN	100	30. GOODWILL OG ANDRE IMMATERIELLE EIENDELER
75	11. TAP PÅ UTLÅN OG GARANTIER	101	31. EIENDOM, ANLEGG OG UTSTYR
77	12. MAKSIMAL KREDITTRISIKOEKSPONERING, IKKE HENSYNTATT PANTESTILLELSER	102	32. ANDRE EIENDELER
77	13. FINANSIELLE INSTRUMENTER OG MOTREGNING	102	33. INNSKUDD FRA OG GJELD TIL KUNDER
78	14. KREDITTKVALITET PER KLASSE AV FINANSIELLE EIENDELER	103	34. GJELD VED UTSTEDELSE AV VERDIPAPIRER
	MARKEDSRISIKO	104	35. ANSVARLIG LÅNEKAPITAL
80	15. MARKEDSRISIKO KNYTTET TIL RENTERISIKO	105	36. ANNEN GJELD OG FORPLIKTELSER
	LIKVIDITETSRISIKO	106	37. BUNDNE MIDLER
81	16. LIKVIDITETSRISIKO	107	38. INVESTERINGER I EIERINTERESSER
82	17. FORFALLSANALYSE AV EIENDELER OG FORPLIKTELSER		ØVRIGE OPPLYSNINGER
	RESULTATREGNSKAP	109	39. VESENTLIGE TRANSAKSJONER MED NÆRSTÅENDE SELSKAPER
84	18. NETTO RENTEINNTEKTER	110	40. EIERANDELSKAPITAL- OG EIERSTRUKTUR
85	19. NETTO PROVISJONS- OG ANDRE INNTEKTER	111	41. HENDELSER ETTER BALANSEDAGEN
86	20. NETTO RESULTAT FRA FINANSIELLE EIENDELER		

Note 1

Generell informasjon

Beskrivelse av virksomheten

SpareBank 1 Ringerike Hadeland har til formål å fremme sparing ved å ta i mot innskudd fra en ubestemt krets av innskyttere, levere finansielle tjenester til publikum, næringsliv og offentlig sektor, og å forvalte på trygg måte de midler den rår over i samsvar med de lovregler som til enhver tid gjelder for sparebanker.

Bankens formål er å yte investeringstjenester og tilknyttede tjenester innenfor rammen av verdipapirhandelloven. Banken kan utføre alle vanlige bankforretninger og finansielle tjenester i samsvar med den til enhver gjeldende lovgivning.

Bankens forretningside er å være en solid, lønnsom og selvstendig sparebank i markedsområdene Ringeriks- og Hadelandsregionen og i Nittedalsområdet. Banken skal tilby et bredt spekter av finansielle tjenester til personkunder, små og mellomstore bedrifter og offentlig sektor i bankens virkeområde.

Bankens visjon, verdier, mål og forretningside er vedtatt av styret og inntatt i årsrapporten.

Konsernet SpareBank 1 Ringerike Hadeland

SpareBank 1 Ringerike Hadeland har sitt hovedkontor på Hønefoss, Søndre Torv 6, i Ringerike kommune (morbank) og lokalbanker i kommunene Ringerike, Hole, Jevnaker, Nittedal og Gran. Hoveddelen av lokalbankene er samlokalisert med Eiendomsmegleren Ringerike Hadeland AS.

Konsernet SpareBank 1 Ringerike Hadeland består av morbanken, datterselskapet Eiendomsmegleren Ringerike Hadeland AS (80 % eierandel) og datterselskapet SpareBank 1 Økonomihuset AS (100 % eierandel).

SpareBank 1 Ringerike Hadeland er notert på Oslo Børs («RING»).

Årsregnskapet for 2017 ble vedtatt av styret 14. februar 2018.

Note 2

Regnskapsprinsipper IFRS

Grunnlaget for utarbeidelse av det konsoliderte årsregnskapet

Selskaps- og konsernregnskapet 2017 for SpareBank 1 Ringerike Hadeland er satt opp i overensstemmelse med Internasjonale standarder for finansiell rapportering (IFRS) som er gjort gjeldende i Norge. Dette omfatter også tolkninger fra Den internasjonale tolkningskomité for finansiell rapportering (IFRIC) og dens forgjenger, Den faste tolkningskomité (SIC). Regnskapet er avlagt basert på IFRS standarder og fortolkninger obligatoriske for årsregnskap som avlegges per 31. desember 2017.

Årsregnskapet er avlagt under forutsetning om fortsatt drift.

Nye eller reviderte regnskapsstandarder som er godkjent, men ikke implementert i 2017

IFRS 9 Finansielle instrumenter

IFRS 9 Finansielle instrumenter skal erstatte dagens IAS 39 Finansielle instrumenter – innregning og måling. IFRS 9 omhandler innregning, klassifisering og måling, nedskrivning, fraregning av finansielle eiendeler og forpliktelser samt sikringsbøkføring. IFRS 9 er gjeldende fra 1. januar 2018 og er godkjent av EU. Det er adgang til tidlig anvendelse av standarden, men det vil ikke SpareBank 1 Ringerike Hadeland benytte seg av. Banken arbeider fortsatt med å drøfte og beslutte tilpasninger og effekter av nytt regelverk samt implementere tekniske løsninger.

En beskrivelse av nye krav i IFRS 9 og endringer fra tidligere standard følger under. Videre følger en beskrivelse av hvilke valg SpareBank 1 Ringerike Hadeland har tatt og status i implementering.

Overgangsregler

IFRS 9 skal anvendes retrospektivt, med unntak for sikringsbøkføring. Retrospektiv anvendelse innebærer at SpareBank 1 Ringerike Hadeland skal lage åpningsbalansen 1.1.18 som om de alltid har anvendt de nye prinsippene. Det betyr ikke at sammenligningstallene for 2017 må omarbeides etter de nye prinsippene. Standarden sier at det heller ikke er lov til å omarbeide sammenligningstallene med mindre dette kan gjøres uten bruk av etterpåklokskap. SpareBank 1 Ringerike Hadeland vil ikke vise sammenligningstall for tidligere perioder ved implementering av standarden 01.01.2018. Effektene av nye prinsipper i åpningsbalansen for 2018 føres mot egenkapitalen.

SpareBank 1 Ringerike Hadeland har valgt å innføre sikringsbøkføring etter IFRS 9. Dette innebærer at

sikringsbøkføring skal gjennomføres etter prinsippene i IFRS 9 prospektivt fra dato for overgang til IFRS 9.

Klassifisering og måling

Finansielle eiendeler

Etter IFRS 9 skal finansielle eiendeler klassifiseres i tre målekategorier: virkelig verdi med verdiendring over resultatet, virkelig verdi med verdiendring over andre inntekter og kostnader (other comprehensive income – OCI) og amortisert kost. Målekategori bestemmes ved førstegangs regnskapsføring av eiendelen. For finansielle eiendeler skilles mellom gjeldsinstrumenter, derivater og egenkapitalinstrumenter, hvor gjeldsinstrumenter er alle finansielle eiendeler som ikke er derivater eller egenkapitalinstrumenter. Klassifiseringen av finansielle eiendeler bestemmes ut fra kontraktmessige vilkår for de finansielle eiendelene og hvilken forretningsmodell som brukes for styring av porteføljen som eiendelene inngår i.

Finansielle eiendeler som er gjeldsinstrumenter

Gjeldsinstrumenter med kontraktfestede kontantstrømmer som bare er betaling av rente og hovedstol på gitte datoer og som holdes i en forretningsmodell med formål å motta kontraktmessige kontantstrømmer skal i utgangspunktet måles til amortisert kost. Instrumenter med kontraktfestede kontantstrømmer som bare er betaling av rente og hovedstol på gitte datoer og som holdes i en forretningsmodell med formål både å motta kontraktmessige kontantstrømmer og salg, skal i utgangspunktet måles til virkelig verdi med verdiendringer over OCI, med renteinntekt, valutaomregningseffekter og eventuelle nedskrivninger presentert i det ordinære resultatet. Verdiendringer ført over OCI skal reklassifiseres til resultatet ved salg eller annen avhendelse av eiendelene.

Øvrige gjeldsinstrumenter skal måles til virkelig verdi med verdiendring over resultatet. Dette gjelder instrumenter med kontantstrømmer som ikke bare er betaling av normal rente (tidsverdi av penger, kredittmargin og andre normale marginer knyttet til utlån og fordringer) og hovedstol, og instrumenter som holdes i en forretningsmodell hvor formålet i hovedsak ikke er mottak av kontraktfestede kontantstrømmer.

Instrumenter som i utgangspunktet skal måles til amortisert kost eller til virkelig verdi med verdiendringer over OCI kan utpekes til måling til virkelig verdi med verdiendringer over resultatet dersom dette eliminerer eller vesentlig reduserer et regnskapsmessig misforhold. Vurdering av fastrenteutlån til amortisert kost, vil medføre

et regnskapsmessig misforhold og SpareBank 1 Ringerike Hadeland har valgt å måle disse til virkelig verdi med verdiendringer over resultatet. Overgangen til IFRS 9 vil for fastrenteutlån ikke ha noen effekt på egenkapitalen per 01.01.2018.

P.t. vilkår er normale vilkår i Norge for utlån til bolig med flytende rente og til deler av bedriftsmarkedet, og vilkårene er normalt standardiserte og gjelder likt for alle utlån av denne typen. Låntagers rett til tidlig innløsning og konkurransen mellom banker gjør at lånenes kontantstrømmer i liten grad vil kunne avvike fra hva som er definert som betaling av renter og hovedstol på gitte datoer i IFRS 9. Bankens vurdering er derfor at disse utlånenes betingelser er konsistent med måling til amortisert kost.

Med forbehold for konklusjon når det gjelder utlån som kvalifiserer for overføring til SpareBank 1 Boligkreditt AS (se neste avsnitt), vil alle utlån til kunder som ikke er fastrenteutlån etter IFRS 9 bli målt til amortisert kost. Overgang til IFRS vil for disse utlånene ikke ha noen effekt på egenkapitalen per 01.01.2018. Se dog nærmere om tapsnedskrivning etter IFRS 9 nedenfor.

Salg av lån til SpareBank 1 Boligkreditt AS

Banken benytter seg av SpareBank 1 Boligkreditt AS som finansieringsverktøy. Bankens overfører bare deler av de utlån som kvalifiserer for overføring til boligkreditselskapet. Utlån som inngår i forretningsmodeller (porteføljer) med utlån som kvalifiserer for overføring kan derfor sies å holdes både for å motta kontraktmessige kontantstrømmer og for salg, en forretningsmodell som er konsistent med måling til virkelig verdi med verdiendringer over OCI i både morbankens og konsernets resultat. Bankens foreløpige konklusjon er at banken har foreløpig ikke konkludert på fremtidig klassifisering av boliglån som kvalifiserer for overføring til SpareBank 1 Boligkreditt AS.

Derivater og investeringer i egenkapitalinstrumenter

Alle derivater skal i utgangspunktet måles til virkelig verdi med verdiendring over resultatet, men derivater som er utpekt som sikringsinstrumenter skal regnskapsføres i tråd med prinsippene for sikringsbokføring. Investeringer i egenkapitalinstrumenter skal måles i balansen til virkelig verdi. SpareBank 1 Ringerike Hadeland har utpekt alle egenkapitalinstrumenter til virkelig verdi. Overgangen til IFRS 9 vil for egenkapitalinstrumentene ikke ha noen effekt på egenkapitalen per 01.01.2018.

Finansielle forpliktelser

For finansielle forpliktelser er reglene i hovedsak de

samme som i dagens IAS 39. Som hovedregel skal finansielle forpliktelser fortsatt måles til amortisert kost med unntak av finansielle derivater målt til virkelig verdi, finansielle instrumenter som inngår i en handelsportefølje og finansielle forpliktelser bestemt regnskapsført til virkelig verdi med verdiendringer innregnet over resultatet. Overgangen til IFRS 9 vil for finansielle forpliktelser ikke ha noen effekt på egenkapitalen per 01.01.2018.

Sikringsbokføring

IFRS 9 forenkler kravene til sikringsbokføring ved at sikringseffektiviteten knyttes nærmere ledelsens risikostyring og gir større rom for vurdering. Kravet om en sikringseffektivitet på 80–125 prosent er fjernet og erstattet med mer kvalitative krav, herunder at det skal være en økonomisk sammenheng mellom sikringsinstrument og sikringsobjekt, og at kredittrisiko ikke skal dominere verdiendringene til sikringsinstrumentet. Etter IFRS 9 er det tilstrekkelig med en prospektiv (fremadskuende) effektivitetstest, mens sikringseffektiviteten etter IAS 39 måtte vurderes både prospektivt og retrospektivt (tilbakeskuende). Sikringsdokumentasjon kreves fortsatt. SpareBank 1 Ringerike Hadeland har valgt å videreføre sikringsbokføringen i samme utstrekning som tidligere år. Overgangen til IFRS 9 vil for sikringsbokføring ikke ha noen effekt på egenkapitalen per 01.01.2018.

Tapsnedskrivning utlån

Etter reglene under IAS 39 skulle nedskrivninger for tap bare finne sted når det er objektive bevis for at en tapshendelse har inntruffet etter første gangs balanseføring. Etter IFRS 9 skal tapsavsetningene innregnes basert på forventet kreditttap (expected credit loss – ECL). Den generelle modellen for nedskrivninger av finansielle eiendeler i IFRS 9 vil gjelde for finansielle eiendeler som måles til amortisert kost eller til virkelig verdi med verdiendringer over OCI, og som ikke hadde inntrufne tap ved første gangs balanseføring. I tillegg er også lånetilsagn, finansielle garantikontrakter som ikke måles til virkelig verdi over resultatet og leieavtaleforordringer omfattet.

Målingen av avsetningen for forventet tap i den generelle modellen avhenger av om kredittrisikoen har økt vesentlig siden første gangs balanseføring. Ved førstegangs balanseføring og når kredittrisikoen ikke har økt vesentlig etter førstegangs balanseføring skal det avsettes for 12-måneders forventet tap. 12-måneders forventet tap er det tapet som er forventet å inntreffe over levetiden til instrumentet, men som kan knyttes til begivenheter som inntreffer de første 12 månedene.

Hvis kredittrisikoen har økt vesentlig etter førstegangs innregning, skal det avsettes for forventet tap over hele levetiden. Forventet kredittap er beregnet basert på nåverdien av alle kontantstrømmer over gjenværende forventet levetid, det vil si forskjellen mellom de kontraktmessige kontantstrømmer i henhold til kontrakten og den kontantstrømmen som banken forventer å motta, diskontert med effektiv rente på instrumentet.

I tillegg til den generelle modellen er det egne prinsipper for utstedte, herunder reforhandlede, lån som behandles som nye, og kjøpte lån hvor det er påløpt kredittap ved førstegangs balanseføring. For disse skal det beregnes en effektiv rente som hensyntar forventet kredittap, og ved endringer i forventede kontantstrømmer skal endringen diskonteres med den opprinnelig fastsatte effektive renten og resultatføres. For disse eiendelene er det derved ikke behov for å overvåke hvorvidt det har vært en vesentlig økning i kredittrisiko etter førstegangs balanseføring da forventet tap over hele levetiden uansett skal hensyntas.

Metodikken i IFRS 9-standardens forventes å innebærer noe større volatilitet i nedskrivningene enn etter IAS 39, og det forventes at nedskrivninger kommer tidligere enn ved dagens praksis. Dette forventes å være spesielt merkbart ved inngangen til en nedgangskonjunktur.

Nærmere beskrivelse av bankens fremtidige nedskrivningsmodell etter IFRS 9

Tapsanslaget skal lages kvartalsvis, og vil bygge på historikk over konto- og kundedata for hele kredittporteføljen. Tapsestimatene vil bli beregnet basert på 12 måneders og livslang sannsynlighet for mislighold (probability of default – PD), tap ved mislighold (loss given default – LGD) og eksponering ved mislighold (exposure at default – EAD). Banken har historikk for observert PD og observert LGD, som vil danne grunnlag for estimerer på fremtidige verdier for PD og LGD. I tråd med IFRS 9 grupperer banken sine utlån i tre trinn:

Trinn 1:

Dette er startpunkt for alle finansielle eiendeler omfattet av den generelle tapsmodellen. Alle eiendeler som ikke har vesentlig høyere kredittrisiko enn ved førstegangsinnregning får en avsetning for tap som tilsvarer 12 måneders forventet tap. I denne kategorien ligger alle eiendeler som ikke er overført til trinn 2 eller 3.

Trinn 2:

I trinn 2 i tapsmodellen er eiendeler som har hatt en vesentlig økning i kredittrisiko siden førstegangsinnregning,

men hvor det ikke er objektive bevis på tap. For disse eiendelene skal det avsettes for forventet tap over levetiden. I denne gruppen finner vi kontoer med vesentlig grad av kredittforverring, men som på balansedato tilhører kunder som er klassifisert som friske. Når det gjelder avgrensning mot trinn 1, definerer banken vesentlig grad av kredittforverring ved å ta utgangspunkt i hvorvidt et engasjements beregnede PD har økt vesentlig.

Trinn 3:

I trinn 3 i tapsmodellen er eiendeler som har hatt en vesentlig økning i kredittrisiko siden innvilgelse og hvor det er objektive bevis på tap på balansedato. For disse eiendelene skal det avsettes for forventet tap over levetiden. Dette er eiendeler som under gjeldende regelverk defineres som misligholdte og nedskrevne.

Banken arbeider fortsatt med å drøfte og beslutte tilpasninger og effekter av nytt regelverk samt implementere tekniske løsninger. Foreløpige beregninger viser at avsetningsbehov for tap på utlån etter implementering av IFRS 9 i det alt vesentlige vil være i samme størrelsesorden som summen av individuelle og gruppevis nedskrivninger for tap etter IAS 39. Det forventes således ikke at overgangen til IFRS 9 når det gjelder tapsnedskrivning for utlån vil ha noen effekt av betydning på egenkapitalen per 01.01.2018.

Innregning og fraregning av finansielle eiendeler og forpliktelser

Finansielle eiendeler og forpliktelser innregnes på handledagen, det vil si tidspunktet banken blir part i instrumentenes kontraktmessige betingelser.

Finansielle eiendeler fraregnes når de kontraktmessige rettighetene til kontantstrømmene fra den finansielle eiendelen er utløpt, eller når rettighetene til kontantstrømmene fra eiendelen er overført på en slik måte at risiko og avkastning knyttet til eierskapet i det alt vesentlige er overført.

Finansielle forpliktelser fraregnes når de kontraktmessige betingelsene er innfridd, kansellert eller utløpt.

Modifiserte eiendeler og forpliktelser

Dersom det gjøres modifiseringer eller endringer i vilkårene til en eksisterende finansiell eiendel eller forpliktelse behandles instrumentet som en ny finansiell eiendel dersom de reforhandlede vilkårene er vesentlig forskjellige fra de gamle vilkårene. Dersom vilkårene er vesentlig forskjellig fraregnes den gamle finansielle

eiendelen eller forpliktelsen, og en ny finansiell eiendel eller forpliktelse innregnes. Generelt vurderes et utlån til å være en ny finansiell eiendel dersom det utstedes ny lånedokumentasjon, samtidig som det foretas ny kredittprosess med fastsettelse av nye lånevilkår.

Dersom det modifiserte instrumentet ikke vurderes å være vesentlig forskjellig fra det eksisterende instrumentet, anses instrumentet regnskapsmessig å være en videreføring av det eksisterende instrumentet. Ved en modifisering som regnskapsføres som en videreføring av eksisterende instrument, diskonteres de nye kontantstrømmene med instrumentets opprinnelige effektive rente og eventuell forskjell mot eksisterende balanseført beløp resultatføres.

Effekt på regnskapsrapportering

Eventuelle implementeringseffekter vil føres mot egenkapitalen ved overgang til IFRS 9 per 1.1.2018. Foreløpig gjennomgang av fremtidige notekrav viser at det vil bli en del endringer i notekrav knyttet til tapsnedskrivninger, men liten effekt knyttet til noter relatert til finansielle instrumenter.

Banken arbeider som det fremgår ovenfor fortsatt med å drøfte og beslutte tilpasninger og effekter av nytt regelverk samt implementere tekniske løsninger. I tabellen nedenfor oppsummeres status i de valg banken så langt har tatt når det gjelder anvendelse av klassifiseringsbestemmelsene ved overgang til IFRS 9 for de ulike finansielle instrumenter.

KONSERN Finansielle instrumenter	Klassifisering etter IAS 39	Klassifisering etter IFRS 9	Balanseført beløp etter IAS 39	Balanseført beløp etter IFRS 9
Netto utlån til og fordringer på kunder med flytende rente	AC	²	16.959.331	²
Utlån til og fordringer på kunder med fast rente	FVP&L (FVO)	FVP&L (FVO)	1.377.217	1.377.217
Rentebærende verdipapirer ¹	FVP&L (FVO)	FVP&L	1.596.358	1.596.358
Finansielle derivater ¹	FVP&L (FVO)	FVP&L	17.816	17.816
Aksjer, egenkapitalbevis og andeler	FVOCI (TFS)	FVP&L	583.242	583.242
Verdipapirgjeld med flytende rente	AC	AC	3.721.816	3.721.816
Verdipapirgjeld med fast rente	HEDGE	HEDGE	1.277.552	1.277.552
Finansielle derivater ¹	FVP&L (FVO)	FVP&L	8.221	8.221
Ansvarlig lånekapital	AC	AC	250.341	250.341

1. Rentebærende verdipapirer og derivater er etter IAS 39 vurdert til virkelig verdi over resultat. Dette gir en pliktig måling til virkelig verdi over resultat også etter IFRS 9.
2. Som det fremgår ovenfor har banken ikke konkludert på fremtidig klassifisering av boliglån som kvalifiserer for overføring til Spare-Bank 1 Boligkreditt AS. Se også kommentarer ovenfor vedrørende nytt tapsregelverk.

AC	Amortisert kost
FVOCI	Virkelig verdi med verdiendring over OCI (med reklassifisering)
FVP&L	Virkelig verdi med verdiendring over resultatet (pliklig)
FVP&L (FVO)	Virkelig verdi med verdiendring over resultatet pga. fair value option
FVOCI (NOP&L)	Virkelig verdi med verdiendring over OCI uten reklassifisering
FVOCIP&L	Virkelig verdi med endringer fra egen kredittrisiko over OCI og andre virkelig verdi-endringer over resultat
HEDGE	Sikringsbokføring

IFRS 15 Inntekter fra kundekontrakter

Standarden er et omfattende rammeverk for inntektsføring etter IFRS som erstatter så godt som all tidligere veiledning på inntektsføring, herunder IAS 18, som gjelder kontrakter for varer og tjenester. Standarden gjelder, med noen få unntak, alle inntektsbringende kontrakter med kunder og inneholder en modell for innregning og måling av salg av enkelte ikke-finansielle eiendeler (for eksempel salg av eiendom, anlegg og

utstyr). Den nye standarden er basert på prinsippet om at inntektsføring skjer når kontroll over en vare eller en tjeneste overføres til en kunde. Prinsippet om kontroll erstatter det eksisterende prinsippet om risiko og avkastning. Standarden trer i kraft 1.januar 2018. Konsernet har vurdert virkningen av IFRS 15 Inntekter fra kundekontrakter og ser ikke at denne vil få vesentlige konsekvenser.

IFRS 16 Leieavtaler

Standarden innebærer at leietaker innregner en finansiell forpliktelse på å betale leie med en tilhørende rett til å bruke den underliggende eiendel. Til tross for store endringer på leietakersiden, vil regnskapsføringen hos utleier i stor grad beholdes uforandret. Kravene til tilleggsopplysninger utvides for både leietaker og utleier. Standarden trer i kraft 1. januar 2019. Konsernet har vurdert virkningen av IFRS 16 Leieavtaler og ser ikke at disse vil få vesentlige konsekvenser.

Presentasjonsvaluta

Presentasjonsvalutaen er norske kroner (NOK), som også er bankens funksjonelle valuta. Alle beløp er i tusen kroner med mindre annet er angitt.

Konsolidering

Konsernregnskapet omfatter banken og datterselskap. Datterselskap konsolideres hvis de oppfyller kriteriene til konsolidering etter IFRS 10. IFRS 10 angir tre vilkår som må være oppfylt av banken for at det skal foreligge konsolideringsplikt:

- I. banken må ha bestemmende innflytelse over virksomheten herunder kunne styre aktiviteter som i vesentlig grad har innvirkning på avkastningen i datterselskapet
- II. banken har mulighet eller rett til å motta avkastning fra virksomheten
- III. banken har mulighet eller rett til å bruke sin innflytelse til å påvirke avkastningens størrelse.

Datterselskap er konsolidert fra det tidspunkt banken har overtatt slik kontroll, og det tas ut av konsolideringen fra det tidspunkt banken gir fra seg slik kontroll. Gjensidige balanseposter og alle vesentlige resultatelementer er eliminert. Minoritetens andel av konsernets resultat blir presentert i egen linje under resultat etter skatt i resultatregnskapet. I egenkapitalen vises minoritetens andel som en egen post.

Felleskontrollert virksomhet

En felleskontrollert virksomhet er en virksomhet der to eller flere parter har felles kontroll og er kjennetegnet ved at partene er bundet av en kontraktsregulert ordning som gir to eller flere av disse partene felles kontroll over den felleskontrollerte virksomheten.

SpareBank 1 Gruppen eies med 19,5 prosent hver av SpareBank 1 SR-Bank, SpareBank 1 SMN, SpareBank 1 Nord-Norge og Samarbeidende Sparebanker AS. Øvrige eiere er SpareBank 1 Østlandet (12,4 prosent) og LO (9,6 prosent).

BN Bank ASA eies med 33 prosent av SpareBank 1 SMN, 23,5 prosent av SpareBank 1 SR-Bank, 23,5 prosent av SpareBank 1 Nord-Norge og 20 prosent av Samarbeidende Sparebanker Bankinvest AS.

Styringsstrukturen for SpareBank 1-samarbeidet er regulert i en avtale mellom eierne. De to Samspar-selskapene regnskapsfører investeringene i felleskontrollert virksomhet etter egenkapitalmetoden. SpareBank 1 Ringerike Hadeland eier 15,6 prosent av Samarbeidende Sparebanker AS og 20,8 prosent av Samarbeidende Sparebanker Bankinvest AS. Styringsstrukturen i Samspar-samarbeidet er regulert i en avtale mellom eierne som tilfredsstiller kravene til felleskontrollert virksomhet. Bankens eierandel i de to Samspar-selskapene regnskapsføres etter egenkapitalmetoden i konsernregnskapet og kostmetoden i morbankregnskapet.

Konter

Konter består av konter i NOK og valuta, samt innskudd i Norges Bank.

Utlån og tap på utlån

Utlån til flytende rente måles til amortisert kost i samsvar med IAS 39. Amortisert kost er anskaffelseskost minus tilbakebetalinger på hovedstolen, pluss eller minus kumulativ amortisering som følger av en effektiv rentemetode, og fratrukket eventuelle beløp for verdifall eller tapsutsatthet. Den effektive renten er den renten som nøyaktig diskonterer estimerte framtidige kontante inn- eller utbetalinger over det finansielle instrumentets forventede levetid.

Fastrentelån til kunder måles til virkelig verdi. Gevinst og tap som skyldes endring i virkelig verdi bokføres over resultatregnskapet som verdiendring. Opptjent rente og over/underkurs regnskapsføres som renter. Renterisikoen i fastrenteutlånene styres med renteswapper som måles til virkelig verdi. Det er konsernets oppfatning at vurdering av fastrenteutlån til virkelig verdi gir mer relevant informasjon om verdiene i balansen.

Vurdering av verdifall på utlån

På hver balansedag vurderer konsernet om det eksisterer objektive bevis på at verdien på et engasjement eller gruppe av engasjementer er redusert.

Verditap på individuelle engasjementer er pådratt dersom, og bare dersom, det eksisterer objektive bevis på verditap som kan medføre redusert fremtidig kontantstrøm til betjening av engasjementet. Verdifallet må være et resultat av en eller flere hendelser inntruffet

etter første gangs innregning (en tapshendelse). Objektive bevis på at verdien av et engasjement er redusert omfatter blant annet observerbare data som blir kjent for konsernet om følgende tapshendelser:

- vesentlige finansielle vanskeligheter hos utsteder eller låntaker
- mislighold av kontrakt, som manglende betaling av avdrag og renter
- konsernet innvilger låntaker spesielle betingelser med bakgrunn i økonomiske eller legale grunner knyttet til låntakers økonomiske situasjon
- sannsynlighet for at skyldner vil inngå gjeldsforhandlinger eller andre finansielle reorganiseringer
- observerbare data indikerer at det er målbar reduksjon i fremtidige kontantstrømmer fra en gruppe av engasjementer siden første gangs bokføring, selv om reduksjonen enda ikke fullt ut identifiseres til et individuelt engasjement i gruppen herunder; ugunstig utvikling i betalingsstatus for låntakere i gruppen eller nasjonale eller lokale økonomiske betingelser som korrelerer med mislighold av eiendelene i gruppen.

Konsernet vurderer først om det eksisterer individuelle objektive bevis på verdifall for engasjementer som er individuelt signifikante. For engasjementer som ikke er individuelt signifikante, vurderes de objektive bevisene på verdifall individuelt eller kollektivt. Dersom konsernet bestemmer at det ikke eksisterer objektive bevis på verdifall for et individuelt vurdert engasjement, signifikant eller ikke, inkluderes eiendelen i en gruppe av engasjementer med samme kredittrisikokarakteristikk. Gruppen vurderes så samlet for eventuell verdireduksjon. Eiendeler som vurderes individuelt med hensyn på verdireduksjon, og hvor et verditap indentifiseres eller fortsatt er identifisert, tas ikke med i en samlet vurdering av verdireduksjon.

Dersom det er objektive bevis på at en verdireduksjon har inntruffet, beregnes størrelsen på tapet til differansen mellom eiendelens bokførte verdi og nåverdien av estimerte fremtidige kontantstrømmer (eksklusiv fremtidige kredittap som ikke er pådratt) diskontert med engasjementets opprinnelige effektive rentesats. Bokført verdi av eiendelen reduseres ved bruk av en nedskrivningskonto og tapet bokføres over resultatregnskapet.

Verdifallet på grupper av engasjementer måles ved utvikling i rating på gruppen. Dette måles ved å måle migrering i negativ retning og endring i forventet tap over porteføljens løpetid. Migreringen av kunder utarbeides ved løpende å kredittvurdere hver enkelt kunde i bankens kredittvurderingssystemer.

Misligholdte/tapsutsatte engasjementer

Samlet engasjement fra en kunde regnes som misligholdt og tas med i konsernets oversikter over misligholdte engasjementer når forfalte avdrag eller renter ikke er betalt 90 dager etter forfall eller rammekreditter er overtrukket i 90 dager eller mer. Utlån og andre engasjementer som ikke er misligholdte, men hvor kundens økonomiske situasjon gjør det sannsynlig at konsernet vil bli påført tap, klassifiseres som tapsutsatte.

Konstaterte tap

Når det er overveiende sannsynlig at tapene er endelige, klassifiseres tapene som konstaterte tap. Konstaterte tap som er dekket ved tidligere foretatte individuelle nedskrivninger føres mot nedskrivningene. Konstaterte tap uten dekning i de individuelle nedskrivningene samt over- eller underdekning i forhold til tidligere nedskrivninger resultatføres.

Salg av utlån

SpareBank 1 Ringerike Hadeland har inngått avtale om juridisk salg av utlån med høy sikkerhet og pant i fast eiendom til SpareBank 1 Boligkreditt AS. I tråd med forvaltningsavtale mellom Banken og kredittforetaket, forestår Banken forvaltning av utlånene og opprettholder kundekontakten. Banken mottar et vederlag i form av provisjon for de plikter som følger med forvaltning av utlånene. Kredittforetaket kan under forvaltningsavtalen med Banken foreta videre salg av utlån som er kjøpt fra Banken samtidig som Bankens rett til å forvalte kundene og motta provisjon følger med. Dersom Banken ikke er i stand til å betjene kundene kan retten til betjening og provisjon falle bort. Videre har Banken opsjon til å kjøpe tilbake utlån under gitte betingelser.

Det vises for øvrig til beskrivelse i note 9.

Verdipapirer og derivater

Verdipapirer og derivater består av aksjer, egenkapitalbevis og andeler, sertifikater og obligasjoner og rentederivater. Aksjer, egenkapitalbevis og andeler klassifiseres enten til virkelig verdi over resultatet eller som tilgjengelig for salg. Alle børsnoterte aksjer/egenkapitalbevis og aksjefond er klassifisert til virkelig verdi over resultatet (virkelig verdi opsjon), mens unoterte aksjer hovedsakelig er klassifisert som tilgjengelig for salg. Sertifikater og obligasjoner klassifiseres til virkelig verdi over resultatet. Derivater regnes til virkelig verdi over resultatet. Med unntak for derivater har ikke banken instrumenter i trading-kategorien.

Årets verdiendring for finansielle instrumenter klassifisert til virkelig verdi over resultatet, resultatføres som netto resultat fra andre finansielle investeringer. Årets verdiendring for finansielle instrumenter klassifisert som tilgjengelig for salg, føres under utvidet resultatregnskap og inngår derved i bankens og konsernets totalresultat.

Immaterielle eiendeler

Immaterielle eiendeler består av identifisert merverdi knyttet til oppkjøpte kunderelasjoner samt goodwill i konsernet SpareBank 1 Ringerike Hadeland. Andre immaterielle eiendeler vil innregnes når kravene til balanseføring er til stede. Goodwill oppstår som differanse mellom virkelig verdi av vederlaget ved kjøp av en virksomhet og virkelig verdi av identifiserbare eiendeler og forpliktelser. Goodwill avskrives ikke, men er gjenstand for en årlig nedskrivningstest i samsvar med IAS 36 med sikte på å avdekke et eventuelt verdifall.

Eiendom, anlegg og utstyr

Eiendom, anlegg og utstyr førsteganginnregnes til anskaffelseskost og avskrives deretter lineært over forventet levetid. Ved fastlegging av avskrivningsplan splittes de enkelte eiendeler i nødvendig utstrekning opp i komponenter med forskjellig levetid, og det tas hensyn til estimert restverdi. Eiendom, anlegg og utstyr som hver for seg er av liten betydning, eksempelvis PC-er og annet kontorutstyr, vurderes ikke individuelt for restverdier, levetid eller verdifall, men vurderes som grupper.

Tomter avskrives ikke. Andre driftsmidler avskrives etter den lineære metode, slik at anleggsmidlenes anskaffelseskost, eller revaluert verdi, avskrives til restverdi over forventet utnyttbar levetid, som er:

Bygninger	20–50 år
Maskiner og IT-utstyr	3–7 år
Transportmidler	4–5 år
Inventar	3–10 år

Eiendom, anlegg og utstyr som avskrives, er gjenstand for en nedskrivningstest i samsvar med IAS 36 når omstendighetene indikerer det.

Overtatte eiendeler

Som ledd i behandlingen av misligholdte lån og garantier overtar banken i enkelte tilfeller eiendeler som har vært stilt som sikkerhet for slike engasjementer. Ved overtakelse verdsettes eiendelene til antatt realisasjonsverdi. Overtatte eiendeler som skal realiseres, klassifiseres som beholdninger eller anleggsmidler holdt

for salg og regnskapsføres etter henholdsvis IAS 2 eller IFRS 5. Eventuelle tap/gevinster ved avhendelse eller revurdering av verdi på slike eiendeler føres som tillegg eller fradrag i tap på utlån.

Nedskrivning

Balanseført beløp av bankens eiendeler, blir gjennomgått på balansedagen, for å vurdere om det foreligger indikasjoner på verdifall. Dersom det foreligger slike indikasjoner, estimeres eiendelens gjenvinnbare beløp. Nedskrivninger foretas når balanseført verdi av en eiendel eller kontantstrømgenererende enhet overstiger gjenvinnbart beløp. Nedskrivninger føres over resultatregnskapet. Nedskrivning av goodwill reverseres ikke. For andre eiendeler reverseres nedskrivninger dersom det er en endring i estimater som er benyttet for å beregne gjenvinnbart beløp.

Renteinntekter og -kostnader

Renteinntekter og -kostnader knyttet til eiendeler og forpliktelser som måles til amortisert kost resultatføres løpende basert på en effektiv rentemetode. Alle gebyrer knyttet til rentebærende innlån og utlån inngår i beregningen av effektiv rente og amortiseres dermed over forventet løpetid. For rentebærende instrumenter som måles til virkelig verdi vil endring i markedsverdien klassifiseres som netto resultat fra andre finansielle investeringer.

Sikringsfondsavgift

Avgiften til Bankenes Sikringsfond ilegges normalt på bakgrunn av gjennomsnittlig garanterte innskudd og gjennomsnittlig beregningsgrunnlag for tidligere kvartaler. En uttreden fra ordningen medfører etter en forskriftsendring gjeldende fra 2017 tilbakebetaling av for mye innbetalt avgift. Endringen innebærer at sikringsfondsavgiften fra 2017 periodiseres gjennom året.

Provisjonsinntekter og -kostnader

Provisjonsinntekter og -kostnader blir generelt periodisert i takt med at en tjeneste blir ytt. Gebyrer knyttet til rentebærende instrumenter blir ikke ført som provisjoner, men inngår i beregningen av effektiv rente og resultatføres tilsvarende. Garantiprovisjoner blir beregnet som et fastbeløp per garanti utstedt og inntektsføres fortløpende. Honorar og gebyr ved omsetning eller formidling av finansielle instrumenter, eiendom eller andre investeringsobjekter som ikke genererer balanseposter i konsernets regnskap, resultatføres når transaksjonen slutføres. Banken mottar provisjon fra SpareBank 1 Boligkreditt tilsvarende differansen mellom lånets rente

og den finansieringskostnad Boligkreditt oppnår med tillegg av et administrativt påslag. I bankens regnskap fremkommer dette som provisjonsinntekter.

Transaksjoner og beholdninger i utenlandsk valuta

Transaksjoner i utenlandsk valuta omregnes til norske kroner ved transaksjonskursen på balansetidspunktet. Gevinst og tap knyttet til gjennomførte transaksjoner eller til omregning av beholdninger av pengeposter på balansedagen resultatføres.

Sikringsbokføring

Banken benytter virkelig verdi sikring for å styre sin renterisiko. Banken vurderer og dokumenterer sikringens effektivitet, både ved førstegangs klassifisering og på løpende basis i samsvar med IAS 39. I sin sikringsaktivitet sikrer banken seg mot bevegelser i swap renten. Endringer i kredittspread er derfor ikke hensyntatt i sikringseffektiviteten eller verdivurderingen. Ved virkelig verdi sikring blir sikringsinstrumentet regnskapsført til virkelig verdi og sikringsobjektet blir regnskapsført til amortisert kost justert for endring i virkelig verdi av den sikrede risiko. Endringer i disse verdiene fra inngående balanse blir resultatført.

Banken inngår sikringsforretninger med anerkjente banker for å redusere egen risiko. Derivatforretningene er knyttet til ordinær bankvirksomhet og gjennomføres for å redusere risiko knyttet til bankens innlån i finansmarkedene og for å avdekke og redusere risiko relatert til kunderettede aktiviteter. Kun sikringer knyttet til bankens innlånsvirksomhet defineres som «virkelig verdisikring» i henhold til IFRS standard IAS 39. Banken har ingen kontrakter som kvalifiserer for kontantstrømsikring.

Skatt

Resultatført skatt består av periodeskatt (betalbar skatt) og utsatt skatt. Periodeskatt er beregnet skatt på årets skattepliktige resultat.

Utsatt skatt regnskapsføres etter gjeldsmetoden i samsvar med IAS 12. Det beregnes forpliktelse eller eiendel ved utsatt skatt på midlertidige forskjeller, som er differansen mellom balanseført verdi og skattemessig verdi på eiendeler og forpliktelser. Det beregnes likevel ikke forpliktelse eller eiendel ved utsatt skatt på goodwill som ikke gir skattemessige fradrag, og heller ikke på førstegangsinnregnede poster som verken påvirker regnskapsmessig eller skattepliktig resultat.

Det beregnes en eiendel ved utsatt skatt på fremførbare skattemessige underskudd. Eiendel ved utsatt skatt

innregnes bare i det omfang det forventes fremtidig skattepliktige resultater som gjør det mulig å utnytte den tilhørende skattefordelen.

Formueskatt blir presentert som driftskostnad i konsernets regnskap i samsvar med IAS 12.

Innskudd fra kunder

Innskudd fra kunder vurderes til amortisert kost.

Gjeld ved utstedelse av verdipapirer

Lån innregnes førstegang til opptakskost. Dette er virkelig verdi av det mottatte vederlaget etter fradrag av transaksjonsutgifter. Lån måles deretter til amortisert kost. Enhver forskjell mellom opptakskost og oppgjørsbeløpet ved forfall blir dermed periodisert over lånetiden ved hjelp av lånets effektive rente. Lån med fastrente sikringsbokføres (virkelig verdi sikring). Det benyttes ikke virkelig verdi opsjon for konsernets gjeld.

Usikre forpliktelser

Banken utsteder finansielle garantier som ledd i den ordinære virksomheten. Tapsvurderinger skjer som ledd i vurderingen av tap på utlån og etter de samme prinsipper og rapporteres sammen med disse. Det foretas avsetninger for andre usikre forpliktelser dersom det er sannsynlighetsovervekt for at forpliktelsen materialiserer seg og de økonomiske konsekvensene kan beregnes pålitelig. Det gis opplysninger om usikre forpliktelser som ikke fyller kriteriene for balanseføring dersom de er vesentlige.

Pensjoner

SpareBank 1 Ringerike Hadeland konsernet har etablert ulike pensjonsordninger for sine ansatte. Pensjonsordningene tilfredsstiller kravene om obligatorisk tjenestepensjon.

Ytelsesbasert ordning

I en ytelsesbasert ordning er arbeidsgiver forpliktet til å yte pensjon av nærmere angitt størrelse. Utgangspunktet for beregning av pensjonskostnader er lineær fordeling av pensjonsopptjening mot sannsynlig akkumulert forpliktelse ved pensjoneringstidspunktet. Kostnadene beregnes ut fra årets påløpte pensjonsrettigheter og rentekostnader på tidligere påløpte rettigheter, fratrukket avkastning på pensjonsmidlene og periodisert arbeidsgiveravgift. Pensjonsforpliktelsene beregnes som nåverdien av estimerte fremtidige pensjonsytelser som regnskapsmessig anses opptjent på balansedagen. Ved beregning av pensjonsforpliktelsene benyttes aktuarmessige og økonomiske forutsetninger om blant

annet levealder, lønnsvekst og uttakstilbøyelighet. Konsernet benytter økonomiske forutsetninger som anbefalt av Norsk Regnskapsstiftelse. Konsernet har benyttet K2013BE som tabell for levetidsalder utarbeidet av Eikos. Tabellen gir styrkede forutsetninger for levetid enn K2013, men er mer forsiktig enn finanstillsynets dødelighetsmodell K2013FT.

Endring i pensjonsplaner resultatføres ved planendringstidspunktet. Pensjonskostnaden er basert på forutsetninger fastsatt ved periodens begynnelse og klassifiseres som personalkostnader i regnskapet. Det avsettes arbeidsgiveravgift på pensjonskostnader og pensjonsforpliktelser. Estimatavvik resultatføres over konsernets totalresultat.

Konsernets ytelsesbaserte ordninger er lukket for nye ansatte.

Innskuddsbasert ordning

Innskuddsbaserte pensjonsordninger innebærer at konsernet ikke gir løfte om fremtidig pensjon av en gitt størrelse, men betaler et årlig tilskudd til de ansattes pensjonssparing. Den fremtidige pensjonen vil avhenge av størrelsen på tilskuddet og den årlige avkastningen på pensjonssparingen. Konsernet har ingen ytterligere forpliktelser knyttet til levert arbeidsinnsats etter at det årlige innskuddet er betalt. Det er ingen avsetning for påløpte pensjonsforpliktelser i slike ordninger. Innskuddsbaserte pensjonsordninger kostnadsføres direkte.

Konsernet har tilbudt innskuddsbasert pensjonsordning for sine ansatte siden 1. juli 2010.

Pensjonsavtaler finansiert direkte over driften

Banken har også pensjonsavtaler finansiert direkte over driften. Basert på forsikringstekniske prinsipper beregnes nåverdien av antatt fremtidige pensjonsytelser. Disse pensjonsforpliktelsene er avsatt som langsiktig gjeld i regnskapet.

Avtalefestet førtidspensjon

Bank- og finansnæringen har inngått avtale om avtalefestet pensjon (AFP). Ordningen dekker førtidspensjon fra 62 til 67 år. Bankens ansvar er 100 prosent av pensjonen som utbetales mellom 62 og 64 år og 60 prosent av pensjonen som utbetales mellom 65 og 67 år. Opptak av nye pensjonister opphørte med virkning fra 31. desember 2010.

Lov om statstilskudd til arbeidstakere som tar ut avtalefestet pensjon i privat sektor (AFP-tilskuddsloven) trådte

i kraft 19. februar 2010. Arbeidstakere som tar ut AFP med virkningstidspunkt i 2011 eller senere, vil bli gitt ytelser etter den nye ordningen. Ny AFP-ordning utgjør et livsvarig påslag på Folketrygden og kan tas ut fra 62 år. Arbeidstakere tjener årlig opp rett til AFP med 0,314 % av pensjonsgivende inntekt opp til 7,1G frem til 62 år. Opptjening i ny ordning beregnes på bakgrunn av arbeidstakerens livsinntekt, slik at alle tidligere arbeidsår innregnes i opptjeningsgrunnlaget.

Den nye AFP-ordningen anses regnskapsmessig å være en ytelsesbasert flerforetaksordning. Dette innebærer at det enkelte foretaket skal regnskapsføre sin proporsjonale andel av ordningens pensjonsforpliktelse, pensjonsmidler og pensjonskostnad. Dersom det ikke foreligger beregninger av de enkelte komponentene i ordningen og et konsistent og pålitelig grunnlag for allokering, regnskapsføres den nye AFP-ordningen som en innskuddsordning. På det nåværende tidspunkt foreligger det ikke slikt grunnlag, og den nye AFP-ordningen regnskapsføres derfor som en innskuddsordning. Regnskapsføring av ny AFP-ordning som ytelsesordning vil først skje når pålitelig måling og allokering kan foretas. Ny ordning skal finansieres ved at Staten dekker 1/3 av pensjonsutgiftene og 2/3 skal dekkes av arbeidsgiverne. Arbeidsgivernes premie skal fastsettes som en prosentandel av lønnsutbetalinger mellom 1G og 7,1G.

I tråd med anbefalingen fra Norsk Regnskapsstiftelse er det i regnskapsåret ikke foretatt avsetning for konsernets reelle AFP-forpliktelse. Dette skyldes at Felleskontoret for LO/NHO så langt ikke har foretatt de nødvendige beregninger.

Segmentrapportering

SpareBank 1 Ringerike Hadeland har Lokalbanken (privatkunder og mindre bedriftsengasjementer) og Bedriftsmarked (BM, større engasjementer), i tillegg til eiendomsmeglervirksomhet samt IT- og regnskapstjenester, som sitt primære rapporteringsformat. Konsernet presenterer en sektor- og næringsfordeling av utlån og innskudd som sitt sekundære rapporteringsformat. Konsernets segmentrapportering er i samsvar med IFRS 8.

Utbytte og gaver

Foreslått utbytte på egenkapitalbevis og gaver presenteres som egenkapital i perioden frem til det er vedtatt av bankens representantskap.

Hendelser etter balansedagen

Regnskapet anses som godkjent for offentliggjøring når styret har behandlet regnskapet. Representantskap og

regulerende myndigheter vil etter dette kunne nekte å godkjenne regnskapet, men ikke forandre dette.

Hendelser fram til regnskapet anses godkjent for offentliggjøring og som vedrører forhold på balansedagen,

vil inngå i informasjonsgrunnlaget for fastsettelsen av regnskapsestimater og således reflekteres fullt ut i regnskapet. Hendelser som vedrører forhold etter balansedagen, vil bli opplyst om dersom de er vesentlige.

Regnskapsprinsipper balanseposter per 31.12.2017

KONSERN	Virkelig verdi over total- resultat	Virkelig verdi over resultat	Egenkapital- metoden	Amortisert kost	Totalt
EIENDELER					
Kontanter og fordringer på sentralbanker	-	-	-	94.750	94.750
Utlån til og fordringer på kredittinstitusjoner	-	-	-	872.939	872.939
Utlån til og fordringer på kunder	-	1.377.217	-	16.959.331	18.336.548
Sertifikater og obligasjoner	-	1.596.358	-	-	1.596.358
Finansielle derivater	-	17.816	-	-	17.816
Aksjer, andeler og andre egenkapitalinteresser	583.242	12.225	-	-	595.467
Investering i eierinteresser	-	-	394.030	-	394.030
Investering i konsernselskaper	-	-	-	-	-
Eiendom, anlegg og utstyr	-	-	-	63.541	63.541
Goodwill og andre immaterielle eiendeler	-	-	-	63.361	63.361
Eiendel ved utsatt skatt	-	-	-	10.350	10.350
Andre eiendeler	-	-	-	110.814	110.814
SUM EIENDELER	583.242	3.003.617	394.030	18.175.087	22.155.975
Gjeld					
Innskudd fra og gjeld til kredittinstitusjoner	-	-	-	-	-
Innskudd fra og gjeld til kunder	-	-	-	13.278.348	13.278.348
Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer	-	-	-	4.999.368	4.999.368
Finansielle derivater	-	8.221	-	-	8.221
Annen gjeld og balanseførte forpliktelser	-	-	-	253.160	253.160
Ansvarlig lånekapital	-	-	-	250.341	250.341
SUM GJELD	-	8.221	-	18.781.216	18.789.437

Note 3

Kritiske estimater og vurderinger vedrørende bruk av regnskapsprinsipper

Ved utarbeidelse av selskaps- og konsernregnskapet foretar ledelsen estimater, skjønnsmessige vurderinger og tar forutsetninger som påvirker effekten av anvendelsen av regnskapsprinsipper og informasjon i noter. Dette vil derfor påvirke regnskapsførte beløp for eiendeler, forpliktelser, inntekter og kostnader og noteopplysninger. Estimater og skjønnsmessige vurderinger evalueres løpende og er basert på historisk erfaring og forventninger om fremtidige hendelser som anses å være sannsynlige på balansetidspunktet. Faktiske resultater vil avvike fra de estimerte størrelser. Postene omtalt under er utvalgte poster hvor det utvises størst grad av skjønn.

Tap på utlån og garantier

Banken gjennomgår utvalgte terskelverdier av bedrifts-markedsporteføljen årlig. Store og spesielt risikable, samt misligholdte og tapsutsatte engasjementer gjennomgås kvartalsvis.

Lån til privatpersoner gjennomgås når de er misligholdt og senest etter 90 dager, eller dersom de har en særdeles dårlig betalingshistorikk.

Vurdering av individuelle og gruppemessige nedskrivninger, samt informasjon i noter om risikoklassifisering av utlånsporteføljen (risikogrupper) og belåningsgrad, vil alltid baseres på en betydelig grad av skjønn. Prediksjoner basert på historisk informasjon kan vise seg å bli feil fordi man aldri kan vite med sikkerhet hvilken relevans historiske data har som beslutningsgrunnlag. Det foreligger naturlig usikkerhet knyttet til fastsettelse av reell realisasjonsverdi på bankens sikkerhetsobjekter.

Virkelig verdi vurdering av eiendeler og gjeld vurdert til amortisert kost

Utlån til og fordringer på kredittinstitusjoner, utlån til kunder med flytende rente, innskudd fra og gjeld til kunder, gjeld til kredittinstitusjoner og gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer med flytende rente vurderes alle til amortisert kost i konsernregnskapet, ihht IAS 39. Virkelig verdi av eiendelene samt prismodeller fremkommer i note 26. Det vil foreligge usikkerhet knyttet til virkelig verdi verdsettelsen av postene. Se nærmere beskrivelse av vurderingsmetoder i note 26.

Utlån til virkelig verdi

Alle utlån til kunder med fast rente måles til virkelig verdi. Måling av virkelig verdi gjøres for den samlede porteføljen av fastrenteutlån basert på endring i estimert markedsrente. Verdsettelsen er således beheftet med usikkerhet.

Virkelig verdi egenkapitalinteresser

Måling av virkelig verdi på aksjer som ikke omsettes i et aktivt marked vil bestemmes ved å bruke en av følgende eller en kombinasjon av følgende verdsettelsesmetoder: (i) siste kjente transaksjonskurs, (ii) resultat per aksje, (iii) utbytte per aksje, (iv) rapportert EBITDA for underliggende aksjeselskap og (v) siste kjente transaksjonskurs på sammenlignbare instrumenter. Slike verdsettelse vil være beheftet med usikkerhet.

Goodwill og andre immaterielle eiendeler

Balanseført goodwill avskrives ikke, mens øvrige immaterielle eiendeler avskrives over forventet løpetid. Ved hvert rapporteringstidspunkt foretas det en vurdering av om det foreligger objektive bevis for verdifall. Nedskrivningstest gjennomføres dersom slike bevis foreligger. Nedskrivningstestene er i hovedsak basert på neddiskontering av forventede fremtidige kontantstrømmer. Det vil alltid være betydelig usikkerhet knyttet til kontantstrømestimer, og i noen tilfeller vil også metodene for tilordning av kontantstrømmer til ulike eiendeler være beheftet med usikkerhet.

Pensjoner

Netto pensjonsforpliktelser og årets pensjonskostnad er basert på en rekke estimater herunder; avkastning på pensjonsmidlene, fremtidig rente- og inflasjonsnivå, lønnsutvikling, turnover, utvikling i G og den generelle utviklingen i antall uføretrygdete og levealder. Usikkerheten er i stor grad knyttet til bruttoforpliktelsen og ikke til den nettoforpliktelsen som fremkommer i balansen. De ytelsesbaserte pensjonsordningene er lukket for nye medlemmer. Konsernet tilbyr nå innskuddsordning for sine ansatte, noe som bidrar til å redusere omfanget av usikkerhet knyttet til konsernets pensjonsordning.

Konsernet følger oppdatert veiledning om pensjonsforutsetninger fra Norsk Regnskapsstiftelse, justert for foretaksspesifikke forhold. Benyttede parametre fremgår i note 23.

Note 4

Segmentinformasjon

Inndelingen i segmentene som beskrevet under er knyttet til den måten konsernet styres og følges opp på internt i virksomheten. På balanseposter segmentrapporteres det i morbanken kun på utlån og innskudd. Øvrige balanseposter er klassifisert under øvrige.

Rapporteringen av segmenter er inndelt i følgende områder: Privatmarked inneholder privatkunder for hele banken, samt mindre bedriftskunder. Bedriftsmarked inneholder større bedriftsengasjementer. Eiendoms-megling samt IT- og regnskaps-tjenester inneholder virksomhet i datterselskaper.

KONSERN 31.12.2017 (Hele tusen kroner)

Resultat	Privatmarked	Bedrifts- marked	Eiendoms- megling	IT- og regnskaps- tjenester	Øvrige virksomhet/ eliminering	Totalt konsern
Netto renteinntekter og provisjon BK	244.878	181.127	478	40	-7.454	419.069
Netto andre provisjonsinntekter	83.989	31.152	-	-	100	115.241
Netto andre inntekter	2.638	2.608	63.400	59.623	96.785	225.053
Driftskostnader	163.116	69.250	52.480	50.099	3.028	337.973
Resultat før tap	168.388	145.638	11.398	9.564	86.402	421.390
Tap på utlån og garantier	1.492	6.393	-	-	-	7.885
Resultat før skatt	166.896	139.245	11.398	9.564	86.402	413.505

Balanse	Privatmarked	Bedrifts- marked	Eiendoms- megling	IT- og regnskaps- tjenester	Øvrige virksomhet/ eliminering	Totalt konsern
Utlån til kunder	10.507.661	7.894.650	-	-	19.347	18.421.657
Individuell nedskrivning utlån	-3.576	-15.852	-	-	-	-19.428
Gruppenedskrivning utlån	-14.109	-51.572	-	-	-	-65.681
Andre eiendeler	-	-	43.273	27.888	3.748.265	3.819.426
Sum eiendeler pr segment	10.489.976	7.827.226	43.273	27.888	3.767.612	22.155.975
Innskudd fra og gjeld til kunder	9.006.010	4.297.424	-	-	-25.087	13.278.348
Annen gjeld og egenkapital	-	-	43.273	27.888	8.806.468	8.877.628
Sum egenkapital og gjeld pr segment	9.006.010	4.297.424	43.273	27.888	8.781.378	22.155.975

KONSERN 31.12.2016

(Hele tusen kroner)

Resultat	Privatmarked	Bedrifts- marked	Eiendoms- megling	IT- og regnskaps- tjenester	Øvrige virksomhet/ eliminering	Totalt konsern
Netto renteinntekter og provisjon BK	223.261	176.434	549	61	-8.597	391.709
Netto andre provisjonsinntekter	79.814	28.847	-	-	43	108.705
Netto andre inntekter	10.290	5.227	77.066	61.667	102.924	257.175
Driftskostnader	159.308	67.588	51.647	51.765	1.726	332.032
Resultat før tap	154.057	142.920	25.968	9.964	92.646	425.556
Tap på utlån og garantier	-427	14.389	-	-	-	13.961
Resultat før skatt	154.484	128.532	25.968	9.964	92.646	411.595

Balanse	Privatmarked	Bedrifts- marked	Eiendoms- megling	IT- og regnskaps- tjenester	Øvrige virksomhet/ eliminering	Totalt konsern
Utlån til kunder	10.111.801	7.803.785	-	-	20.624	17.936.210
Individuell nedskrivning utlån	-2.342	-10.105	-	-	-	-12.448
Gruppenedskrivning utlån	-14.953	-51.905	-	-	-	-66.858
Andre eiendeler	-	-	52.763	22.744	3.721.269	3.796.776
Sum eiendeler pr segment	10.094.506	7.741.775	52.763	22.744	3.741.893	21.653.680
Innskudd fra og gjeld til kunder	8.643.034	4.180.256	-	-	-30.362	12.792.928
Annen gjeld og egenkapital	-	-	52.763	22.744	8.785.247	8.860.753
Sum egenkapital og gjeld pr segment	8.643.034	4.180.256	52.763	22.744	8.754.883	21.653.680

Note 5

Kapitaldekning

Emisjon av egenkapitalbevis

Det ble i løpet av 2. kvartal 2017 gjennomført tre egenkapitalbevisemisjoner:

- Rettet emisjon 1.486.486 nye egenkapitalbevis pålydende 100, kurs 185	275,0 mill. kroner
- Reparasjonsemisjon 157.196 nye egenkapitalbevis pålydende 100, kurs 185	29,1 mill. kroner
- Ansatteemisjon 60.071 nye egenkapitalbevis pålydende 100, kurs 148	8,9 mill. kroner
Brutto emitert	313,0 mill. kroner
Emisjonskostnader	7,9 mill. kroner
Netto emitert	305,2 mill. kroner

Per 31. desember 2017 er kravet til bevaringsbuffer 2,5 prosent, systemrisikobuffer 3 prosent og motsyklisk kapitalbuffer 2 prosent. Disse kravene er i tillegg til kravet om ren kjernekapital på 4,5 prosent, slik at samlet minstekrav til ren kjernekapital er 12 prosent. Motsyklisk buffer er besluttet økt til 2 % fra 31. desember 2017. I tillegg kommer pilar 2-vedtak fra Finanstilsynet gjeldende fra 31.03.2018 på 1,7 %

Bankens investering i datterselskapene Eiendoms- megleren Ringerike Hadeland, SpareBank 1 Økonomi- huset AS og SpareBank 1 Økonomihuset IT-nett AS faller inn under størrelsesunntaket i konsolideringsforskriften

§ 5, 3. ledd, og det utarbeides således ikke kapitaldekning på konsolidert nivå.

SpareBank 1 Ringerike Hadeland benytter standard- metoden for kredittrisiko og basismetoden for opera- sjonell risiko.

Konsernets mål om ren kjernekapitaldekning er mini- mum 15 %.

Målet for total kjernekapital er 15,5 % og målet for total kapitaldekning er 17,5 %.

MORBANK		
(Hele tusen kroner)	31.12.17	31.12.16
	BASEL III	BASEL III
Egenkapitalbevis	1.565.041	1.394.665
Overkursfond	491.692	361.134
Utjevningsfond, grunnfond og kompensasjonsfond	946.945	743.922
Fond for urealiserte gevinster	20.141	27.558
Avsatt til gaver og utbytte	165.603	162.160
Annen egenkapital	-21.632	-21.631
Sum balanseført egenkapital	3.167.790	2.667.808
Balanseført egenkapital som ikke inngår i kjernekapital	-165.765	-162.160
Verdiendringer som følge av kravene om forsvarlig verdsettelse (AVA)	-3.595	-3.758
Fradrag for utsatt skatt (Basel II), goodwill og andre immaterielle eiendeler	-1.383	-3.183
Fradrag for direkte og indirekte investeringer i selskaper i finansiell sektor ¹	-474.342	-377.139
Sum netto ren kjernekapital/ kjernekapital	2.522.707	2.121.568
Tilleggskapital utover kjernekapital		
Tidsbegrenset ansvarlig kapital	250.000	250.000
Fradrag for direkte og indirekte investeringer i selskaper i finansiell sektor ¹	-62.580	-96.154
Sum netto tilleggskapital	187.420	153.846
Netto ansvarlig kapital	2.710.127	2.275.414

Risikoveid beregningsgrunnlag		
Stater	-	-
Lokale og regionale myndigheter	27.839	17.827
Institusjoner	202.507	206.821
Foretak	3.369.326	3.293.313
Massemarked	1.808.367	1.886.726
Pantsikkerhet i eiendom	6.947.832	6.603.432
Forfalte engasjementer	35.518	37.928
Høyrisikoengasjementer	-	-
Obligasjoner med fortrinnsrett	109.638	120.897
Andeler i verdipapirfond	-	-
Øvrige engasjementer	166.058	166.559
Sum kredittrisiko	12.667.085	12.333.503
Operasjonell risiko	1.029.236	956.677
Motpartsrisiko derivater (CVA-risiko)	20.723	28.738
Totalt beregningsgrunnlag	13.717.045	13.318.918
Kapitaldekning		
Ren kjernekapitaldekning	18,4 %	15,9 %
Kjernekapitaldekning	18,4 %	15,9 %
Kapitaldekning	19,8 %	17,1 %
Bufferkrav		
Bevaringsbuffer (2,50 %)	342.926	332.973
Motsyklisk buffer (2,00 %)	274.341	199.784
Systemrisikobuffer (3,00 %)	411.511	399.568
Sum bufferkrav til ren kjernekapital	1.028.778	932.324
Minimumskrav til ren kjernekapital (4,50 %)	617.267	599.351
Tilgjengelig ren kjernekapital	876.662	589.892

1. I henhold til Forskrift om beregning av ansvarlig kapital for finansinstitusjoner, oppgjørssentraler og verdipapirforetak skal fradraget for ikke-vesentlige investeringer i selskaper i finansiell sektor fases inn med følgende prosentsats:

- i 2014: 20 prosent
- i 2015: 40 prosent
- i 2016: 60 prosent
- i 2017: 80 prosent

Ren kjernekapitaldekning uten overgangsperioden	17,9 %
Kjernekapitaldekning uten overgangsperioden	17,9 %
Kapitaldekning uten overgangsperioden	19,6 %

Note 6

Finansiell risikostyring

Kjernevirksomheten til SpareBank 1 Ringerike Hadeland er å skape verdier gjennom å ta bevisst og akseptabel risiko. Konsernet bruker betydelige ressurser på å utvikle gode risikostyringssystemer og -prosesser.

SpareBank 1 Ringerike Hadeland skal ha en moderat risikoprofil. Konsernets risikostyring og -oppfølging støtter opp under den strategiske utviklingen og bidrar til å sikre at ingen enkelthendelse skal kunne skade konsernets finansielle stilling i vesentlig grad. Dette skal oppnås gjennom:

- en sterk organisasjonskultur med høy bevissthet om risikostyring
- riktig kapitalallokering og tilstrekkelig kapitalnivå utfra vedtatt forretningsstrategi og risikoprofil
- utnyttelse av synergi- og diversifiseringseffekter

SpareBank 1 Ringerike Hadeland har en struktur som på en systematisk måte identifiserer, vurderer, kommuniserer og håndterer risiko gjennom hele Konsernet, og det foretas en løpende overvåking. Konsernets risikostyring tar utgangspunkt i fastsatt visjon, strategi og mål, samt de rammer for risikoeksponering som er fastsatt av styret. Styret fastsetter videre beredskaps- og kontinuitetsplaner for å sikre at driften kan videreføres og tap begrenses ved vesentlige uforutsette hendelser.

På grunnlag av bankens strategiske mål bilde, forretningsplan og forventet utvikling i makrobildet utarbeides framskrivninger av forventet finansiell utvikling samt framskrivning av en situasjon med et alvorlig økonomisk tilbakeslag i økonomien (stresstest) for de neste 3 årene. Framskrivningene er viktige bidrag til strategiprosessen ift hvordan bankens strategi og makrobildet påvirker konsernets egenkapitalavkastning, finansiering og kapitaldekning. De finansielle framskrivningene gir administrasjonen og styret god risikoforståelse slik at riktige strategiske valg kan treffes og samtidig sikre akseptabel risikoprofil og tilstrekkelig kapital ut fra risikoprofil og strategiske mål.

Bankens overordnede rammeverk for helhetlig risikostyring er basert på en kontinuerlig prosess som bygger på:

- Overordnet risikovurdering
- Risikovurdering på prosessnivå
- Kartlegging og vurdering av kontroller
- Løpende ledelsesoppfølgingsaktiviteter / handlingsplaner
- Løpende rapportering
- Samlet rapportering (ICAAP, IKF-rapportering, risikorapportering).

Konsernets overordnede risikorisikoeksponering og -utvikling følges opp gjennom periodiske rapporter til administrasjonen og styret. Overordnet risikovurdering og rapportering foretas av avdeling for risikostyring, som er uavhengig av de enkelte forretningsområdene i konsernet. Avdelingen rapporterer direkte til administrerende banksjef.

RISIKOEKSPONERING I SPAREBANK 1 RINGERIKE HADELAND

SpareBank 1 Ringerike Hadeland eksponeres for ulike typer risiko, og de viktigste risikogruppene er beskrevet nedenfor:

Kredittrisiko:

Kredittrisiko utgjør bankens største risikoområde, og defineres som risiko for tap som kan oppstå som følge av at kunder ikke har evne eller vilje til å oppfylle sine forpliktelser overfor banken.

Gjennom den årlige revisjonen av bankens kredittstrategi konkretiserer styret bankens risikoappetitt gjennom fastsettelse av mål og rammer for bankens kredittportefølje. Kredittstrategien er forankret i bankens policy for risiko og kapitalstyring som legger forutsetningene for en moderat risikoprofil.

Bankens kredittstrategi og kredittpolicy inneholder retningslinjer for risikoprofilen, herunder maksimal misligholdssannsynlighet (PD) og maksimalt tap gitt mislighold (LGD) for privatmarkedet, bedriftsmarkedet og totalt. Kredittstrategien inneholder også kredittstrategiske rammer som styrer bankens konsentrasjonsrisiko, herunder rammer for maksimal eksponering innenfor bransjer og på enkeltengasjement.

Etterlevelse av kredittstrategi og vedtatte rammer og måltall overvåkes løpende og rapporteres kvartalsvis til styret.

Banken benytter standardmetoden for beregning av kredittrisiko i kapitalberegningen. Bankens risikoklassifiseringssystem er utviklet for å kunne styre bankens utlånsportefølje i tråd med bankens kredittstrategi og gjennom risikoklassifisering, risikoprising og porteføljestyring bidra til å sikre den risikjusterte avkastningen. Styret er ansvarlig for konsernets låne- og kredittinnvilgelser, men delegerer innen visse rammer kredittfullmaktene til administrerende banksjef, som igjen kan delegere disse videre innenfor egne fullmakter. Utlånsfullmaktene er gradert i forhold til engasjementsstørrelse og risikoprofil.

Bankens kredittmodeller og risikoklassifisering bygger på tre sentrale komponenter:

- Misligholdssannsynlighet (PD)
- Eksponering ved mislighold (EAD)
- Tap gitt mislighold (LGD).

Misligholdssannsynlighet (PD):

Bankens kredittmodeller er basert på statistiske beregninger av misligholdssannsynlighet for alle kunder. Misligholdssannsynligheten beregnes på grunnlag av nøkkeltall knyttet til inntjening, tæring og adferd og benyttes som grunnlag for nøkkeltall for risikoklassifisering av kunden. I tillegg benyttes risikoklassen for å klassifisere hver enkelt kunde i en risikogruppe. Modellene er basert på scoring av utlånsporteføljen hvor det tas hensyn til finansiell stilling samt interne og eksterne adferdsdata. Modellene reflekterer misligholdssannsynligheten i løpet av de neste tolv månedene under de gjeldende konjunkturførhold. Modellen benytter 11 risikoklasser (A-K) hvorav 2 risikoklasser (I-K) for kunder med misligholdte og/eller nedskrevne engasjement. Kundene re-scores månedlig i bankens porteføljestyringssystem basert på objektive kriterier.

Modellene valideres jevnlig både med hensyn på evne til å rangere kundene samt å estimere PD-nivå. Den kvantitative valideringen skal sikre at de benyttede estimater for misligholdssannsynlighet, eksponering ved mislighold og tapsgrad ved mislighold holder en tilstrekkelig god kvalitet. Det gjennomføres analyser som vurderer modellenes evne til å rangere kundene etter risiko (diskrimineringssevne), og evnen til å fastsette riktig nivå på risikoparameterne. Resultatene fra validering av bankens kredittmodeller bekrefter at modellens treffsikkerhet er innenfor interne mål og internasjonale anbefalinger.

Eksponering ved mislighold (EAD):

«Eksponering ved mislighold» EAD er en beregnet størrelse som angir eksponering mot kunden ved et fremtidig misligholdstidspunkt. Denne eksponeringen består av henholdsvis utlånsvolum, garantier og innvilgede, men ikke trukne rammer. For trekkrettigheter og garantier benyttes en konverteringsfaktor for å anslå hvor mye av ubenyttede trekkrettigheter og avgitte garantier som blir trukket og gjort gjeldende ved et fremtidig misligholdstidspunkt

For nærmere spesifisering av utlånsvolum, garantier og innvilgede, men ikke trukne rammer vises til note 12.

Tap gitt mislighold (LGD):

«Tap gitt mislighold» angir hvor mye konsernet

potensielt kan tape dersom kunden misligholder sine forpliktelser. Banken estimerer tapsgrad for hvert lån basert på forventet realisasjonsverdi (RE-verdi) på underliggende sikkerheter, gjenvinningsgrad på usikret del av lånene samt kostnadene konsernet har ved å drive inn misligholdte engasjement. RE-verdi beregnes med utgangspunkt i en realisasjonsverdi i en nedgangskonjunktur (downturn-estimat) iht. krav til LGD beregning for interne risiko- og kapitalstyring-modeller (IRBA modeller)

Majoriteten av bankens utlån er sikret gjennom fysisk sikkerhet (pant), garantier eller avtaler om motregning. Hovedtypene av pant som benyttes er pant i bolig-eiendom, næringseiendom og annen fast eiendom, fordringer, varelager og driftsmidler. Fysisk sikkerhet skal som hovedregel være forsikret. Pantsatte eidelere befinner seg hovedsakelig i bankens geografiske regioner; Ringerike, Hole, Nittedal, Jevnaker, Lunner, Gran, samt Oslo.

Bankens risikoklassifiseringssystem klassifiserer hvert engasjement i risikogrupperne laveste, lav, middels, høy, høyeste og misligholdt/nedskrevet basert på kundens misligholdssannsynlighet (PD) og sikkerhetsdekning (sikkerhetsklasse). Underliggende portefølje viser positiv utvikling, både gjennom høyere andeler lån i gode risikoklasser og lavere andeler lån i misligholdte- og risikoutsatte klasse.

Markedsrisiko

Markedsrisiko er en felles betegnelse for risikoen for tap som oppstår som følge av endringer i kurser eller priser på finansielle instrumenter. Markedsrisiko oppstår hovedsakelig i forbindelse med bankens investeringer i obligasjoner, sertifikater, aksjer, egenkapitalbevis og aksjefond, og posisjoner i rente- og valutamarkedene.

Styring av markedsrisiko skjer gjennom detaljerte rammer. Rammene vedtas av bankens styre og gjennomgås minimum årlig. Etterlevelse av rammene overvåkes løpende av bankens avdeling for risikostyring, og status rapporteres til styret kvartalsvis. Rammene ligger godt innenfor de maksimalgrenser myndighetene har fastlagt. Bankens rammer og retningslinjer for markedsrisiko gjenspeiler bankens konservative risikoprofil innen området.

Renterisiko er risikoen for tap som følge av endring i markedsrentene i finansielle markeder. Renterisiko reguleres av rammer for maksimal verdiendring ved en endring i rentenivået på 2 prosentpoeng. Rentebindingen

på konsernets instrumenter er i all hovedsak kort og konsernets renterisiko er lav.

For nærmere spesifisering av markedsrisiko knyttet til renterisiko vises til note 15.

Spreadrisiko er risikoen for at tap oppstår som følge av endringer i virkelig verdi av obligasjoner grunnet generelle endringer i risikopåslag (kredittspread). Spreadrisiko reguleres av rammer for maksimal verdiendring beregnet iht. Finanstilsynets modell jamfør Rundskriv 12/2016 gjennom multiplisering av volum med antatt spreadendring, durasjon og en kalibreringsfaktor. Bankens eksponering i obligasjoner og sertifikater består av papirer med høy kvalitet og likviditet som inngår i bankens likviditetsportefølje. For nærmere spesifisering av obligasjoner og sertifikater vises til note 27.

Kursrisiko er risiko for tap som følge av kursutvikling på aksjer, egenkapitalbevis og verdipapirfondsandeler. Konsernets risikoeksponering mot denne formen for risiko er regulert gjennom vedtatte rammer for maksimale investeringer i de ulike porteføljene. Bankens eksponering i aksjer, egenkapitalbevis og verdipapirfondsandeler består hovedsakelig av strategiske investeringer i selskaper i SpareBank 1 Alliansen. For nærmere spesifisering av aksjer, andeler og andre egenkapitalinteresser vises til note 29.

Valutakursrisiko er risikoen for tap som har bakgrunn i endringer i valutakursene. Rammene for valutakursrisiko er uttrykt ved rammer for maksimal total valutaposisjon samt begrensninger i mulig valutaeksponering. Bankens eksponering i valuta består av valutabeholdning i bankens minibanker. Valutarisikoen vurderes som lav.

Likviditetsrisiko

Likviditetsrisiko defineres som risiko for at banken ikke klarer å oppfylle sine forpliktelser og/eller finansiere økninger i eiendelene uten at det oppstår vesentlige ekstraomkostninger i form av prisfall på eiendeler som må realiseres eller i form av ekstra dyr finansiering.

Innskudd fra kunder er bankens viktigste finansieringskilde. Per 31.12.2017 var innskuddsdekningen 72 prosent, samme nivå som per 31.12.2016. Bankens likviditetsrisiko reduseres gjennom en spredning av innlån fra ulike kilder og instrumenter samt ved langsiktige innlån.

Avdeling for Økonomi/Finans er ansvarlig for bankens finansiering og likviditetsstyring. Etterlevelse av rammer

overvåkes av avdeling for risikostyring, og status rapporteres kvartalsvis til styret. Likviditetsstyringen tar utgangspunkt i overordnet likviditetsstrategi vedtatt av styret. Bankens retningslinjer for likviditetsstyring og funding gjenspeiler bankens konservative risikoprofil innen likviditetsområdet.

Som en del av policyen er det også utarbeidet beredskapsplaner både for banken og SpareBank 1-alliansen for håndtering av likviditetssituasjonen i perioder med urolige kapitalmarkeder. Disse hensyntar perioder med både bankspesifikke, systemmessige krisescenarier og en kombinasjon av disse. Banken har som mål å kunne overleve i 12 måneder i ordinær drift uten tilgang på ny ekstern finansiering. Dette forutsetter at banken fortsatt kan overføre kvalifiserte lån til SpareBank 1 Boligkreditt, og at det til enhver tid skal være tilstrekkelig kapasitet i utlånsmassen til å kunne dekke et boligprisfall på inntil 30 prosent for å opprettholde finansieringen gjennom kredittforetaket. I tillegg skal banken klare en overlevelse 3 måneder i det mest ekstreme krisescenariet. I et slikt scenario, kan kun bankens beholdning av høylikvide aktiva anvendes.

Tilgangen til finansiering har fungert tilfredsstillende i 2017. Bankens likviditetssituasjon per 31.12.2017 vurderes som tilfredsstillende.

Operasjonell risiko

All virksomhet i Konsernet er i større eller mindre grad utsatt for operasjonell risiko, som defineres som risiko for tap som følge av utilstrekkelige eller sviktende interne prosesser eller systemer, menneskelige feil eller eksterne hendelser.

Operasjonell risiko styres gjennom policy for operasjonell risiko som fastsettes minimum årlig av styret. Policyen tar utgangspunkt i Finanstilsynets tilnærming til operasjonell risiko definert i «Modul for vurdering av operasjonell risiko» som igjen bygger på COSO, et internasjonalt akseptert rammeverk for helhetlig risikostyring. Rammeverket består av åtte innbyrdes relaterte komponenter; internt miljø, etablering av målsettinger, identifisering av hendelser, risikovurdering, risikohåndtering, kontrollaktiviteter, informasjon og kommunikasjon og oppfølging.

Etterlevelse av rammer og risikotoleranse overvåkes av avdeling for risikostyring, og status rapporteres kvartalsvis til styret. Vurdering av internkontroll innenfor sentrale områder innenfor operasjonell risiko rapporteres til styret kvartalsvis som del av bankens risikorapport.

Compliance risiko er risikoen for at konsernet pådrar seg offentlige sanksjoner/bøter, økonomisk tap og/eller svekket omdømme som følge av manglende etterlevelse av lover/forskrifter, standarder og/eller interne retningslinjer og verdier (strategier, policyer, fullmaktsreglement, rutiner og etiske retningslinjer). Compliance risiko styres gjennom policy for compliance som fastsettes minimum årlig av styret

Bankens krise- og kontinuitetsplan beskriver beslutningsstruktur og organisering av en krise der en eller flere avdelinger er involvert. Planen bygger på SpareBank 1-alliansens «Krise- og kontinuitetsplan for selskaper i SpareBank 1 –alliansen» og ivaretar bankens rolle i en eventuell krise som omfatter flere enheter i Alliansen. Overordnet krise- og beredskapsplan er utarbeidet og godkjent av styret. Bankens kriseledelse gjennomfører jevnlig kriseøvelser både i egen regi og i samarbeid med SpareBank 1 Alliansen.

IT-virksomheten er en vesentlig faktor for at konsernets skal nå sine forretningsmessige mål. Bankens IT-virksomhet er også sentral for regnskapsføringen og den finansielle rapporteringen. SpareBank 1 Alliansen har inngått avtale med IT-leverandøren EVERY om drift og videreutvikling av kjerneløsningen til Alliansen-bankene. SpareBank 1 Alliansen har også avtaler med andre leverandører om ulike IT-løsninger. Gjennom avtalen banken har med SpareBank 1 Alliansen om deltakelse i sammenslutningen, tiltrer banken som part i de utkontrakteringsavtaler

SpareBank 1 Alliansen gjør med underleverandører av IT-tjenester. Det er etablert databehandleravtaler mellom de leverandørene og bankene som blant annet sikrer håndtering av taushetsbelagt informasjon. Alle viktige beslutninger i IT-virksomheten er forankret hos ledelsen i banken. Bankens internkontrollerarbeid innenfor IT har særlig fokus på driftsstabilitet, endringshåndtering og informasjonssikkerhet.

Det foretas kartlegging av den operasjonelle risiko i forbindelse med oppfyllelse av internkontroll- og IKT-forskriftene. Det gjennomføres videre særskilte risikoanalyser av prosesser og forretningsområder der dette anses nødvendig.

SpareBank 1 Ringerike Hadeland legger vekt på fullmaktsstrukturer, gode rutinebeskrivelser, definerte ansvarsforhold og en kultur som stimulerer til organisatorisk læring for å håndtere den operasjonelle risikoen.

For ytterligere informasjon vises til bl.a. følgende noter:
 Note 8: Utlån til og fordringer på kunder
 Note 12: Maksimal kredittrisikoeksponering, ikke hensyntatt pantstillelser
 Note 15: Markedsrisiko knyttet til renterisiko
 Note 16: Likviditetsrisiko
 Note 27: Sertifikater og obligasjoner
 Note 29: Aksjer, andeler og andre egenkapitalinteresser

Note 7

Kredittinstitusjoner – fordringer og gjeld

MORBANK		Utlån til og fordringer på kredittinstitusjoner	KONSERN	
2016	2017	(Hele tusen kroner)	2017	2016
732.753	722.923	Utlån og fordringer uten avtalt løpetid eller oppsigelsestid	722.939	736.767
152.000	150.000	Utlån og fordringer med avtalt løpetid eller oppsigelsestid	150.000	152.000
884.753	872.923	Sum	872.939	888.767
		Spesifikasjon av utlån og fordringer på de vesentligste valutasorter		
884.753	872.923	NOK	872.939	888.767
884.753	872.923	Sum	872.939	888.767
1,1 %	0,9 %	Gjennomsnittlig rente	0,9 %	1,1 %

Innskudd og utlån til kredittinstitusjoner har i hovedsak flytende rente.

Gjennomsnittlig rente er beregnet på grunnlag av faktisk renteinntekt/-kostnad i året i prosent av gjennomsnittlig fordring og gjeld til kredittinstitusjoner.

Note 8

Utlån til og fordringer på kunder

MORBANK			KONSERN	
2016	2017	(Hele tusen kroner)	2017	2016
		Utlån fordelt på fordringstype		
2.646.622	2.440.094	Kasse-/drifts- og brukskreditter	2.440.094	2.646.622
549.659	423.743	Byggelån	423.743	549.659
14.697.918	15.515.633	Nedbetalingslån	15.514.107	14.696.209
43.720	43.713	Påløpte renter	43.713	43.720
17.937.919	18.423.183	Brutto utlån og fordringer på kunder	18.421.657	17.936.210
		Nedskrivninger fordelt på fordringstype		
1.147	3.852	Individuelle nedskrivninger kasse-/drifts- og brukskreditter	3.852	1.147
11.301	15.576	Individuelle nedskrivninger nedbetalingslån	15.576	11.301
66.858	65.681	Gruppenedskrivninger	65.681	66.858
17.858.614	18.338.074	Netto utlån og fordringer på kunder	18.336.548	17.856.905
		Utlån fordelt på markeder		
10.386.760	10.400.366	Lønnstakere	10.400.366	10.386.760
7.507.439	7.979.101	Næringsfordelt	7.977.575	7.505.730
-	4	Offentlig	4	-
43.720	43.713	Påløpte renter	43.713	43.720
17.937.919	18.423.183	Brutto utlån og fordringer på kunder	18.421.657	17.936.210
		Nedskrivninger fordelt på markeder		
2.342	3.576	Nedskrivninger lønnstakere	3.576	2.342
10.105	15.852	Nedskrivninger næring	15.852	10.105
14.953	14.109	Gruppenedskrivninger lønnstakere	14.109	14.953
51.905	51.572	Gruppenedskrivninger næring	51.572	51.905
17.858.614	18.338.074	Netto utlån og fordringer på kunder	18.336.548	17.856.905
		Herav ansvarlig lånekapital		
7.988	-	Øvrig ansvarlig kapital	-	7.988
7.988	-	Ansvarlig lånekapital bokført under utlån	-	7.988
		Av nedbetalingslån utgjør lån utpekt til virkelig verdi over resultatet (FVO):		
1.537.721	1.377.217	- Fastrentelån til kunder, bokført verdi	1.377.217	1.537.721
1.515.388	1.356.345	- Fastrentelån til kunder, pålydende verdi	1.356.345	1.515.388

MORBANK			KONSERN	
2016	2017	Totalt engasjement fordelt på risikogruppe	2017	2016
7.852.061	9.492.273	Laveste risiko	9.492.273	7.852.061
4.281.106	4.478.592	Lav risiko	4.478.592	4.281.106
6.997.837	5.888.843	Middels risiko	5.877.317	6.986.128
974.622	950.769	Høy risiko	950.769	974.622
632.356	575.481	Høyeste risiko	575.481	632.356
77.348	92.989	Misligholdt eller individuelt nedskrevet	92.989	77.348
20.815.330	21.478.949	Sum totalt engasjement fordelt på risikogruppe	21.467.423	20.803.621

Totalt engasjement inkluderer stilte garantier og ubenyttede kreditter. Se note 12 og 36 for nærmere spesifisering. Det er i tillegg gitt lånetilsagn på 290,5 millioner kroner i personmarked og 498,4 millioner kroner i bedriftsmarked per 31.12.2017. Disse er ikke utbetalt og er derfor ikke inkludert i totalt engasjement. Se note 14 for klassifisering av risikoklasser.

MORBANK			KONSERN	
2016	2017	Brutto utlån fordelt på risikogruppe	2017	2016
6.907.039	8.197.464	Laveste risiko	8.197.464	6.907.039
3.706.107	3.827.112	Lav risiko	3.827.112	3.706.107
5.931.417	5.024.342	Middels risiko	5.022.816	5.929.708
800.007	806.252	Høy risiko	806.252	800.007
529.431	489.039	Høyeste risiko	489.039	529.431
63.918	78.973	Misligholdt eller individuelt nedskrevet	78.973	63.918
17.937.919	18.423.183	Sum brutto utlån fordelt på risikogruppe	18.421.657	17.936.210

Bankens risikoklassifiseringssystem klassifiserer hvert engasjement i risikogruppene laveste, lav, middels, høy, høyeste og misligholdt/nedskrevet basert på kundens misligholdssannsynlighet (PD) og sikkerhetsdekning (sikkerhetsklasse). Se for øvrig note 6 for ytterligere informasjon om bankens risikostyring og risikoklassifisering.

MORBANK			KONSERN	
2016	2017	Individuelle nedskrivninger fordelt på risikogruppe	2017	2016
12.948	19.478	Misligholdt (intern definisjon)	19.478	12.948

I bankens interne risikoklassifiseringssystem klassifiseres alle engasjementer med individuelle nedskrivninger på utlån og garantier som misligholdt uavhengig av ekstern definisjon på misligholdt (jf. note 2). De fordeles ikke på ulike risikogrupper slik som øvrige engasjement. Fordeling på risikogrupper er basert på at banken beregner misligholdssannsynlighet for alle kunder i utlånsporteføljen basert på objektive historiske data. Misligholdssannsynligheten benyttes deretter sammen med sikkerhetsverdier til å klassifisere kundene i ulike risikogrupper. Kundene rescores månedlig i bankens porteføljesystem basert på objektive kriterier.

MORBANK			KONSERN	
2016	2017	Totalt engasjement fordelt på sektor og næring	2017	2016
11.584.552	11.493.461	Lønnstakere o.l	11.493.461	11.584.552
172.887	197.228	Offentlig forvaltning	197.228	172.887
1.002.080	1.100.464	Primærnæringer	1.100.464	1.002.080
433.709	447.171	Industri	447.171	433.709
1.648.873	1.733.718	Bygg og anleggsvirksomhet	1.733.718	1.648.873
328.902	470.052	Varehandel	470.052	328.902
92.846	80.335	Transport og lagring	80.335	92.846
156.972	164.475	Hotell- og restaurantdrift	164.475	156.972
335.195	437.517	Forretningsmessig tjenesteyting	437.517	335.195
4.616.907	4.898.824	Omsetning/drift eiendommer	4.887.298	4.605.198
442.407	455.704	Diverse næringer	455.704	442.407
20.815.330	21.478.949	Sum totalt engasjement fordelt på sektor og næring	21.467.423	20.803.621

MORBANK			KONSERN	
2016	2017	Brutto utlån fordelt på sektor og næring	2017	2016
10.386.760	10.400.366	Lønnstakere o.l	10.400.366	10.386.760
-	4	Offentlig forvaltning	4	-
871.076	898.485	Primærnæringer	898.485	871.076
250.122	306.932	Industri	306.932	250.122
1.190.338	1.246.633	Bygg og anleggsvirksomhet	1.246.633	1.190.338
197.289	171.674	Varehandel	171.674	197.289
72.605	52.153	Transport og lagring	52.153	72.605
142.289	147.435	Hotell- og restaurantdrift	147.435	142.289
286.594	358.317	Forretningsmessig tjenesteyting	358.317	286.594
4.102.809	4.401.802	Omsetning/drift eiendommer	4.400.276	4.101.100
394.318	395.671	Diverse næringer	395.671	394.318
43.720	43.713	Påløpte renter, ikke sektorfordelt	43.713	43.720
17.937.919	18.423.183	Sum brutto utlån fordelt på sektor og næring	18.421.657	17.936.210

MORBANK			KONSERN	
2016	2017	Individuelle nedskrivninger fordelt på sektor og næring	2017	2016
2.342	3.576	Lønnstakere o.l	3.576	2.342
-	4.719	Primærnæringer	4.719	-
6.280	6.559	Industri	6.559	6.280
118	324	Bygg og anleggsvirksomhet	324	118
238	74	Varehandel	74	238
300	276	Transport og lagring	276	300
-	250	Hotell- og restaurantdrift	250	-
-	287	Forretningsmessig tjenesteyting	287	-
500	-	Omsetning/drift eiendommer	-	500
3.170	3.414	Diverse næringer	3.414	3.170
12.948	19.478	Sum individuelle nedskrivninger fordelt på sektor og næring	19.478	12.948

MORBANK			KONSERN	
2016	2017	Brutto utlån fordelt på geografiske områder	2017	2016
8.274.888	8.402.856	Buskerud	8.401.330	8.273.179
4.497.706	4.822.493	Oppland	4.822.493	4.497.706
2.366.866	2.688.817	Akershus	2.688.817	2.366.866
1.990.730	1.828.149	Oslo	1.828.149	1.990.730
779.855	650.357	Landet for øvrig	650.357	779.855
27.874	30.511	Utlandet	30.511	27.874
17.937.919	18.423.183	Sum brutto utlån fordelt på geografiske områder	18.421.657	17.936.210

MORBANK			KONSERN	
2016	2017	Utlån til ansatte	2017	2016
269.712	306.225	Utlån til ansatte	386.866	339.690
127.773	137.060	Herav lån i SpareBank 1 Boligkreditt	137.060	127.773
1.945	2.391	Rentesubsidiering ansatte	2.872	2.325

Nedbetalingslån til ansatte gis med inntil 30 års nedbetalingstid og månedlige terminer. Rentesats for nedbetalingslån og Flexilån til ansatte tilsvarer 60 % av laveste rentesats for nedbetalingslån privatkundemarkedet dersom belåningen ligger innenfor henholdsvis 70 % av forsvarlig verdi for flexilån og innenfor 85 % av forsvarlig verdi for nedbetalingslån. Totalt lånebeløp innenfor disse betingelsene kan ikke overstige 2,5 millioner kroner for den enkelte ansatte.

Note 9

SpareBank 1 Boligkreditt AS, SpareBank 1 Næringskreditt AS og SpareBank 1 Kredittkort AS

SPAREBANK 1 BOLIGKREDITT

Banken har avtale om salg av utlån med høy sikkerhet og pant i eiendom til SpareBank 1 Boligkreditt AS. SpareBank 1 Boligkreditt AS er eid av sparebanker som inngår i SpareBank 1-alliansen. Banken har en eierandel på 4,16 prosent pr 31.12.2017 (3,67 prosent pr 31.12.2016). SpareBank 1 Boligkreditt AS erverver utlån og utsteder OMF innenfor regelverket for dette som ble etablert i 2007. Lån solgt til SpareBank 1 Boligkreditt AS er sikret med pant i bolig innenfor 75 prosent av takst. Solgte lån er juridisk eid av SpareBank 1 Boligkreditt AS.

I henhold til inngått forvaltningsavtale forestår banken forvaltning av utlånene og opprettholder kundekontakten. Banken mottar et vederlag i form av provisjoner for de plikter som følger med forvaltningen av lånene. Banken har vurdert de regnskapsmessige implikasjonene dithen at det vesentligste av risiko og fordeler ved eierskap knyttet til de solgte utlånene er overført. Det innebærer full fraregning. Mottatt vederlag for lån som er solgt til Sparebank 1 Boligkreditt AS tilsvarer bokført verdi og vurderes å samsvare med lånenes virkelige verdi på salgstidspunktet.

Hvis Sparebank 1 Boligkreditt får tap på kjøpte lån har det en viss motregningsrett i provisjoner fra samtlige banker som har solgt lån. Det foreligger dermed en begrenset gjenværende involvering knyttet til solgte utlån ved mulig begrenset avregning av tap mot provisjon. Denne motregningsadgangen anses imidlertid ikke å være av en slik karakter at den endrer på konklusjonen om at det vesentligste av risiko og fordeler ved eierskap er overført. Bankens maksimale eksponering for tap er representert ved det høyeste beløpet som vil kunne kreves dekket under avtalene.

Sparebank 1 Boligkreditt kan foreta videresalg av utlån som er kjøpt av banken, samtidig som bankens rett til å forvalte kundene og motta provisjon følger med. Der som banken ikke er i stand til å betjene kundene kan retten til betjening og provisjon falle bort. Videre kan banken ha opsjon til å kjøpe tilbake utlån under gitte betingelser.

Det er per 31.12.2017 solgt boliglån til en netto verdi av 7,4 mrd kroner til Sparebank 1 Boligkreditt.

Banken har, sammen med de andre eierne av SpareBank 1 Boligkreditt inngått avtale om etablering av likviditetsfasilitet for SpareBank 1 Boligkreditt. Dette innebærer at bankene forplikter seg til å kjøpe obligasjoner med fortrinnsrett (OMF) utstedt av Sparebank 1 Boligkreditt

begrenset til en samlet verdi av de til enhver tid neste tolv måneders forfall i SpareBank 1 Boligkreditt. Forpliktelsen er begrenset til Sparebank 1 Boligkreditts forpliktelser til å innfri utstedte obligasjoner og tilhørende derivater etter at Sparebank 1 Boligkreditts egen beholdning av likviditet på forfallstidspunktet er trukket fra. Hver eier hefter prinsipalt for sin andel av behovet, subsidiært for det dobbelte av det som er det primære ansvaret i henhold til samme avtale. Obligasjonene kan deponeres i Norges Bank og medfører således ingen vesentlig økning i risiko for banken. I henhold til sin likviditetsstrategi holder SpareBank 1 Boligkreditt likviditet iht kravene etter Net Stable Funding Regime. Denne likviditetsreserven hensyntas ved vurderingen av bankenes ansvar. Det er derfor kun i de tilfeller hvor Sparebank 1 Boligkreditt ikke lenger har tilstrekkelig likviditet for de neste tolv måneders forfall at banken vil rapportere noe engasjement knyttet til dette.

Sammen med de øvrige eierne av SpareBank 1 Boligkreditt har banken også inngått avtale om å sikre at SpareBank 1 Boligkreditt til enhver tid har en kjernekapital-dekning på minimum 11 %. Aksjonærene skal tilføre tilstrekkelig kjernekapital innen 3 måneder etter å ha mottatt skriftlig anmodning om dette. Aksjonærenes forpliktelse til å tilføre slik kjernekapital er proratarisk og ikke solidarisk, og skal være i henhold til hver aksjonærs pro rata andel av aksjene i SpareBank 1 Boligkreditt. Hver eier hefter prinsipalt for sin andel av behovet, subsidiært for det dobbelte av det som er det primære ansvaret i henhold til samme avtale. Sparebank 1 Boligkreditt har ved årsskiftet ca 17 % ansvarlig kapital, hvorav ca 13 % er ren kjernekapital. Sammenholdt med den svært lave risikoprofilen i Sparebank 1 Boligkreditt har banken vurdert det som usannsynlig at det blir innkalt kapital iht denne avtalen og har valgt å ikke holde noen reserver for dette.

SPAREBANK 1 NÆRINGSKREDITT AS

SpareBank 1 Næringskreditt AS er eid av sparebanker som inngår i SpareBank 1-alliansen. Banken har en eierandel på 2,31 prosent pr 31.12.2017 (2,61 prosent pr 31.12.2016). SpareBank 1 Næringskreditt AS erverver utlån og utsteder OMF innenfor regelverket for dette som ble etablert i 2007. Som en del av alliansen kan banken tilby Sparebank 1 Næringskreditt å kjøpe utlån, men banken har foreløpig ikke benyttet seg av denne muligheten.

Banken har, sammen med de andre eierne av SpareBank 1 Næringskreditt AS, inngått avtaler om etablering av likviditetsfasilitet til SpareBank 1 Næringskreditt AS.

Dette innebærer at bankene forplikter seg til å kjøpe obligasjoner med fortrinnsrett (OMF) utstedt av Sparebank 1 Næringskreditt begrenset til en samlet verdi av de til enhver tid neste tolv måneders forfall i SpareBank 1 Næringskreditt. Forpliktelsen er begrenset til Sparebank 1 Næringskreditts forpliktelser til å innfri utstedte obligasjoner og tilhørende derivater etter at Sparebank 1 Næringskreditts egen beholdning av likviditet på forfallstidspunktet er trukket fra. Hver eier hefter prinsipalt for sin andel av behovet, subsidiært for det dobbelte av det som er det primære ansvaret i henhold til samme avtale. Obligasjonene kan deponeres i Norges Bank og medfører således ingen vesentlig økning i risiko for banken. I henhold til sin likviditetsstrategi holder SpareBank 1 Næringskreditt likviditet iht kravene etter Net Stable Funding Regime. Denne likviditetsreserven hensyntas ved vurderingen av bankenes ansvar. Det er derfor kun i de tilfeller hvor Sparebank 1 Næringskreditt ikke lenger har tilstrekkelig likviditet for de neste tolv måneders forfall at banken vil rapportere noe engasjement knyttet til dette.

Sammen med de øvrige eierne av SpareBank 1 Næringskreditt har banken også inngått avtale om å sikre at SpareBank 1 Næringskreditt til enhver tid har en kjernekapital-dekning på minimum 11 %. Aksjonærene skal tilføre tilstrekkelig kjernekapital innen 3 måneder etter å ha mottatt skriftlig anmodning om dette. Aksjonærenes forpliktelse til å tilføre slik kjernekapital er proratarisk og ikke solidarisk, og skal være i henhold til

hver aksjonærs pro rata andel av aksjene i SpareBank 1 Næringskreditt AS. Hver eier hefter prinsipalt for sin andel av behovet, subsidiært for det dobbelte av det som er det primære ansvaret i henhold til samme avtale. Sparebank 1 Næringskreditt har ved årsskiftet ca 23 % ansvarlig kapital, hvorav ca 18 % er ren kjernekapital. Sammenholdt med den svært lave risikoprofilen i Sparebank 1 Næringskreditt har banken vurdert det som usannsynlig at det blir innkalt kapital iht denne avtalen og har valgt å ikke holde noen reserver for dette.

SPAREBANK 1 KREDITTKORT AS

SpareBank 1 Kredittkort AS er eid av sparebanker som inngår i SpareBank 1-alliansen, og har som formål å være felles kredittkortselskap for bankenes kunder. SpareBank 1 Ringerike Hadeland har inngått en aksjonæravtale med aksjonærene i SpareBank 1 Kredittkort AS og med Sparebank 1 Kredittkort AS. Avtalen innebærer blant annet at banken er forpliktet til å bidra med egenkapital slik at SpareBank 1 Kredittkort AS har en forsvarlig ansvarlig kapital, og til enhver tid oppfyller de minstekrav til ansvarlig kapital som følger av lovgivning og/eller anbefalinger fra Finanstilsynet og som er nødvendig for en forsvarlig drift av Sparebank 1 Kredittkort. Banken er også forpliktet til å bidra med funding av egen portefølje (total balanse). Banken mottar provisjon fra Sparebank 1 Kredittkort AS tilsvarende bankens andel av renteinntekter fratrukket fundingkostnader og konstaterte tap, bankens andel av transaksjonsinntekter samt nysalgsprovisjon.

Note 10

Aldersfordeling på forfalte, men ikke nedskrevne utlån

Tabellen viser forfalte beløp på utlån og overtrekk på kreditt/innskudd fordelt på antall dager etter forfall. Mislighold innenfor tidsrommet 0-6 dager er holdt utenfor. Hele utlånsengasjementer er inkludert når deler av engasjementet er forfalt.

MORBANK

2017 (Hele tusen kroner)	0–30 dager	1–3 mnd	3–6 mnd	6–12 mnd	Over 1 år	Totalt
Utlån til og fordringer på kunder						
- Privatmarkedet	99.188	31.035	16.639	6.365	3.903	157.129
- Bedriftsmarkedet	25.688	169	4.453	1.841	50	32.201
Sum	124.876	31.203	21.092	8.206	3.953	189.330

2016 (Hele tusen kroner)	0–30 dager	1–3 mnd	3–6 mnd	6–12 mnd	Over 1 år	Totalt
Utlån til og fordringer på kunder						
- Privatmarkedet	72.076	36.483	12.781	4.712	4.028	130.080
- Bedriftsmarkedet	49.361	70.642	74	7.707	2.806	130.591
Sum	121.437	107.126	12.855	12.419	6.835	260.671

KONSERN

2017 (Hele tusen kroner)	0–30 dager	1–3 mnd	3–6 mnd	6–12 mnd	Over 1 år	Totalt
Utlån til og fordringer på kunder						
- Privatmarkedet	99.188	31.035	16.639	6.365	3.903	157.129
- Bedriftsmarkedet	25.688	169	4.453	1.841	50	32.201
Sum	124.876	31.203	21.092	8.206	3.953	189.330

2016 (Hele tusen kroner)	0–30 dager	1–3 mnd	3–6 mnd	6–12 mnd	Over 1 år	Totalt
Utlån til og fordringer på kunder						
- Privatmarkedet	72.076	36.483	12.781	4.712	4.028	130.080
- Bedriftsmarkedet	49.361	70.642	74	7.707	2.806	130.591
Sum	121.437	107.126	12.855	12.419	6.835	260.671

Note 11

Tap på utlån og garantier

MORBANK						KONSERN								
2016			2017			(Hele tusen kroner)	2017			2016				
PM	BM	Totalt	PM	BM	Totalt		PM	BM	Totalt	PM	BM	Totalt		
-1.189	-6.078	-7.267	1.142	5.388	6.530	Periodens endring i individuelle nedskrivninger	1.142	5.388	6.530	-1.189	-6.078	-7.267		
928	6.388	7.316	-846	-331	-1.177	+ Periodens endring i gruppenedskrivninger	-846	-331	-1.177	928	6.388	7.316		
618	13.408	14.026	312	-88	225	+ Konstaterte tap på engasjement som tidligere er nedskrevet	312	-88	225	618	13.408	14.026		
393	632	1.025	790	1.437	2.227	+ Konstaterte tap på engasjement som tidligere ikke er nedskrevet	790	1.437	2.227	393	632	1.025		
-1.376	-219	-1.595	959	91	1.050	- Inngang på tidligere nedskrevne utlån, garantier m.v.	959	91	1.050	-1.376	-219	-1.595		
201	255	456	-866	-103	-970	+ Nedskrivning ved amortisering	-866	-103	-970	201	255	456		
-425	14.386	13.961	1.490	6.395	7.885	Sum tap på utlån og garantier	1.490	6.395	7.885	-425	14.386	13.961		

2016			2017			Individuelle nedskrivninger	2017			2016		
PM	BM	Totalt	PM	BM	Totalt		PM	BM	Totalt	PM	BM	Totalt
2.866	17.348	20.214	1.603	11.345	12.948	Individuelle nedskrivninger til dekning av tap på utlån, garantier, m.v. per 01.01.	1.603	11.345	12.948	2.866	17.348	20.214
-618	-13.408	-14.026	-790	-1.437	-2.227	Konstaterte tap i perioden på utlån, garantier m.v. hvor det tidligere er foretatt individuelle nedskrivninger	-790	-1.437	-2.227	-618	-13.408	-14.026
-924	-2.184	-3.108	-278	-9.132	-9.410	Tilbakeføring av tidligere års nedskrivninger	-278	-9.132	-9.410	-924	-2.184	-3.108
-	249	249	-	-	-	Økning i nedskrivninger på engasjementer hvor det tidligere er gjort individuelle nedskrivninger	-	-	-	-	249	249
350	9.413	9.763	2.434	16.183	18.617	Nedskrivninger på engasjementer hvor det tidligere år ikke er gjort individuelle nedskrivninger	2.434	16.183	18.617	350	9.413	9.763
-72	-72	-144	-225	-225	-450	Amortiseringseffekter	-225	-225	-450	-72	-72	-144
1.602	11.346	12.948	2.744	16.733	19.478	Individuelle nedskrivninger til dekning av tap på utlån og garantier	2.744	16.733	19.478	1.602	11.346	12.948

* Individuelle nedskrivninger på garantier er oppført i balansen under «Annen gjeld» og utgjør kr 50.000,-. Pr. 31.12.16 utgjorde avsetningen kr 500.000,-

2016			2017			Gruppenedskrivninger	2017			2016		
PM	BM	Totalt	PM	BM	Totalt		PM	BM	Totalt	PM	BM	Totalt
14.025	45.517	59.542	14.953	51.905	66.858	Gruppenedskrivninger for dekning av tap på utlån og garantier pr. 01.01.	14.953	51.905	66.858	14.025	45.517	59.542
928	6.388	7.316	-846	-331	-1.177	Periodens gruppenedskrivning for dekning av tap på utlån og garantier.	-846	-331	-1.177	928	6.388	7.316
14.953	51.905	66.858	14.107	51.574	65.681	Gruppenedskrivning for dekning av tap på utlån og garantier.	14.107	51.574	65.681	14.953	51.905	66.858

2016			2017			Tap fordelt på sektor og næring	2017			2016		
PM	BM	Totalt	PM	BM	Totalt		PM	BM	Totalt	PM	BM	Totalt
-1.353	-	-1.353	2.335	-	2.335	Lønnstakere o.l	2.335	-	2.335	-1.353	-	-1.353
-	-	-	-	3.295	3.295	Industri	-	3.295	3.295	-	-	-
-	-	-	-	222	222	Bygg og anleggsvirksomhet	-	222	222	-	-	-
-	38	38	-	44	44	Varehandel	-	44	44	-	38	38
-	3	3	-	34	34	Transport og lagring	-	34	34	-	3	3
-	-	-	-	254	254	Hotell- og restaurantdrift	-	254	254	-	-	-
-	493	493	-	287	287	Forretningsmessig tjenesteyting	-	287	287	-	493	493
-	-	-	-	2.272	2.272	Omsetning/drift eiendommer	-	2.272	2.272	-	-	-
-	7.464	7.464	-	319	319	Diverse næringer	-	319	319	-	7.464	7.464
-	6.388	6.388	-	-333	-333	Gruppenedskrivning næring	-	-333	-333	-	6.388	6.388
928	-	928	-844	-	-844	Gruppenedskrivning person	-844	-	-844	928	-	928
-425	14.386	13.961	1.491	6.394	7.885	Tap på utlån til kunder	1.491	6.394	7.885	-425	14.386	13.961

MORBANK						Misligholdte (over 90 dager) og tapsutsatte engasjement	KONSERN					
2012	2013	2014	2015	2016	2017		2017	2016	2015	2014	2013	2012
63.366	66.574	115.584	60.701	42.106	46.154	Misligholdte engasjement	46.154	42.106	60.701	115.584	66.574	63.366
27.846	35.492	31.680	18.931	17.906	35.923	Øvrige tapsutsatte engasjement	35.923	17.906	18.931	31.680	35.492	27.846
91.212	102.066	147.264	79.632	60.012	82.077	Totalt misligholdte og tapsutsatte engasjement	82.077	60.012	79.632	147.264	102.066	91.212
22.205	24.385	20.546	20.215	12.948	19.478	Individuelle nedskrivninger	19.478	12.948	20.215	20.546	24.385	22.205
69.007	77.681	126.718	59.417	47.064	62.599	Netto misligholdte og tapsutsatte engasjement	62.599	47.064	59.417	126.718	77.681	69.007

Note 12

Maksimal kredittisikoeksponering, ikke hensyntatt pantestillelser

Tabellen nedenfor viser maksimal eksponering mot kredittisiko i balansen, inkludert derivater. Eksponeringen er vist brutto før eventuelle pantestillelser og tillatte motregninger.

MORBANK		Brutto eksponering	KONSERN	
2016	2017	(Hele tusen kroner)	2017	2016
		Eiendeler		
99.233	94.750	Kontanter og fordringer på sentralbanker	94.750	99.233
884.753	872.923	Utlån til og fordringer på kredittinstitusjoner	872.939	888.767
17.937.919	18.423.183	Brutto utlån til og fordringer på kunder ¹	18.421.657	17.936.210
1.603.121	1.596.358	Sertifikater og obligasjoner til virkelig verdi	1.596.358	1.603.121
28.307	17.816	Derivater	17.816	28.307
46.626	74.440	Andre eiendeler (note 32)	110.814	83.608
20.599.959	21.079.470	Sum eiendeler	21.114.318	20.639.246
		Forpliktelser		
783.150	864.393	Betingede forpliktelser (stilte garantier)	864.393	783.150
2.094.261	2.191.373	Ubenyttede kreditter	2.181.373	2.084.261
455.953	788.963	Lånetilsagn	788.963	455.953
3.333.364	3.844.728	Sum finansielle kredittforpliktelser	3.834.728	3.323.364
23.933.323	24.924.198	Sum total kredittisikoeksponering	24.949.047	23.958.596

1. Brutto utlån til og fordringer på kunder målt til virkelig verdi utgjør kr 1.377 mill. kr. pr 31. desember 2017 (1.538 mill. kr.) for morbank og konsern.

MORBANK		Kredittisikoeksponering knyttet til finansielle eiendeler fordelt på land	KONSERN	
2016	2017	(Hele tusen kroner)	2017	2016
		Kredittisikoeksponering knyttet til utlån inkl. ubenyttede kreditter		
23.905.449	24.893.687	Norge	24.918.536	23.930.722
27.874	30.511	Utlandet	30.511	27.874
23.933.323	24.924.198	Totalt fordelt på geografiske områder	24.949.047	23.958.596

Det er kun posten utlån som fordeles etter geografiske områder, ref. note 8. Andre eiendeler er kun eksponert i Norge.

Note 13

Finansielle instrumenter og motregning

Fra og med 2013 skal banken opplyse om hvilke finansielle instrumenter banken anser å oppfylle kravene til nettoføring ihht. IAS 32.42, samt hvilke finansielle instrumenter man har inngått motregningsavtaler på. Begge ihht. IFRS 7.13 A-F.

I den finansielle oppstillingen har banken ingen finansielle instrumenter som bokføres netto.

SpareBank 1 Ringerike Hadeland har ikke inngått ISDA-avtaler som tillater motregning på finansielle instrumenter. Kunder som driver tradingvirksomhet henvises til Sparebank 1 SMN for utøvelse av virksomheten.

Note 14

Kredittkvalitet per klasse av finansielle eiendeler

MORBANK	Noter	Verken misligholdt eller nedskrevet					Misligholdt eller individuelt nedskrevet	Sum
		Laveste risiko	Lav risiko	Middels risiko	Høy risiko	Høyeste risiko		
2017 (Hele tusen kroner)								
Utlån til og fordringer på kredittinstitusjoner	7	872.923	-	-	-	-	-	872.923
Utlån til og fordringer på kunder:								
Privatmarked	8	5.541.009	2.213.529	1.454.535	127.640	123.336	40.365	9.500.414
Bedriftsmarked	8	1.763.572	1.430.765	3.301.379	661.166	351.020	37.649	7.545.552
Brutto utlån til og fordring på kunder og kredittinstitusjoner klassifisert som finansielle eiendeler til virkelig verdi over resultatet								
Privatmarked	8	663.932	172.755	163.090	15.139	6.871	959	1.022.747
Bedriftsmarked	8	228.951	10.063	105.338	2.307	7.811	-	354.470
Sum brutto utlån		9.070.387	3.827.112	5.024.342	806.252	489.039	78.973	19.296.106
Finansielle investeringer								
Sertifikater og obligasjoner	27	1.558.888	36.414	1.056	-	-	-	1.596.358
Sum finansielle investeringer		1.558.888	36.414	1.056	-	-	-	1.596.358
Totalt utlansrelaterte eiendeler		10.629.275	3.863.526	5.025.398	806.252	489.039	78.973	20.892.464

	Noter	Verken misligholdt eller nedskrevet					Misligholdt eller individuelt nedskrevet	Sum
		Laveste risiko	Lav risiko	Middels risiko	Høy risiko	Høyeste risiko		
2016 (Hele tusen kroner)								
Utlån til og fordringer på kredittinstitusjoner	7	884.753	-	-	-	-	-	884.753
Utlån til og fordringer på kunder:								
Privatmarked	8	4.142.427	1.973.217	1.592.306	98.900	139.248	26.106	7.972.204
Bedriftsmarked	8	1.532.952	1.149.577	3.675.071	646.968	337.199	31.266	7.373.032
Brutto utlån til og fordring på kunder og kredittinstitusjoner klassifisert som finansielle eiendeler til virkelig verdi over resultatet								
Privatmarked	8	1.024.156	510.722	536.459	32.814	44.885	6.546	2.155.582
Bedriftsmarked	8	207.504	72.590	127.582	21.325	8.100	-	437.101
Sum brutto utlån		7.791.792	3.706.107	5.931.417	800.007	529.431	63.918	18.822.672
Finansielle investeringer								
Sertifikater og obligasjoner	27	1.564.341	33.767	5.013	-	-	-	1.603.121
Sum finansielle investeringer		1.564.341	33.767	5.013	-	-	-	1.603.121
Totalt utlansrelaterte eiendeler		9.356.133	3.739.873	5.936.430	800.007	529.431	63.918	20.425.793

KONSERN	Noter	Verken misligholdt eller nedskrevet					Misligholdt eller individuelt nedskrevet	Sum
		Laveste risiko	Lav risiko	Middels risiko	Høy risiko	Høyeste risiko		
2017 (Hele tusen kroner)								
Utlån til og fordringer på kredittinstitusjoner	7	872.939	-	-	-	-	-	872.939
Utlån til og fordringer på kunder:								
Privatmarked	8	5.541.009	2.213.529	1.454.535	127.640	123.336	40.365	9.500.414
Bedriftsmarked	8	1.763.572	1.430.765	3.299.853	661.166	351.020	37.649	7.544.026
Brutto utlån til og fordring på kunder og kredittinstitusjoner klassifisert som finansielle eiendeler til virkelig verdi over resultatet								
Privatmarked	8	663.932	172.755	163.090	15.139	6.871	959	1.022.747
Bedriftsmarked	8	228.951	10.063	105.338	2.307	7.811	-	354.470
Sum brutto utlån		9.070.403	3.827.112	5.022.816	806.252	489.039	78.973	19.294.596
Finansielle investeringer								
Sertifikater og obligasjoner	27	1.558.888	36.414	1.056	-	-	-	1.596.358
Sum finansielle investeringer		1.558.888	36.414	1.056	-	-	-	1.596.358
Totalt utlånsrelaterte eiendeler		10.629.291	3.863.526	5.023.872	806.252	489.039	78.973	20.890.955

KONSERN	Noter	Verken misligholdt eller nedskrevet					Misligholdt eller individuelt nedskrevet	Sum
		Laveste risiko	Lav risiko	Middels risiko	Høy risiko	Høyeste risiko		
2016 (Hele tusen kroner)								
Utlån til og fordringer på kredittinstitusjoner	7	888.767	-	-	-	-	-	888.767
Utlån til og fordringer på kunder:								
Privatmarked	8	4.142.427	1.973.217	1.592.306	98.900	139.248	26.106	7.972.204
Bedriftsmarked	8	1.532.952	1.149.577	3.673.362	646.968	337.199	31.266	7.371.323
Brutto utlån til og fordring på kunder og kredittinstitusjoner klassifisert som finansielle eiendeler til virkelig verdi over resultatet								
Privatmarked	8	1.024.156	510.722	536.459	32.814	44.885	6.546	2.155.582
Bedriftsmarked	8	207.504	72.590	127.582	21.325	8.100	-	437.101
Sum brutto utlån		7.795.806	3.706.107	5.929.708	800.007	529.431	63.918	18.824.977
Finansielle investeringer								
Sertifikater og obligasjoner	27	1.564.341	33.767	5.013	-	-	-	1.603.121
Sum finansielle investeringer		1.564.341	33.767	5.013	-	-	-	1.603.121
Totalt utlånsrelaterte eiendeler		9.360.147	3.739.873	5.934.721	800.007	529.431	63.918	20.428.098

Bankens risikoklassifiseringssystem klassifiserer hvert engasjement i risikogrupperne laveste, lav, middels, høy, høyeste og misligholdt/nedskrevet basert på kundens misligholdssannsynlighet (PD) og sikkerhetsdekning (sikkerhetsklasse). Se for øvrig note 6 for ytterligere informasjon om bankens risikostyring og risikoklassifisering.

Note 15

Markedsrisiko knyttet til renterisiko

Noten er en sensitivitetsanalyse gjort med utgangspunkt i relevante balanseposter per 31.12.17. Bankens renterisiko beregnes ved at det simuleres et parallelt renteskift på 2 prosentpoeng for hele rentekurven på alle balanseposter per 31.12.17.

Ramme for renterisiko er 20 mill. Renterisikoen har vært lav igjennom hele 2017 og innenfor den totale rammen fastsatt av bankens styre. Banken styrer renterisikoen

mot det ønskede nivå på plasseringer og innlån gjennom rentebindingen, samt ved bruk av rentederivater. Risikoen for ikke parallelle skift er dekket gjennom at det er satt begrensninger på maksimal eksponering per løpetidsbånd.

	Renterisiko, 2 % økning	
	2017	2016
Basisrisiko konsern (Hele tusen kroner)		
Obligasjoner og sertifikater	-4.973	-4.069
Fastrenteutlån til kunder	-83.727	-104.492
Derivater relatert til fastrenteutlån til kunder	77.828	99.612
Øvrige utlån og innskudd	-4.552	-8.714
Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer (hensyntatt sikringsderivater)	14.489	13.379
Annet	-2.403	-2.195
Total renterisiko, effekt på resultat før skatt	-3.338	-6.479

	Renterisiko, 2 % økning	
	2017	2016
Rentekurverisiko konsern (Hele tusen kroner)		
0–3 mnd	-5.097	-5.336
3–12 mnd	6.508	225
12–36 mnd	-5.386	1.239
36–60 mnd	546	-7.239
>60 mnd	92	4.632
Total renterisiko, effekt på resultat før skatt	-3.337	-6.479

Negativt fortegn indikerer at banken taper på en renteoppgang.

Note 16

Likviditetsrisiko

Likviditetsrisiko er risikoen for at konsernet ikke kan overholde sine betalingsforpliktelser når disse forfaller, eller erstatte innskudd når disse trekkes ut, med den konsekvens at konsernet misligholder forpliktelsene til å innfri innskudd og gi lån. Likviditetsrisiko blir styrt og målt ved hjelp av flere metoder. Se for øvrig omtale under note 6.

Tabellen under viser bankens forventede fremtidige kontantstrømmer knyttet til forpliktelser. I tabellen er det lagt til grunn nominelle verdier, samt rentenivå slik

det foreligger per 31.12.17. Løpetid på innskudd til fastrente er satt til utløpet av fastrenteperioden. Løpetid på øvrige innskudd er ansett å være på forespørsel noe som også medfører at fremtidige renteelementer ikke er lagt til. Løpetid på derivater er satt til utgangen av kontraktperioden. Kontraktsmessig kontantstrøm på derivater er ikke balanseført. Løpetid på verdipapirgjeld og ansvarlig lånekapital er satt til første avtalte forfallstidspunkt. Sannsynligheten for at eventuelle callmuligheter blir benyttet er ikke hensyntatt. Løpetiden på øvrige forpliktelser er satt til forfallstidspunktet.

MORBANK

Per 31.12.2017 (Hele tusen kroner)	På forespørsel	Under 3 måneder	3–12 måneder	1–5 år	over 5 år	Totalt
Kontantstrømmer knyttet til forpliktelser						
Innskudd fra og gjeld til kunder	11.806.051	1.065.571	431.812	-	-	13.303.434
Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer	-	117.964	1.076.882	3.609.219	404.696	5.208.761
Derivater	-	-492	-8.705	1.821	-2.856	-10.232
Annen gjeld og balanseførte forpliktelser	-	79.346	79.883	-	-	159.230
Ansvarlig lånekapital	-	341	4.718	25.160	262.869	293.087
Sum kontantstrøm forpliktelser	11.806.051	1.262.731	1.584.590	3.636.200	664.708	18.954.280

KONSERN

Per 31.12.2017 (Hele tusen kroner)	På forespørsel	Under 3 måneder	3–12 måneder	1–5 år	over 5 år	Totalt
Kontantstrømmer knyttet til forpliktelser						
Innskudd fra og gjeld til kunder	11.780.965	1.065.571	431.812	-	-	13.278.348
Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer	-	117.964	1.076.882	3.609.219	404.696	5.208.761
Derivater	-	-492	-8.705	1.821	-2.856	-10.232
Annen gjeld og balanseførte forpliktelser	-	82.112	82.649	-	-	164.761
Ansvarlig lånekapital	-	341	4.718	25.160	262.869	293.087
Sum kontantstrøm forpliktelser	11.780.965	1.265.496	1.587.356	3.636.200	664.708	18.934.726

Note 17

Forfallsanalyse av eiendeler og forpliktelser

MORBANK

Per 31.12.2017 (Hele tusen kroner)	På forespørsel	Under 3 måneder	3–12 måneder	1–5 år	over 5 år	Totalt
Eiendeler						
Kontanter og fordringer på sentralbanker	94.750	-	-	-	-	94.750
Utlån til og fordringer på kredittinstitusjoner	722.923	-	-	150.000	-	872.923
Brutto utlån til og fordringer på kunder	2.924.149	186.812	542.260	2.592.395	12.177.567	18.423.183
- Individuelle nedskrivninger	-19.428	-	-	-	-	-19.428
- Nedskrivninger på grupper av utlån	-65.681	-	-	-	-	-65.681
Netto utlån til og fordringer på kunder	3.656.714	186.812	542.260	2.742.395	12.177.567	18.338.074
Sertifikater, obligasjoner og rentefond	-	128.323	185.940	1.165.293	116.802	1.596.358
Finansielle derivater	-	-369	4.454	12.240	1.491	17.816
Aksjer, andeler og andre egenkapitalinteresser	-	-	-	-	595.263	595.263
Investering i eierinteresser	-	-	-	-	222.337	222.337
Investering i konsernselskaper	-	-	-	-	63.983	63.983
Eiendom, anlegg og utstyr	-	-	-	-	58.249	58.249
Goodwill og andre immaterielle eiendeler	-	-	-	-	1.383	1.383
Eiendel ved utsatt skatt	-	-	-	12.034	-	12.034
Andre eiendeler	11.140	26.796	-	-	36.504	74.440
Sum eiendeler	4.485.527	341.561	732.655	4.081.962	13.273.580	21.947.611
Gjeld						
Innskudd fra og gjeld til kunder	11.806.051	1.065.571	431.812	-	-	13.303.434
Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer	-	117.964	1.021.386	3.459.081	400.937	4.999.368
Finansielle derivater	-	-492	-9.431	15.701	2.442	8.221
Annen gjeld og balanseført forpliktelse	-	79.346	79.883	-	59.227	218.457
Ansvarlig lånekapital	-	341	-	-	250.000	250.341
Sum gjeld	11.806.051	1.262.731	1.523.651	3.474.782	712.606	18.779.821

KONSERN

Per 31.12.2017 (Hele tusen kroner)	På forespørsel	Under 3 måneder	3–12 måneder	1–5 år	over 5 år	Totalt
Eiendeler						
Kontanter og fordringer på sentralbanker	94.750	-	-	-	-	94.750
Utlån til og fordringer på kredittinstitusjoner	722.939	-	-	150.000	-	872.939
Brutto utlån til og fordringer på kunder	2.922.623	186.812	542.260	2.592.395	12.177.567	18.421.657
- Individuelle nedskrivninger	-19.428	-	-	-	-	-19.428
- Nedskrivninger på grupper av utlån	-65.681	-	-	-	-	-65.681
Netto utlån til og fordringer på kunder	2.837.514	186.812	542.260	2.592.395	12.177.567	18.336.548
Sertifikater, obligasjoner og rentefond	-	128.323	185.940	1.165.293	116.802	1.596.358
Finansielle derivater	-	-369	4.454	12.240	1.491	17.816
Aksjer, andeler og andre egenkapitalinteresser	-	-	-	-	595.467	595.467
Investering i eierinteresser	-	-	-	-	394.030	394.030
Eiendom, anlegg og utstyr	-	-	-	-	63.541	63.541
Goodwill og andre immaterielle eiendeler	-	-	-	-	63.361	63.361
Eiendel ved utsatt skatt	-	-	-	10.350	-	10.350
Andre eiendeler	11.140	63.170	-	-	36.504	110.814
Sum eiendeler	3.666.344	377.935	732.655	3.930.278	13.448.763	22.155.975
Gjeld						
Innskudd fra og gjeld til kunder	11.780.965	1.065.571	431.812	-	-	13.278.348
Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer	-	117.964	1.021.386	3.459.081	400.937	4.999.368
Finansielle derivater	-	-492	-9.431	15.701	2.442	8.221
Annen gjeld og balanseført forpliktelse	-	102.153	90.253	-	60.753	253.160
Ansvarlig lånekapital	-	341	-	-	250.000	250.341
Sum gjeld	11.780.965	1.285.538	1.534.021	3.474.782	714.132	18.789.437

Utlån og innskudd til fast rente er fordelt ut fra løpetiden på engasjementet. Innskudd til flytende rente er i sin helhet vurdert å forfalle på forespørsel grunnet at kunden her står fritt til å løse ut engasjementet på et hvert ønskelig tidspunkt.

Note 18

Netto renteinntekter

MORBANK			KONSERN	
2016	2017	(Hele tusen kroner)	2017	2016
		Renteinntekter		
12.570	11.927	Renter av utlån til og fordringer på kredittinstitusjoner	11.927	12.570
562.450	561.025	Renter av utlån til og fordringer på kunder	560.988	562.432
26.549	31.749	Renter av sertifikater, obligasjoner og derivater	31.749	26.549
601.569	604.701	Sum renteinntekter	604.664	601.551
		Rentekostnader		
-	-	Renter på gjeld til kredittinstitusjoner	-	-
119.352	114.032	Renter på innskudd fra og gjeld til kunder	113.477	118.724
126.413	122.620	Renter på utstedte verdipapirer	122.620	126.413
9.596	10.423	Renter på annen gjeld	10.423	9.596
255.362	247.076	Sum rentekostnader	246.521	254.734
346.207	357.626	Sum netto renteinntekter	358.144	346.817

Renter på annen gjeld inkluderer avgift til Sikringsfondet med 10,4 mill. kroner i 2017.

Note 19

Netto provisjons- og andre inntekter

MORBANK			KONSERN	
2016	2017	(Hele tusen kroner)	2017	2016
		Provisjonsinntekter		
5.140	7.086	Garantiprovisjon	7.086	5.140
9.156	11.189	Verdipapiromsetning	11.189	9.156
60.920	63.115	Betalingsformidling	63.115	60.920
40.824	40.705	Forsikringstjenester	40.705	40.824
44.891	60.925	Boligkreditt	60.925	44.891
1.168	1.234	Andre provisjonsinntekter	1.234	1.168
162.100	184.253	Sum provisjonsinntekter	184.253	162.100
		Provisjonskostnader		
6.798	6.344	Betalingsformidling	6.344	6.798
1.706	1.743	Andre provisjonskostnader	1.743	1.706
8.504	8.087	Sum provisjonskostnader	8.087	8.504
		Andre driftsinntekter		
12.952	1.790	Driftsinntekter fast eiendom	1.790	12.952
-	-	Meglerprovisjon	62.060	74.502
1.828	2.696	Andre driftsinntekter	62.297	60.650
14.780	4.486	Sum andre driftsinntekter	126.147	148.104
168.376	180.652	Sum netto provisjons- og andre driftsinntekter	302.313	301.706

Note 20

Netto resultat fra finansielle eiendeler

MORBANK			KONSERN	
2016	2017	(Hele tusen kroner)	2017	2016
23.906	12.610	Sum utbytte	12.611	25.273
51.071	114.734	Inntekt fra eierinteresser i felleskontrollert virksomhet	67.900	58.969
7.534	7.383	Sertifikater og obligasjoner utpekt til virkelig verdi over resultatet	7.383	7.534
23	-2.078	Netto verdiendring på derivater knyttet til sikring av verdipapirgjeld	-2.078	23
1.689	1.428	Netto verdiendring på derivater knyttet til fastrenteutlån	1.428	1.689
15.208	10.824	Netto verdiendring på egenkapitalinstrumenter utpekt til virkelig verdi over resultatet	10.824	15.208
206	752	Netto gevinst/ tap på valutabeholdning	752	206
169	88	Netto verdiendring på garantiforpliktelser	88	169
24.829	18.396	Sum netto resultat fra andre finansielle investeringer	18.396	24.829
99.806	145.740	Netto resultat fra finansielle eiendeler	98.907	109.071

Note 21

Personalkostnader og ytelser til ledende ansatte og tillitsvalgte

MORBANK			KONSERN	
2016	2017	(Hele tusen kroner)	2017	2016
80.833	98.288	Lønn	168.246	149.625
11.736	-13.820	Pensjonskostnader (note 23)	-11.572	13.534
20.415	25.817	Sosiale kostnader	39.465	33.674
112.984	110.285	Sum personalkostnader	196.139	196.834
142,8	143,5	Antall årsverk pr 31.12.	234,2	229,6

Ytelser til ledende ansatte og tillitsvalgte 2017 (Hele tusen kroner)

Navn	Tittel	Lønn og andre kortsiktige ytelser	Herav utbetalt bonus 2017	Opptjente pensjonsrettigheter siste år	Innbetaling innskuddspensjon	Styre-honorar i døtre og lignende	Lån	Antall egenkapitalbevis ¹
Ledergruppen								
Steinar Haugli	Adm. banksjef	1.911	-	1.767	-	-	-	5.938
Sten E. Lunder	Banksjef Forretn.utv.	1.056	83	-	129	-	3.214	1.519
Bjørn Rune Rindal	Banksjef BM	1.277	93	-	147	-	4.085	839
Else Hellum	Banksjef PM	1.168	87	270	-	-	456	1.066
Andrea H. Søfting	Banksjef Øk./fin.	1.031	82	-	121	-	5.163	500
Unn Teslo	Banksjef HR	1.071	84	-	132	-	-	839
Jørgen Ruud	Banksjef Risikostyring/ Compliance	1.002	67	-	97	-	2.500	500
Styret								
Oscar Engeli	Leder	115	-	-	-	-	-	-
Anne Cathrine Frøstrup	Nestleder	169	-	-	-	-	1.944	10.800
Bjørn Haugen Morstad		180	-	-	-	-	-	-
Svein Oftedal		114	-	-	-	-	-	-
Hege Marie Syversen		159	-	-	-	-	3.335	-
Kjell Karstein Baug		126	-	-	-	-	2.285	2.630
Liv Bente Kildal *		114	-	-	-	-	376	800
Gunnar Bergan *		114	-	-	-	-	4.872	800
Representanskapet								
Valgt av innskyterne							26.853	3.226
Valgt av egenkapitalbeviserne							7.931	584.095
Valgt av ansatte *							16.376	4.400

**Ytelser til ledende ansatte og tillitsvalgte
2016** (Hele tusen kroner)

Navn	Tittel	Lønn og andre kortsiktige ytelser	Herav utbetalt bonus 2016	Opptjente pensjonsrettigheter siste år	Innbetaling innskuddspensjon	Styre-honorar i døtre og lignende	Lån	Antall egenkapitalbevis ¹
Ledergruppen								
Steinar Haugli	Adm. banksjef	1.873	-	1.767	-	92	-	4.300
Sten E. Lunder	Banksjef Forretn.utv. /risiko.	1.030	56	-	60	-	3.221	900
Bjørn Rune Rindal	Banksjef BM	1.294	61	-	66	-	4.203	600
Else Hellum	Banksjef PM	1.118	57	256	-	25	603	500
Andrea H. Søfting	Banksjef Øk./fin.	967	52	-	56	-	5.006	-
Unn Teslo	Banksjef HR	1.046	55	-	61	-	-	300
Kristin Ruud	Banksjef Info./samf.kont.	821	47	144	-	-	-	4.100
Styret								
Jørn Prestkvern	Leder	220					1.172	800
Anne Cathrine Frøstrup	Nestleder	165					2.117	10.200
Bjørn Haugen Morstad		183					-	-
Hege Marie Petlund		155					2.684	-
Tommy Helgerud		110					1.448	-
Svein Oftedal		110					-	-
Liv Bente Kildal *		110					478	300
Gunnar Bergan *		83					2.399	-
Representantskapet								
Valgt av innskyterne							24.519	5.620
Valgt av egenkapitalbeveiseierne							5.513	521.405
Valgt av ansatte *							13.832	1.400

1. Antall egenkapitalbevis vedkommende eier i SpareBank 1 Ringerike Hadeland pr 31.12. Det er også tatt med aksjer tilhørende nærmeste familie og foretak hvor vedkommende selv eller nærmeste familie har bestemmende innflytelse, jf regnskapsloven § 1-3, 2. ledd

2. Kun honorarer er inkludert i godtgjørelse til ansattevalgte styre- og representantskapsmedlemmer

Bankens ledelse inngår i den ordinære bonusordningen for bankens ansatte. Ordningen er knyttet opp mot utvalgte kriterier. Ved maksimal oppnåelse utbetales inntil 10 % av lønnsbudsjett fordelt etter den enkeltes lønnsnivå, dog maksimert til lønnstrinn 70.

Førtidspensjons- og etterlønnssavtaler

Adm. banksjef Steinar Haugli kan fratre ved fylte 63 år med full pensjon på 70 % av ordinær lønn ved fratredelse. Det er ingen andre ansatte i banken som har avtale om førtidspensjon og ingen ansatte har avtale om etterlønn.

Note 22

Andre driftskostnader

MORBANK			KONSERN	
2016	2017	(Hele tusen kroner)	2017	2016
47.617	55.382	IT-kostnader	56.987	49.126
14.657	16.495	Markedsføring	18.174	15.896
13.254	10.303	Ordinære avskrivninger (note 30 og 31)	11.210	14.115
-	-	Nedskrivninger	-	-
1.267	-5	Formuesskatt	-5	1.267
10.010	9.702	Driftskostnader faste eiendommer	9.702	10.010
4.987	4.513	Eksterne honorarer	9.765	10.053
27.886	30.080	Øvrige driftskostnader	36.001	34.732
119.678	126.470	Sum adm. kostn. og andre driftskostnader	141.834	135.199
		Godtgjørelse til ekstern revisor		
1269	1.036	Lovpålagt revisjon	1.173	1.402
50	56	Skatterådgivning	56	50
-	44	Andre attestasjonstjenester	44	-
-	24	Andre tjenester	51	32
1.319	1.160	Sum (inklusive merverdiavgift)	1.324	1.484

Note 23

Pensjoner

Generell beskrivelse av konsernets pensjonsordninger

Konsernet er pliktig til å ha tjenestepensjonsordning etter lov om obligatorisk ytelsespensjon. Konsernets pensjonsordninger tilfredsstiller kravene i denne lov. Konsernet benytter IAS 19 ved beregning av sine pensjonsforpliktelser.

Ansatte i morbanken

Det eksisterer tre ulike ytelsesbaserte pensjonsordninger for bankens ansatte, som stammer fra de tre bankene, SpareBank 1 Gran, SpareBank 1 Ringerike og SpareBank 1 Jevnaker Lunner før fusjonen i 2010. YTP-ordningene administreres av hhv Storebrand, Ringerike Pensjonskasse og SpareBank 1 Forsikring. De kollektive ytelsespensjonsordningene er lukket, og ansatte som ikke er omfattet av disse inngår i en innskuddspensjonsordning. Alle som er ansatt etter 1. juli 2010 inngår i innskuddspensjonsordningen.

Styret i banken besluttet i april 2017 å gjennomføre en 2. gangslukking av bankens ytelsesbaserte pensjonsordninger med virkning fra 1. juli 2017. Pensjonister og ansatte født til og med 1960 blir værende i ytelsesordningene, mens yngre årsklasser overføres bankens innskuddspensjonsordning og kompenseres for forskjellen mellom ordningene. Netto positiv engangseffekt av endringene i pensjonsordning utgjør 16,4 mill. kroner.

I tillegg kommer AFP (Avtalefestet Førtdispensjon) som gjelder alle ansatte. Banken har også udekkede pensjonsforpliktelser som finansieres over driften.

Ny AFP-ordning gjeldende fra 2011 skal regnskapsføres som en ytelsesbasert foretaksordning og finansieres gjennom en årlig premie som fastsettes som en prosent av lønn. Det foreligger foreløpig ikke tilgjengelig informasjon for innregning av den nye forpliktelsen og ordningene derfor

foreløpig behandlet som en innskuddspensjonsordning.

Ansatte i Eiendomsmeglere Ringerike Hadeland AS

Meglerforetaket har per 31.12.16 en kollektiv ytelsespensjonsordning som omfatter 10 personer. Hovedbetingelsene er 30 års opptjening, 70 % alderspensjon fra 67 år, samt uførepensjon og barnpensjon. Denne ordningen ble lukket for nye ansatte i 2006.

Ansatte i SpareBank 1 Økonomihuset AS

Alle ansatte (62) er tilsluttet ITP.

De øvrige ansatte inngår i en innskuddsbasert ordning.

Lukkede ytelsespensjoner	MORBANK	KONSERN
Ansatte	36	45
Pensjonister	96	97

Innskuddspensjon	MORBANK	KONSERN
Ansatte	118	202

Til grunn for beregning av kostnader og forpliktelser for lukket pensjonsordning ligger følgende forutsetninger:

Økonomiske forutsetninger	01.01.2018	01.01.2017
Diskonteringsrente	2,40 %	2,60 %
Forventet avkastning på midlene	2,40 %	2,60 %
Forventet fremtidig lønnsutvikling	2,50 %	2,50 %
Forventet G-regulering	2,25 %	2,25 %
Forventet pensjonsregulering	2,50 %	2,25 %
Arbeidsgiveravgift	19,10 %	14,10 %
Finansskatt	5,00 %	5,00 %
Forventet frivillig avgang	5 % nedtrappes til 0 % fra 50 år	5 % nedtrappes til 0 % fra 50 år
Forventet AFP-uttak fra 62 år	Ulike for de ulike "ordningene"	Ulike for de ulike "ordningene"
Benyttet uførhetstabell	IR2003	IR2003
Benyttet dødelighetstabell	K2013BE	K2013BE

De tidspunkt som er angitt ovenfor angir fra hvilket tidspunkt forpliktelsen beregnes med endrede forutsetninger. Dette innebærer eksempelvis at pensjonsforpliktelsen per 31.12.2017 er neddiskontert med de forutsetninger som gjelder 01.01.2018, mens årskostnaden for 2017 er basert på de forutsetninger som gjaldt ved årets begynnelse.

Rente for obligasjoner med fortrinnsrett er benyttet som diskonteringsrente i både 2016 og 2017 i samsvar med anbefalingen fra Norsk Regnskapsstiftelse. Banken har valgt å benytte en styrket versjon av K2013, K2013BE. Tabellen gir styrkede forutsetninger for levetid enn K2013, men er mer forsiktig enn finanstilsynets dødelighetsmodell K2013FT.

Netto pensjonsforpliktelse i balansen

MORBANK (Hele tusen kroner)	31.12.2017			31.12.2016		
	Sikret	Usikret	Sum	Sikret	Usikret	Sum
Påløpte pensjonsforpliktelse	-224 810	-44 362	-269 172	-278 446	-41 785	-320 231
Verdi pensjonsmidlene	220 962	-	220 962	245 254	-	245 254
Netto pensjonsforpliktelse	-3 848	-44 362	-48 210	-33 192	-41 785	-74 977
Ikke-resultatførte estimatavvik	-	-	-	-	-	-
Arbeidsgiveravgift	-2 544	-8 473	-11 017	-6 340	-7 981	-14 321
Balansførte pensjonsforpliktelse	-6 392	-52 835	-59 227	-39 532	-49 766	-89 298

KONSERN (Hele tusen kroner)	31.12.2017			31.12.2016		
	Sikret	Usikret	Sum	Sikret	Usikret	Sum
Påløpte pensjonsforpliktelse	-231 701	-44 362	-276 063	-286 016	-41 785	-327 801
Verdi pensjonsmidlene	228 275	-	228 275	253 160	-	253 160
Netto pensjonsforpliktelse	-3 426	-44 362	-47 788	-32 856	-41 785	-74 642
Ikke-resultatførte estimatavvik	-	-	-	-	-	-
Arbeidsgiveravgift	-2 544	-8 472	-11 016	-6 340	-7 981	-14 321
Balansførte pensjonsforpliktelse	-5 970	-52 834	-58 804	-39 196	-49 766	-88 962

Årets pensjonskostnad

MORBANK (Hele tusen kroner)	31.12.2017			31.12.2016		
	Sikret	Usikret	Sum	Sikret	Usikret	Sum
Nåverdi av årets pensjonsopptjening	4 334	1 544	5 878	6 544	1 527	8 071
Rentekostnad på pensjonsforpliktelsen	584	1 067	1 651	950	933	1 883
Planendring	-29 645	-	-29 645	-968	-	-968
Arbeidsgiveravgift	2 163	214	2 377	-692	40	-652
Sum ytelsesbaserte ordninger	-22 564	2 825	-19 738	5 833	2 500	8 333
Innskuddsbaserte pensjonsordninger	-	5 919	5 919	-	3 403	3 403
Netto pensjonskostnader	-22 564	8 744	-13 820	5 833	5 903	11 736

KONSERN (Hele tusen kroner)	31.12.2017			31.12.2016		
	Sikret	Usikret	Sum	Sikret	Usikret	Sum
Nåverdi av årets pensjonsopptjening	4 665	1 544	6 209	6 972	1 527	8 499
Rentekostnad på pensjonsforpliktelsen	570	1 067	1 637	942	933	1 875
Planendring	-29 943	-	-29 943	-1 205	-	-1 205
Arbeidsgiveravgift	2 163	214	2 377	-696	40	-656
Sum ytelsesbaserte ordninger	-22 545	2 825	-19 719	6 014	2 500	8 514
Innskuddsbaserte pensjonsordninger	-	8 148	8 148	-	5 020	5 020
Netto pensjonskostnader	-22 545	10 973	-11 572	6 014	7 520	13 534

Sensitivitet konsern	+1 % poeng dis- konterings- rente	-1 % poeng dis- konterings- rente	+1 % poeng lønns- justering	-1 % poeng lønns- justering	+1 % poeng pensjons- regulering
2017					
Endring i pensjonsforpliktelse (hele mill. kroner)	-36	44	8	-7	38

Negativt fortegn indikerer at pensjonsforpliktelsen minsker ved endring i økonomisk forutsetning.

Sensitivitet konsern	+1 % poeng dis- konterings- rente	-1 % poeng dis- konterings- rente	+1 % poeng lønns- justering	-1 % poeng lønns- justering	+1 % poeng pensjons- regulering
2016					
Endring i pensjonsforpliktelse (hele mill. kroner)	-48	61	19	-15	47

Negativt fortegn indikerer at pensjonsforpliktelsen minsker ved endring i økonomisk forutsetning.

Note 24

Skatt

MORBANK			KONSERN	
2016	2017	(Hele tusen kroner)	2017	2016
367.764	438.876	Resultat før skattekostnad	414.703	411.594
-82.395	-143.396	+/- permanente forskjeller *	-96.393	-91.443
-13.991	-30.886	+/- endring midlertidige forskjeller i henhold til spesifikasjon	-28.967	-23.357
-7.491	3.791	- herav ført direkte mot egenkapitalen	2.091	-7.647
263.887	268.385	Årets skattegrunnlag/skattepliktig inntekt	291.434	289.147
65.972	67.096	Herav betalbar skatt 25 %	72.628	72.287
65.972	67.096	Betalbar skatt i balansen	72.628	72.287
2.711	17	For mye/lite skatt avsatt tidligere år	17	2.711
68.683	67.113	Sum betalbar skatt	72.645	74.998
65.972	67.096	Betalbar skatt av årets overskudd	72.628	72.287
5.459	8.172	+/- endring i utsatt skatt	7.690	7.820
1.873	-948	+/- øvrige endringer utsatt skatt	-948	1.835
2.711	17	+/- for mye/lite avsatt betalbar skatt tidligere år	17	2.711
-	2.588	+/- andre endringer	2.588	-
76.015	76.925	Årets skattekostnad	81.975	84.653

2016	2017	Utsatt skattefordel og utsatt skatt i balansen vedrører følgende midlertidige forskjeller	2017	2016
13.160	11.261	Gevinst-/tapskonto	11.261	13.160
10.442	17.477	Finansielle instrumenter	17.477	10.442
23.602	28.738	Sum positive skatteøkende midlertidige forskjeller	28.738	23.602
5.901	7.184	Utsatt skatt	7.184	5.901
15.125	17.645	Driftsmidler	10.220	5.685
89.298	59.227	Netto pensjonsforpliktelse	59.227	89.298
-	-	Andre poster	103	154
104.423	76.872	Sum negative skattereduserende midlertidige forskjeller	69.550	95.137
26.106	19.218	Utsatt skattefordel	17.534	23.877
20.205	12.034	Netto bokført utsatt skattefordel	10.350	17.977
2016	2017	Utsatt skatt i resultatregnskapet vedrører endring i følgende midlertidige forskjeller	2017	2016
-459	475	Gevinst-/tapskonto	475	-459
-2.595	-1.759	Finansielle instrumenter	-1.759	-2.595
-755	630	Varige driftsmidler	630	-755
311	-7.518	Netto pensjonsforpliktelse	-7.518	311
-1.961	-	Andre midlertidige forskjeller	482	-4.322
-5.459	-8.172	Netto endring utsatt skatt	-7.690	-7.820
2016	2017	Avstemming av resultatført periodeskatt med resultat før skatt	2017	2016
91.941	109.719	25 % av resultat før skatt	103.449	103.057
1.919	-2.796	Ikke skattepliktige resultatposter (permanente forskjeller) *	8.953	-501
-18.744	-31.836	Aksjeutbytte	-31.836	-18.744
-4.406	-1.666	Gevinst verdipapirer under fritaksmetoden	-1.666	-4.406
517	899	Tilbakeføring av 3 % av skattefrie inntekter etter fritaksmodellen	899	517
-	-	Effekt av endret skattesats	-5	5
2.076	2.588	Andre endringer	2.164	2.014
2.711	17	For mye/lite avsatt betalbar skatt tidligere år	17	2.711
76.015	76.925	Resultatført periodeskatt	81.975	84.653
21 %	18 %	Effektiv skattesats i %	20 %	21 %

* Inkluderer ikke skattepliktige resultatposter samt fradrag for resultatandel knyttet til tilknyttede og felleskontrollerte selskaper (resultatandeler trekkes ut ettersom de allerede er skattlagt hos det enkelte selskap).

Note 25

Vurdering av virkelig verdi på finansielle instrumenter

I henhold til IFRS 7 skal finansielle instrumenter som regnskapsføres til virkelig verdi klassifiseres i ulike nivåer:

Nivå 1: Verdsettelse basert på noterte priser i aktivt marked

Virkelig verdi av finansielle instrumenter som handles i aktive markeder er basert på markedspris på balanse-dagen. Et marked er betraktet som aktivt dersom markedskursene er enkelt og regelmessig tilgjengelige. Instrumenter inkludert i nivå 1 omfatter kun egenkapitalinstrumenter notert på Oslo Børs.

Nivå 2: Verdsettelse basert på observerbare markedsdata

Virkelig verdi av finansielle instrumenter som ikke handles i et aktivt marked (for eksempel enkelte OTC derivater) bestemmes ved å bruke verdsettelsesmetoder. Disse verdsettelsesmetodene maksimerer bruken av observerbare data der det er tilgjengelig, og belager seg minst mulig på konsernets egne estimater. Dersom alle vesentlige data som kreves for å fastsette virkelig verdi av et instrument er observerbare data, er instrumentet inkludert i nivå 2. Instrumenter inkludert i nivå 2 omfatter renteswapper og obligasjoner og sertifikater som inngår i likviditetsporteføljen, samt egenkapitalinstrumenter notert på utenlandsk børs.

Nivå 3: Verdsettelse basert på annet enn observerbare data

Dersom fastsettelsen av verdi ikke er tilgjengelig i forhold til nivå 1 og 2, benyttes verdsettelsesmetoder som baserer seg på ikke-observerbar informasjon.

Virkelig verdi av finansielle instrumenter som ikke er basert på observerbare markedsdata, er fastsatt på grunnlag av verdianslag innhentet fra eksterne parter eller SpareBank 1 Gruppen. Verdivurdering er basert på et gjennomsnitt av fem ulike metoder:

- siste kjente transaksjonskurs
- resultat per aksje
- utbytte per aksje
- rapportert EBITDA for underliggende aksjeselskap
- siste kjente transaksjonskurs på sammenlignbare instrumenter

Instrumenter inkludert i nivå 3 som verdsettes etter disse verdsettelsesmetoder omfatter unoterte egenkapitalinstrumenter, som vurderes til virkelig verdi over resultatet.

Strategiske eierposter i SpareBank 1 selskapene verdsettes i hovedsak til gjennomsnittlig emisjonskurs. Ved verdifall som ikke anses å være forbigående, nedskrives eierposten til vår andel av bokført egenkapital i selskapet.

Fastrentelån klassifisert i nivå 3 verdivurderes kvartalsvis basert på en neddiskontert nåverdi av fremtidige konstanstrømmer fra porteføljen. Diskonteringsrenten settes lik en stipulert markedsrente for porteføljen. Verdien tilsvarer bankens beste estimat på prisen en markedsdeltaker vil være villig til å betale for fastrenteutlånsporteføljen i et annenhåndsmarked for fastrenteutlån.

Konsernets eiendeler og gjeld målt til virkelig verdi pr. 31.12.2017

Eiendeler (hele tusen kroner)	Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3	Totalt
Finansielle eiendeler til virkelig verdi over resultatet				
- Derivater	-	17.816	-	17.816
- Obligasjoner og sertifikater	-	1.596.358	-	1.596.358
- Egenkapitalinstrumenter og verdipapirfond	12.225	1.666	-	13.891
- Fastrentelån	-	-	1.377.217	1.377.217
Finansielle eiendeler tilgjengelig for salg				
- Egenkapitalinstrumenter	-	-	581.576	581.576
Sum eiendeler	12.225	1.615.840	1.958.794	3.586.859

Forpliktelser (hele tusen kroner)	Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3	Totalt
Finansielle forpliktelser til virkelig verdi over resultatet				
- Derivater	-	8.221	-	8.221
Sum forpliktelser	-	8.221	-	8.221

Konsernets eiendeler og gjeld målt til virkelig verdi pr. 31.12.2016

Eiendeler (hele tusen kroner)	Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3	Totalt
Finansielle eiendeler til virkelig verdi over resultatet				
- Derivater	-	28.307	-	28.307
- Obligasjoner og sertifikater	-	1.603.121	-	1.603.121
- Egenkapitalinstrumenter og verdipapirfond	-	1.666	540	2.206
- Fastrentelån	-	-	1.537.721	1.537.721
Finansielle eiendeler tilgjengelig for salg				
- Egenkapitalinstrumenter	-	-	565.680	565.680
Sum eiendeler	-	1.633.093	2.103.942	3.737.035

Forpliktelser (hele tusen kroner)	Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3	Totalt
Finansielle forpliktelser til virkelig verdi over resultatet				
- Derivater	-	20.716	-	20.716
Sum forpliktelser	-	20.716	-	20.716

Endringer i instrumentene klassifisert i nivå 3 pr. 31.12.2017

	Fastrentelån	Egenkapital-instrumenter	Sum
Inngående balanse	1.537.721	566.220	2.103.942
Investeringer i perioden	-	80.729	80.729
Tilbakebetaling av kapital	-	-	-
Salg i perioden (til bokført verdi)	-	-64.364	-64.364
Netto volumendring i perioden	-159.043	-	-159.043
Gevinst eller tap ført i resultatet	-1.460	7.332	5.871
Gevinst eller tap ført direkte mot utvidet resultat	-	-8.341	-8.341
Utgående balanse	1.377.217	581.577	1.958.794

Verdsettelsen av fastrentelånene er basert på endringer i markedsrenten og endringer i porteføljens kunderente hensyntatt gjennomsnittlig gjenværende løpetid på porteføljen. Gjennomført sensitivitetsanalyse indikerer at en økning i

markedsrenten på 10 basispunkter ville medført en brutto negativ resultateffekt på 4,2 mill kroner. Tilsvarende ville en reduksjon i markedsrenten på 10 basispunkter medført en brutto positiv resultateffekt på 4,2 mill kroner.

Note 26

Virkelig verdi av finansielle instrumenter vurdert til amortisert kost

MORBANK (hele tusen kroner)	Bokført verdi 31.12.17	Virkelig verdi 31.12.17	Bokført verdi 31.12.16	Virkelig verdi 31.12.16
Eiendeler				
Utlån til og fordringer på kredittinstitusjoner	872.923	872.923	884.753	884.753
<i>Netto utlån til og fordringer på kunder:</i>				
Utlån	16.960.857	16.960.857	16.320.892	16.320.892
Sum finansielle eiendeler	17.833.780	17.833.780	17.205.646	17.205.646
Forpliktelser				
Innskudd fra og gjeld til kunder	13.303.434	13.303.434	12.823.290	12.823.290
Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer til amortisert kost	3.721.816	3.715.183	3.764.686	3.783.011
Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer, virkelig verdi-sikret	1.277.552	1.277.552	1.667.998	1.681.608
Ansvarlig lånekapital	250.341	248.816	250.381	248.856
Sum finansielle forpliktelser	18.553.142	18.544.984	18.506.355	18.536.764

KONSERN (hele tusen kroner)	Bokført verdi 31.12.17	Virkelig verdi 31.12.17	Bokført verdi 31.12.16	Virkelig verdi 31.12.16
Eiendeler				
Utlån til og fordringer på kredittinstitusjoner	872.939	872.939	888.767	888.767
<i>Netto utlån til og fordringer på kunder:</i>				
Utlån	16.959.331	16.959.331	16.319.183	16.319.183
Sum finansielle eiendeler	17.832.270	17.832.270	17.207.951	17.207.951
Forpliktelser				
Innskudd fra og gjeld til kunder	13.278.348	13.278.348	12.792.928	12.792.928
Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer til amortisert kost	3.721.816	3.715.183	3.764.686	3.783.011
Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer, virkelig verdi-sikret	1.277.552	1.277.552	1.667.998	1.681.608
Ansvarlig lånekapital	250.341	248.816	250.381	248.856
Sum finansielle forpliktelser	18.528.055	18.519.898	18.475.993	18.506.403

Virkelig verdivurdering av poster ført til amortisert kost

Ved virkelig verdivurdering av poster ført til amortisert kost har vi delt inn i følgende: utlån til og fordringer på kredittinstitusjoner, utlån til kunder personmarked og bedriftsmarked, innskudd fra og gjeld til kunder, gjeld til kredittinstitusjoner, gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer og ansvarlig lånekapital.

Utlån til kunder og kredittinstitusjoner prises på ulike måter. Her følger en oversikt over ulike prismodeller fordelt på de ulike kategoriene:

- Utlån til og fordringer på kredittinstitusjoner prises med utgangspunkt i NIBOR.
- Utlån til kunder personmarked prises med flytende kunderente.
- Utlån til kunder bedriftsmarked prises med flytende kunderente samt en del lån prises med utgangspunkt i NIBOR.

Banken vurderer at lån i personmarkedet med flytende rente har en riktig markedspris til enhver tid. Lån til bedriftsmarkedet med flytende rente har også etter vår vurdering en riktig markedspris på balansetidspunktet. Begrunnelsen for dette er at den flytende renten kontinuerlig vurderes og justeres i henhold til rentenivået i kapitalmarkedet og endringer i konkurransesituasjonen.

NIBOR-lån på til sammen 4.019 mill kroner (hovedsakelig bedriftsmarkedet) per 31.12.2017 er inngått med forskjellige marginer og med ulike tidsintervall for renteregulering. Alle disse NIBOR-lånene kan reforhandles kontinuerlig. Bankens tilstreber at disse lånene har rett markedspris til enhver tid.

Gjeld til kredittinstitusjoner og innskudd til kunder

For innskudd til kunder og gjeld til kredittinstitusjoner estimeres virkelig verdi lik bokført verdi siden disse i all

hovedsak har flytende rente. Basert på overnevnte vurderinger blir det ingen forskjell mellom bokført verdi og virkelig verdi i tabellen over.

Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer og ansvarlig lånekapital

Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer og ansvarlig lånekapital blir verdivurdert ved teoretisk markedsverdivurdering basert på rente- og spreadkurve fra Verdipapirfondenes forening.

Note 27 Sertifikater og obligasjoner

MORBANK		Sertifikater og obligasjoner fordelt på utstedersektor	KONSERN	
2016	2017	(Hele tusen kroner)	2017	2016
		Stat		
300.000	350.000	- pålydende verdi	350.000	300.000
300.975	359.212	- virkelig verdi	359.212	300.975
		Annen offentlig utsteder		
51.320	100.000	- pålydende verdi	100.000	51.320
51.274	100.017	- virkelig verdi	100.017	51.274
		Finansielle foretak		
1.239.840	1.121.840	- pålydende verdi	1.121.840	1.239.840
1.242.737	1.132.790	- virkelig verdi	1.132.790	1.242.737
		Ikke-finansielle foretak		
5.000	1.050	- pålydende verdi	1.050	5.000
5.013	1.056	- virkelig verdi	1.056	5.013
1.596.160	1.572.890	Sum rentepapirer, virkelig verdi	1.572.890	1.596.160
3.122	3.284	- påløpte renter	3.284	3.122
1.603.121	1.596.358	Sum rentepapirer, virkelig verdi over resultatet	1.596.358	1.603.121

MORBANK		Sertifikater og obligasjoner fordelt på risikoklasse	KONSERN	
2016	2017	Virkelig verdi i hele tusen kroner	2017	2016
1.509.945	1.555.604	Risikoklasse 1 (Rating AAA til AA-)	1.555.604	1.509.945
-	-	Risikoklasse 2 (Rating A+ til A-)	-	-
90.054	37.470	Risikoklasse 3 (Rating BBB+ til BBB- og rentepapirer uten rating)	37.470	90.054
1.599.999	1.593.075	Sum sertifikater og obligasjoner	1.593.075	1.599.999
3.122	3.284	- påløpte renter	3.284	3.122
1.603.121	1.596.358	Sum rentepapirer, virkelig verdi over resultatet	1.596.358	1.603.121

Rating av sertifikater og obligasjoner er hentet fra Standard & Poor's. Risikoklassene er i henhold til Finanstilsynets grupperinger og kapitalkravsforskriften.

Note 28

Finansielle derivater

Generell beskrivelse

Oppstillingen nedenfor viser virkelig verdi av bankens finansielle derivater bokført som eiendeler og gjeld samt nominelle verdier av kontraktene. Positiv markedsverdi av kontrakter blir bokført som eiendel, mens negativ markedsverdi blir bokført som gjeld. Kontraktsvolumet, oppført brutto, viser størrelsen av derivatene underliggende eiendeler, og er grunnlaget

for måling av endringer i virkelig verdi av bankens derivater. Det oppgitte volumet viser utestående volum av transaksjoner ved årets slutt og gir ingen indikasjon på markedsrisiko eller kredittrisiko.

Banken har ingen kontrakter som kvalifiserer for kontantstrømsikring.

Morbank og konsern

Alle beløp er like for morbank og konsern. Tall i hele tusen kroner.

Til virkelig verdi over resultatet	2017			2016		
	Kontraktssum	Virkelig verdi		Kontraktssum	Virkelig verdi	
Renteinstrumenter		Eiendeler	Forpliktelser		Eiendeler	Forpliktelser
Renteswapper fastrente utlån	1.312.104	2.248	16.217	1.434.872	3.816	20.674
Sum renteinstrumenter	1.312.104	2.248	16.217	1.434.872	3.816	20.674
Sikring av innlån						
Rentebytteavtaler (inkl. renteswap)	1.256.000	15.568	2.404	1.620.000	24.347	43
Sum renteinstrumenter sikring	1.256.000	15.568	2.404	1.620.000	24.347	43
Andre finansielle derivater						
Renteswap marginer	-	-	-10.400	-	-	-
Garanti Eksportfinans	-	-	-	-	143	-
Sum andre finansielle derivater	-	-	-10.400	-	143	-
Sum finansielle derivater						
Sum renteinstrumenter	2.568.104	17.816	18.621	3.054.872	28.164	20.716
Sum andre finansielle derivater	-	-	-10.400	-	143	-
Sum finansielle derivater	2.568.104	17.816	8.221	3.054.872	28.307	20.716

Virkelig verdisikring

Netto tap resultatført knyttet til sikringsinstrumentene ved virkelig verdisikring av bankens fastrente innlån var 8,8 mill. kroner pr 31.12.2017 mot tap 22,7 mill. kroner i 2016. Netto gevinst på sikringsobjekter knyttet til den sikrede risikoen var 8,4 mill. kroner pr 31.12.2017 mot gevinst 22,8 mill. kroner i 2016.

Garanti Eksportfinans AS

Avtalen er terminert pr. 31.12.2017.

Note 29

Aksjer, andeler og andre egenkapitalinteresser

MORBANK		Aksjer og andeler	KONSERN	
2016	2017	(Hele tusen kroner)	2017	2016
2.400	12.225	Til virkelig verdi over resultat	12.225	2.400
-	12.225	- Børsnoterte selskaper	12.225	-
2.400	-	- Unoterte selskaper	-	2.400
565.285	583.038	Tilgjengelig for salg	583.242	565.486
-	-	- Børsnoterte aksjer egenkapitalbevis og andeler	-	-
893	353	- Unoterte fond	353	893
564.393	582.686	- Unoterte selskaper	582.890	564.594
567.685	595.263	Sum aksjer og andeler	595.467	567.886
-	12.225	Sum børsnoterte selskaper	12.225	-
567.685	583.038	Sum unoterte selskaper	583.242	567.886

Note 30

Goodwill og andre immaterielle eiendeler

MORBANK			KONSERN	
2016	2017	(Hele tusen kroner)	2017	2016
-	-	Goodwill	50.266	50.148
3.183	1.383	Andre immaterielle eiendeler	13.095	14.889
3.183	1.383	Sum goodwill og andre immaterielle eiendeler 31.12	63.361	65.037

MORBANK			KONSERN	
2016	2017	(Hele tusen kroner)	2017	2016
		Goodwill		
-	-	Anskaffelsekost 01.01	50.148	50.275
-	-	Avgang	118	-127
-	-	Tilgang	-	-
-	-	Anskaffelsekost 31.12	50.266	50.148
-	-	Balanseført goodwill 31.12	50.266	50.148

Balanseført goodwill i konsernet knytter seg goodwill tilknyttet Eiendomsmegleren Ringerike Hadeland AS i forbindelse med morbankfusjonen mellom tidligere Ringerike Sparebank, Sparebanken Jevnaker Lunner og Gran Sparebank i 2010 (16,2 mill. kroner) samt goodwill ved oppkjøp av SpareBank 1 Økonomihuset AS og SpareBank 1 Økonomihuset IT-Nett AS i 2015 (33,6 mill. kroner). Rest goodwill knytter seg til oppkjøpet

av datterdatter (Eiendomsmegler 1 Gjøvik AS) i 2010 som samme år ble fusjonert inn i Eiendomsmegleren Ringerike Hadeland AS (datterselskap).

Det er ikke foretatt nedskrivning av goodwill i 2017 da det ikke har forekommet hendelser som tilsier et ikke forbigående verdifall.

MORBANK			KONSERN	
2016	2017	(Hele tusen kroner)	2017	2016
		Andre immaterielle eiendeler		
39.583	39.583	Anskaffelsekost 01.01	51.334	51.334
-	-	Tilgang	-	-
-	-	Avgang	-	-
39.583	39.583	Anskaffelsekost 31.12	51.334	51.334
32.800	36.400	Akkumulerte av- og nedskrivninger 01.01	36.444	32.800
-	-	Avgang akkumulerte av- og nedskrivninger	-	-
3.600	1.800	Årets av- og nedskrivninger	1.794	3.644
36.400	38.200	Akkumulerte av- og nedskrivninger 31.12	38.239	36.444
3.183	1.383	Andre immaterielle eiendeler 31.12	13.095	14.889

Andre immaterielle eiendeler i morbank består av identifisert og beregnet merverdi på kunderelasjoner tilhørende tidligere Sparebank Jevnaker Lunner ved fusjonen i 2010. Disse avskrives over 7 år. Andre immaterielle eiendeler i konsern består i tillegg

av identifisert og beregnet merverdi på kundeportefølje og merkevare ved oppkjøpet av SpareBank 1 Økonomihuset AS og SpareBank 1 Økonomihuset IT-nett AS i 2015.

Note 31

Eiendom, anlegg og utstyr

MORBANK			KONSERN			
Bygg, tomter og annen fast eiendom	Maskiner, inventar og transportmidler	Totalt	(Hele tusen kroner)	Bygg, tomter og annen fast eiendom	Maskiner, inventar og transportmidler	Totalt
112.359	45.049	157.408	Anskaffelseskost 01.01.2016	118.035	49.303	167.338
1.381	1.796	3.177	Tilgang	1.381	2.381	3.762
10.731	9.768	20.498	Avgang	10.731	9.832	20.562
103.009	37.078	140.087	Anskaffelseskost 31.12.2016	108.685	41.852	150.537
44.106	35.239	79.345	Akkumulert av- og nedskrivning 01.01.2016	46.390	37.230	83.620
5.642	4.013	9.654	Årets avskrivning	5.642	4.701	10.343
-	-	-	Årets nedskrivning	-	-	-
5.857	9.352	15.209	Årets avgang	5.857	9.352	15.209
43.891	29.899	73.790	Akkumulert avskrivning og nedskrivning 31.12.2016	46.174	32.579	78.753
59.119	7.179	66.298	Balanseført verdi 31.12.2016	62.511	9.273	71.784
103.010	37.078	140.088	Anskaffelseskost 01.01.2017	108.685	41.852	150.537
588	1.296	1.884	Tilgang	588	1.839	2.428
1.975	1.660	3.636	Avgang	1.975	1.660	3.636
101.623	36.714	138.336	Anskaffelseskost 31.12.2017	107.298	42.031	149.329
43.891	29.899	73.790	Akkumulert av- og nedskrivning 01.01.2017	46.174	32.579	78.753
5.500	3.003	8.502	Årets avskrivning	5.500	3.739	9.239
-	-	-	Årets nedskrivning	-	-	-
824	1.380	2.205	Årets avgang	824	1.380	2.205
48.566	31.521	80.087	Akkumulert avskrivning og nedskrivning 31.12.2017	50.850	34.938	85.788
53.057	5.192	58.249	Balanseført verdi 31.12.2017	56.448	7.093	63.541

Avskrivning

Prosentstørrelse for ordinære avskrivninger er 2–5 % for bankbygg og annen fast eiendom, tomter 0 %, innredning og inventar 10–30 %, maskiner- og IT-utstyr 15–30 % og transportmidler 20–25 %.

Sikkerhetsstillelse

Banken har ikke pantsatt eller akseptert andre rådighetsbegrensninger for sine anleggsmidler.

Note 32

Andre eiendeler

MORBANK			KONSERN	
2016	2017	(Hele tusen kroner)	2017	2016
28.415	35.434	Forskuddsbet. ikke påløpte kostnader og opptj. ikke mottatte innt.	36.424	29.457
18.211	39.006	Øvrige eiendeler	74.390	54.151
46.626	74.440	Andre eiendeler	110.814	83.608

Note 33

Innskudd fra og gjeld til kunder

MORBANK			KONSERN	
2016	2017	(Hele tusen kroner)	2017	2016
10.838.476	11.064.745	Innskudd fra og gjeld til kunder uten avtalt løpetid	11.039.658	10.808.114
1.984.813	2.238.689	Innskudd fra og gjeld til kunder med avtalt løpetid	2.238.689	1.984.813
12.823.290	13.303.434	Sum innskudd fra og gjeld til kunder	13.278.348	12.792.928

2016	2017	Innskudd fordelt på sektor og næring	2017	2016
9.373.288	8.597.557	Lønnstakere o.l	8.597.557	9.373.288
388.854	499.811	Offentlig sektor	499.811	388.854
205.215	396.846	Primærnæringen	396.846	205.215
125.646	109.002	Industri	109.002	125.646
428.479	486.860	Bygg- og anleggsvirksomhet	486.860	428.479
321.599	350.963	Varehandel	350.963	321.599
126.302	161.579	Transport og lagring	161.579	126.302
61.182	67.323	Hotell og restaurantdrift	67.323	61.182
636.220	1.125.015	Forretningsmessig tjenesteyting	1.116.907	628.223
770.172	761.171	Omsetning/drift eiendommer	744.192	747.808
383.057	742.478	Diverse næringer	742.478	383.057
3.277	4.828	Påløpte renter	4.828	3.277
12.823.290	13.303.434	Sum innskudd fordelt på sektor og næring	13.278.348	12.792.928

2016	2017	Innskudd fordelt på geografiske områder	2017	2016
5.246.089	5.350.214	Buskerud	5.325.128	5.215.727
4.710.214	4.881.236	Oppland	4.881.236	4.710.214
1.189.075	1.296.726	Akershus	1.296.726	1.189.075
1.238.853	1.280.477	Oslo	1.280.477	1.238.853
356.264	405.454	Landet for øvrig	405.454	356.264
82.795	89.327	Utlandet	89.327	82.795
12.823.290	13.303.434	Sum innskudd fordelt på geografiske områder	13.278.348	12.792.928

Note 34

Gjeld ved utstedelse av verdipapirer

MORBANK			KONSERN	
2016	2017	(Hele tusen kroner)	2017	2016
5.376.000	4.962.000	Obligasjonsgjeld - pålydende verdi	4.962.000	5.376.000
5.432.686	4.999.368	- bokført verdi	4.999.368	5.432.686
5.376.000	4.962.000	Sum gjeld ved utstedelse av verdipapirer, pålydende verdi	4.962.000	5.376.000
5.432.686	4.999.368	Sum gjeld ved utstedelse av verdipapirer, bokført verdi	4.999.368	5.432.686

2016	2017	Obligasjonsgjeld fordelt på forfallstidspunkt	2017	2016
836.000	1.111.000	2017	1.111.000	836.000
1.595.000	606.000	2018	606.000	1.595.000
820.000	800.000	2019	800.000	820.000
800.000	1.175.000	2020	1.175.000	800.000
875.000	870.000	2021	870.000	875.000
450.000	400.000	2022	400.000	450.000
5.376.000	4.962.000	Sum obligasjonsgjeld, pålydende verdi	4.962.000	5.376.000

2016	2017	Verdipapirgjeld fordelt på vesentlige valutaer	2017	2016
5.376.000	4.962.000	NOK	4.962.000	5.376.000
5.376.000	4.962.000	Sum verdipapirgjeld fordelt på vesentlige valutaer	4.962.000	5.376.000

MORBANK OG KONSERN

Endring i verdipapirgjeld	31.12.2017	Emittert	Forfalt/ innløst	Tilbake-kjøp	31.12.2016
Sertifikatgjeld, nominell verdi	-	-	-	-	-
Obligasjonsgjeld, nominell verdi	4.962.000	1.120.000	177.000	1.357.000	5.376.000
Påløpte renter	25.749	-	-	-	34.290
Verdijusteringer	11.619	-	-	-	22.395
Sum gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer	4.999.368	1.120.000	177.000	1.357.000	5.432.686

Endring i verdipapirgjeld	31.12.2016	Emittert	Forfalt/ innløst	Tilbake-kjøp	31.12.2015
Obligasjonsgjeld, nominell verdi	5.376.000	2.075.000	285.000	524.000	4.110.000
Påløpte renter	34.290	-	-	-	32.340
Verdijusteringer	22.395	-	-	-	48.365
Sum gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer	5.432.686	2.375.000	585.000	524.000	4.190.705

Note 35

Ansvarlig lånekapital

MORBANK			KONSERN	
2016	2017	(Hele tusen kroner)	2017	2016
		Ansvarlig lånekapital		
250.000	250.000	- tidsbegrenset ansvarlig lånekapital ¹	250.000	250.000
381	341	- påløpte renter	341	381
250.381	250.341	Sum ansvarlig lånekapital	250.341	250.381

1. Ansvarlig lån har en løpetid på 10 år med mulighet for call etter 5 år.

MORBANK OG KONSERN

Endring i ansvarlig lånekapital	31.12.2017	Emittert	Forfalt/ innløst	Tilbake-kjøp	31.12.2016
Tidsbegrenset ansvarlig lånekapital, nominell verdi	250.000	-	-	-	250.000
Påløpte renter	341	-	-	-	381
Sum ansvarlig lånekapital	250.341	-	-	-	250.381

MORBANK			KONSERN	
2015	2016	(Hele tusen kroner)	2016	2015
		Ansvarlig lånekapital		
200.000	250.000	- tidsbegrenset ansvarlig lånekapital ¹	250.000	200.000
263	381	- påløpte renter	381	263
200.263	250.381	Sum ansvarlig lånekapital	250.381	200.263

1. Ansvarlig lån har en løpetid på 10 år med mulighet for call etter 5 år.

MORBANK OG KONSERN

Endring i ansvarlig lånekapital	31.12.2016	Emittert	Forfalt/ innløst	Tilbake-kjøp	31.12.2015
Tidsbegrenset ansvarlig lånekapital, nominell verdi	250.000	50.000	-	-	200.000
Påløpte renter	381	-	-	-	263
Sum ansvarlig lånekapital	250.381	50.000	-	-	200.263

Note 36

Annen gjeld og forpliktelser

MORBANK			KONSERN	
2016	2017	(Hele tusen kroner)	2017	2016
		Annen gjeld og balanseførte forpliktelser		
28.193	61.117	Påløpte kostnader og mottatte ikke opptjente inntekter	71.486	39.381
89.298	59.227	Pensjonsforpliktelser (note 23)	58.804	88.962
95.950	98.113	Annen gjeld	122.869	121.528
213.441	218.457	Sum annen gjeld og balanseførte forpliktelser	253.160	249.871
		Stilte garantier mv. (avtalte garantibeløp)		
167.469	142.791	Betalingsgarantier	142.791	167.469
152.548	184.466	Kontraktsgarantier	184.466	152.548
4.456	3.191	Lånegarantier	3.191	4.456
148	148	Garantier for skatter	148	148
458.530	533.796	Annet garantiansvar	533.796	458.530
783.151	864.393	Sum stilte garantier (ikke balanseført)	864.393	783.151
		Andre ikke balanseførte forpliktelser		
2.094.261	2.191.373	Ubenyttede kreditter	2.181.373	2.084.261
455.953	788.963	Innvilgede lånetilsagn (ikke diskontert)	788.963	455.953
2.550.215	2.980.336	Sum andre ikke balanseførte forpliktelser	2.970.336	2.540.215
3.546.807	4.063.184	Totale forpliktelser	4.087.887	3.573.237

Verdipapir ¹	Pantstillelser	Verdipapir ¹
1.005.058	Pantstillelse 2017	1.005.058
	- Tilhørende forpliktelse 2017	-
1.130.051	Pantstillelse 2016	1.130.051
	- Tilhørende forpliktelse 2016	-

1. Verdipapirer stilt som sikkerhet for låneadgang i Norges Bank

Note 37

Bundne midler

MORBANK			KONSERN	
2016	2017	(Hele tusen kroner)	2017	2016
		Bundne midler		
3.947	4.385	Skattetrekk	8.786	8.631
3.947	4.385	Sum bundne midler	8.786	8.631

Klientmidler

Datterselskapet Eiendomsmegleren Ringerike Hadeland AS oppbevarer klientmidler på egne bankkonti og har klientansvar i forbindelse med eiendomsmeglingen. I konsernregnskapet fremkommer dette som en netto fordring knyttet til provisjon.

MORBANK			KONSERN	
2016	2017	(Hele tusen kroner)	2017	2016
-	-	Bokført klientansvar per 31.12.	-68.175	-135.560
-	-	Innestående klientmidler bank per 31.12.	90.015	158.111
-	-	Avsetning til tap på fordringer	-375	-375
-	-	Bokførte klientfordringer per 31.12.	21.465	22.177

Note 38

Investeringer i eierinteresser

Datterselskaper og felleskontrollert virksomhet

Firma	Anskaffelseskost.	Forretningskontor	Eierandel i prosent
Investering i datterselskaper			
Aksjer eid av morbanken			
Eiendomsmegleren Ringerike Hadeland AS	15.983	Hønefoss	80 %
SpareBank 1 Økonomihuset AS	48.000	Hønefoss	100 %
	<u>63.983</u>		
Investeringer i felleskontrollert virksomhet			
Samarbeidende Sparebanker AS	187.674	Oslo	15,6 %
Samarbeidende Sparebanker Bankinvest AS	34.663	Oslo	20,8 %
	<u>222.337</u>		

Aksjer i datterselskaper morbank

Investeringer er bokført til anskaffelseskost i morbanken. Det foretas full konsolidering i konsernregnskapet.

(Hele tusen kroner)	Sel- skapets aksje- kapital	Antall aksjer	Pålyd- ende verdi	Eiendeler	Gjeld	Sum inntekter	Sum kost- nader	Sel- skapets års- resultat	Bokført verdi 2017
2017									
Eiendomsmegleren Ringerike Hadeland AS	1.000	800	803	44.990	31.852	81.447	72.807	8.640	15.983
SpareBank 1 Økonomihuset AS	2.000	2.000	2.000	27.888	20.148	63.242	55.970	7.272	48.000
Sum investering i datterselskaper									63.983
Sum investeringer i konsernselskap morbank									63.983

(Hele tusen kroner)	Sel- skapets aksje- kapital	Antall aksjer	Pålyd- ende verdi	Eiendeler	Gjeld	Sum inntekter	Sum kost- nader	Sel- skapets års- resultat	Bokført verdi 2016
2016									
Eiendomsmegleren Ringerike Hadeland AS	1.000	800	803	55.020	41.812	92.924	73.093	19.831	15.983
SpareBank 1 Økonomihuset AS	1.000	1.000	1.000	19.608	17.889	56.513	50.266	6.247	42.000
SpareBank 1 Økonomihuset IT-Nett AS	500	500	1.000	3.136	2.576	8.259	7.043	1.216	6.000
Sum investering i datterselskaper									63.983
Sum investeringer i konsernselskap morbank									63.983

Inntekter fra investeringer i datterselskap

	2017	2016
Utbytte fra Eiendomsmegleren Ringerike Hadeland AS	12.800	7.600
Utbytte fra SpareBank 1 Økonomihuset AS	7.440	5.126
Utbytte fra SpareBank 1 Økonomihuset IT-Nett AS	-	900

Investeringer i felleskontrollert virksomhet

Tilknyttede selskaper og felleskontrollert virksomhet er bokført til anskaffelseskost i morbanken. Konserntall er presentert etter egenkapitalmetoden.

MORBANK			KONSERN	
2016	2017	(Hele tusen kroner)	2017	2016
166.314	166.314	Balanseført verdi per 01.01.	371.056	327.589
-	56.023	Tilgang/avgang	56.023	-
-	-	EK-endringer	-6.447	21.951
-	-	Resultatandel	67.900	58.969
-	-	Utbetalt utbytte	-94.494	-37.445
166.314	222.337	Balanseført verdi per 31.12.	394.030	371.056

Inntekter fra investeringer i felleskontrollert virksomhet

MORBANK			KONSERN	
2016	2017	(Hele tusen kroner)	2017	2016
-	-	Resultatandel fra Samarbeidende Sparebanker AS	55.681	48.145
-	-	Resultatandel fra Samarbeidende Sparebanker Bankinvest AS	12.218	10.824
26.481	70.775	Utbytte fra Samarbeidende Sparebanker AS	-	-
10.964	23.719	Utbytte fra Samarbeidende Sparebanker Bankinvest AS	-	-
37.445	94.494	Sum inntekt	67.900	58.969

Konsernets eierandeler i felleskontrollert virksomhet

(Hele tusen kroner)

2017	Eiendeler	Gjeld	Inntekter	Kostnader	Resultat	Bokført verdi 2017	Eierandel	Antall aksjer
Samarbeidende Sparebanker AS	266.758	4.822	72.991	17.310	55.681	268.919	15,6 %	137.922
Samarbeidende Sparebanker Bankinvest AS	161.554	17.850	12.846	628	12.218	125.111	20,8 %	2.249
	428.312	22.672	85.837	17.938	67.899	394.030		

2016	Eiendeler	Gjeld	Inntekter	Kostnader	Resultat	Bokført verdi 2016	Eierandel	Antall aksjer
Samarbeidende Sparebanker AS	246.560	9.079	65.329	17.173	48.156	245.763	15,6 %	137.922
Samarbeidende Sparebanker Bankinvest AS	149.473	21.768	11.423	592	10.830	125.293	20,8 %	2.249
	396.033	30.847	76.751	17.765	58.986	371.056		

Note 39

Vesentlige transaksjoner med nærstående selskaper

Transaksjoner mellom nærstående parter. Med nærstående parter menes her tilknyttede selskaper, felleskontrollerte virksomheter og datterselskaper. Se note 38 for investeringer i eierinteresser. Bankens mellomværende med ansatte og tillitsvalgte vises i note 21.

	Nærstående selskaper		Felleskontrollerte virksomheter	
	2017	2016	2017	2016
Lån (Hele tusen kroner)				
Lån utestående pr. 1.1.	1.709	1.887	35.799	110.924
Lån innvilget i perioden	-	-	-	-
Tilbakebetaling	183	178	-24.085	85.285
Utestående lån per 31.12.	1.526	1.709	11.714	25.639
Renteinntekter	116	123	544	2.088
Tap ved utlån	-	-	-	-
Innskudd (Hele tusen kroner)				
Innskudd per 1.1.	35.799	22.455	-	-
Nye innskudd i perioden	-	13.344	-	-
Uttak	-24.085	-	-	-
Innskudd per 31.12.	11.714	35.799	-	-
Rentekostnader	-	46	-	-

Alle lån til nærstående parter er bokført i morbanken.

Note 40

Eierandelskapital- og eierstruktur

Egenkapitalbeviskapital

Bankens egenkapitalbeviskapital utgjør 1.565.040.500 kroner fordelt på 15.650.405 egenkapitalbevis, hvert pålydende 100 kroner. Per 31.12.2017 var det 2.084 egenkapitalbevisiere (2.029 per 31.12.2016). Eierandelskapitalen er tatt opp på følgende måte:

År	Endring	Endring i egenkapitalbeviskapital	Total eierandelskapital	Antall egenkapitalbevis
1996	Emisjon ifbm børsnotering	50.000.000	50.000.000	500.000
2010	Kapitalutvidelse ifbm fusjon	1.344.665.200	1.394.665.200	13.446.652
2017	Emisjon	170.375.300	1.565.040.500	1.703.753

MORBANK

(Hele tusen kroner)

	31.12.2017	31.12.2016	31.12.2015
Egenkapitalbeviskapital	1.565.041	1.394.665	1.394.665
Overkursfond	491.692	361.134	361.134
Utjevningsfond eksklusive utbytte og fond for urealiserte gevinster	867.064	673.581	553.963
A. Sum egenkapitalbevisierenes kapital	2.923.797	2.429.380	2.309.762
Grunnfondskapital eksklusive gaver og fond for urealiserte gevinster	74.742	69.456	65.993
Kompensasjonsfond	5.138	885	885
B. Sum samfunnseid kapital	79.881	70.341	66.878
Egenkapital eksklusiv utbytte og fond for urealiserte gevinster	3.003.678	2.499.720	2.376.640
Eierandelsbrøk (A/(A+B))	97,34 %	97,19 %	97,19 %

De 20 største egenkapitalsbevisiere

	Antall	Andel
1 Sparebankstiftelsen Ringerike	4.629.938	29,58 %
2 Sparebankstiftelsen Gran	3.086.627	19,72 %
2 Sparebankstiftelsen Jevnaker Lunner Nittedal	3.086.627	19,72 %
4 Fres AS	500.000	3,19 %
5 MP Pensjon PK	293.434	1,87 %
6 Verdipapirfondet Eika	203.678	1,30 %
7 Wenaasgruppen AS	195.000	1,25 %
8 Ringeriks Kraft AS	136.236	0,87 %
9 Wenaas Kapital AS AK	100.000	0,64 %
10 Tronrud AS	71.891	0,46 %
11 Allumgården AS	62.311	0,40 %
12 Aka AS	51.891	0,33 %
13 G.A.S. Holding AS	50.679	0,32 %
13 Hamang AS	49.551	0,32 %
15 Pensjonsordningen For Apotekvirksomhet	47.643	0,30 %
16 Sparebank 1 Buskerud Vestfold	43.380	0,28 %
17 RG Holding AS	41.338	0,26 %
18 Lunner Almenning	40.322	0,26 %
19 J.P.R. Holding	38.000	0,24 %
20 First Partners Holding	37.795	0,24 %
Sum 20 største eiere	12.766.341	81,57 %
Øvrige eiere	2.884.064	18,43 %
Utstedte egenkapitalbevis	15.650.405	100 %

Intervall	Antall eiere	%	Antall EKB	%
10.001–	90	4 %	13.932.829	89 %
5.001–10.000	73	4 %	510.678	3 %
1.000–5.000	336	16 %	764.857	5 %
201–1.000	695	33 %	355.753	2 %
0–200	888	43 %	86.288	1 %
	2.082	100 %	15.650.405	100 %

Kommune	Antall eiere	%	Antall EKB	%
Ringerike	619	29,7 %	6.416.033	41 %
Jevnaker	149	7,2 %	3.313.764	21 %
Gran	148	7,1 %	3.318.292	21 %
Hole	109	5,2 %	215.450	1 %
Oslo	182	8,7 %	1.035.234	7 %
Bærum	62	3,0 %	239.339	2 %
Drammen	14	0,7 %	26.470	0 %
Sum	1.283	61,7 %	14.564.582	93 %
Øvrige	798	38,3 %	1.085.823	7 %
Totalt	2.081	100 %	15.650.405	100 %

Note 41

Hendelser etter balansedagen

Det har ikke inntruffet vesentlige hendelser etter balansedagen som påvirker konsernets regnskap.

ERKLÆRING I HENHOLD TIL VERDIPAPIRHANDELLOVENS § 5-5

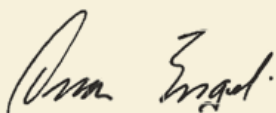
Vi erklærer, etter beste overbevisning, at årsregnskapet for SpareBank 1 Ringerike Hadeland for 2017 er utarbeidet i samsvar med gjeldende regnskapsstandarder, og at opplysningene i regnskapet gir et rettviseende bilde av morbankens og konsernets eiendeler, gjeld, finansielle stilling og resultat som helhet.

Vi erklærer også, etter beste overbevisning, at årsberetningen gir en rettviseende:

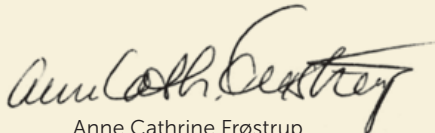
- oversikt over viktige begivenheter i regnskapsåret og deres innflytelse på årsregnskapet
- beskrivelse av de mest sentrale risiko- og usikkerhetsfaktorer konsernet står overfor i neste regnskapsår
- beskrivelse av vesentlige transaksjoner med nærstående.

Hønefoss, 14. februar 2018

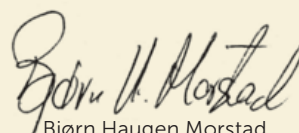
I styret for SpareBank 1 Ringerike Hadeland

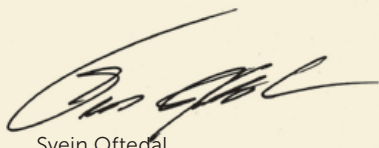
Oscar Engeli
Leder

Anne Cathrine Frøstrup
Nestleder

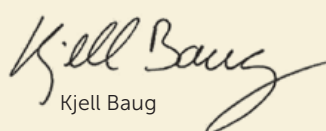
Bjørn Haugen Morstad

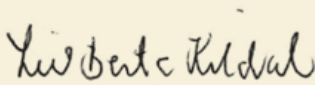
Svein Oftedal

Hege Marie Syversen

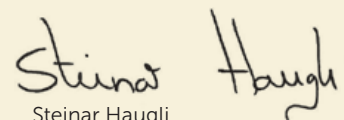
Kjell Baug

Liv Bente Kildal

Gunnar Bergan

Steinar Haugli
Adm. banksjef

REVISJONSBERETNING 2017

Deloitte.

Deloitte AS
Dronning Eufemias gate 14
Postboks 221 Sentrum
NO-0103 Oslo
Norway

Tel.: +47 23 27 90 00
Fax: +47 23 27 90 01
www.deloitte.no

Til representantskapet i Sparebank 1 Ringerike Hadeland

UAVHENGIG REVISORS BERETNING

Uttalelse om revisjonen av årsregnskapet

Konklusjon

Vi har revidert Sparebank 1 Ringerike Hadelands årsregnskap, som består av:

- selskapsregnskapet, som består av balanse per 31. desember 2017, resultatregnskap, utvidet resultatregnskap, oppstilling over endringer i egenkapital og kontantstrømpstilling for regnskapsåret avsluttet per denne datoen og noter, herunder et sammendrag av viktige regnskapsprinsipper, og
- konsernregnskapet, som består av balanse per 31. desember 2017, resultatregnskap, utvidet resultatregnskap, oppstilling over endringer i egenkapital og kontantstrømpstilling for regnskapsåret avsluttet per denne datoen og noter, herunder et sammendrag av viktige regnskapsprinsipper.

Etter vår mening:

- er årsregnskapet avgitt i samsvar med lov og forskrifter
- gir selskapsregnskapet et rettviseende bilde av den finansielle stillingen til Sparebank 1 Ringerike Hadeland per 31. desember 2017 og av selskapets resultater og kontantstrømmer for regnskapsåret som ble avsluttet per denne datoen i samsvar med International Financial Reporting Standards som fastsatt av EU.
- gir konsernregnskapet et rettviseende bilde av den finansielle stillingen til konsernet Sparebank 1 Ringerike Hadeland per 31. desember 2017 og av konsernets resultater og kontantstrømmer for regnskapsåret som ble avsluttet per denne datoen i samsvar med International Financial Reporting Standards som fastsatt av EU.

Grunnlag for konklusjonen

Vi har gjennomført revisjonen i samsvar med lov, forskrift og god revisjonsskikk i Norge, herunder de internasjonale revisjonsstandardene International Standards on Auditing (ISA-ene). Våre oppgaver og plikter i henhold til disse standardene er beskrevet i Revisors oppgaver og plikter ved revisjon av årsregnskapet. Vi er uavhengige av selskapet og konsernet slik det kreves i lov og forskrift, og har overholdt våre øvrige etiske forpliktelser i samsvar med disse kravene. Etter vår oppfatning er innhentet revisjonsbevis tilstrekkelig og hensiktsmessig som grunnlag for vår konklusjon.

Sentrale forhold ved revisjonen

Sentrale forhold ved revisjonen er de forhold vi mener var av størst betydning ved revisjonen av årsregnskapet for 2017. Disse forholdene ble håndtert ved revisjonens utførelse og da vi dannet oss vår mening om årsregnskapet som helhet. Vi konkluderer ikke særskilt på disse forholdene.

IT systemer og kontroller relevant for finansiell rapportering

Beskrivelse av sentrale forhold	Hvordan vår revisjon adresserte sentrale forhold
Sparebank 1 Ringerike Hadelands IT-systemer er helt sentrale for regnskapsføringen og rapporteringen av gjennomførte transaksjoner, for å fremskaffe grunnlag for viktige estimater og beregninger, og for å fremskaffe relevant tilleggsinformasjon.	Sparebank 1 Ringerike Hadeland har etablert en overordnet styringsmodell og kontrollaktiviteter knyttet til sine IT-systemer. Vi har opparbeidet oss en forståelse for Sparebank 1 Ringerike Hadelands overordnede styringsmodell for IT-systemer som er relevant for den finansielle rapportering.

IT systemer og kontroller relevant for finansiell rapportering, forsetter

Beskrivelse av sentrale forhold	Hvordan vår revisjon adresserte sentrale forhold
<p>IT-systemene er standardiserte, og forvaltningen og driften er i stor grad utkontraktert til tjenesteleverandører.</p> <p>Det vises til nærmere beskrivelse om forvaltning og drift av IT-systemene i Sparebank 1 Ringerike Hadeland, se note 6 i årsregnskapet.</p> <p>God styring og kontroll med IT-systemene både i Sparebank 1 Ringerike Hadeland og hos tjenesteleverandørene er av vesentlig betydning for å sikre nøyaktig, fullstendig og pålitelig finansiell rapportering og er derfor et sentralt forhold i revisjonen.</p>	<p>Vi vurderte og testet utformingen av utvalgte kontrollaktiviteter relevant for den finansielle rapporteringen som er knyttet til IT- drift, endringshåndtering og informasjonssikkerhet. For et utvalg av disse kontrollaktivitetene testet vi om de hadde fungert i perioden.</p> <p>Vi vurderte tredjepartsbekreftelse (ISAE 3402-rapport) fra en av Sparebank 1 Ringerike Hadelands tjenesteleverandører med hensyn til om denne hadde tilfredsstillende internkontroll på IT-områder som kan ha betydning for Sparebank 1 Ringerike Hadelands finansielle rapportering. Vi vurderte også tredjepartsbekreftelse (avtalte kontrollhandlinger) knyttet til tjenesteleverandøren med hensyn til om utvalgte automatiserte kontrollaktiviteter i IT-systemene, herunder blant annet beregning av renter og gebyrer, og systemgenererte rapporter var tilfredsstillende utformet og om de hadde fungert i perioden.</p> <p>Vi benyttet egne IT-spesialister i arbeidet med å forstå den overordnede styringsmodellen for IT-systemer og i vurderingen og testingen av kontrollaktivitetene knyttet til IT-systemer.</p>

Nedskrivninger på utlån i bedriftsmarkedet

Beskrivelse av sentrale forhold	Hvordan vår revisjon adresserte sentrale forhold
<p>Sparebank 1 Ringerike Hadeland har utlån til bedriftsmarkedet, se note 3, 6, 8 og 11 for en omtale av kredittrisiko og nedskrivninger på utlån og garantier.</p> <p>Sparebank 1 Ringerike Hadeland foretar en vurdering av behovet for nedskrivninger på utlånene. Det er knyttet betydelig skjønn til bankens vurderinger av størrelsen på nedskrivningene både for enkelt utlån og for grupper av utlån innen bedriftsmarkedet. Skjønnsutøvelsen knytter seg både til vurderinger av sannsynligheten for mislighold og tap gitt mislighold.</p> <p>Forutsetningene og estimatene som benyttes i vurderingene er avgjørende for størrelsen på nedskrivningene og nedskrivninger på utlån i bedriftsmarkedet er derfor et sentralt forhold i vår revisjon.</p>	<p>Sparebank 1 Ringerike Hadeland har etablert ulike kontrollaktiviteter knyttet til nedskrivninger på utlån innen bedriftsmarkedet.</p> <p>Vi vurderte og testet utformingen av utvalgte kontrollaktiviteter knyttet til individuelle nedskrivninger på utlån. Kontrollaktivitetene vi vurderte og testet var knyttet til identifikasjon av tapsutsatte utlån og vurdering av kontantstrømmer for disse utlånene. For et utvalg av disse kontrollaktivitetene testet vi om de hadde fungert i perioden.</p> <p>For et utvalg tapsutsatte utlån testet vi om tapshendelsen var tidsriktig identifisert og vurderte de kontantstrømmer som banken hadde estimert.</p> <p>For nedskrivninger på grupper av utlån beregnet ved bruk av modeller vurderte og testet vi utformingen av utvalgte kontrollaktiviteter knyttet til rimelighetsvurdering av nedskrivningene. For et utvalg av disse kontrollaktivitetene testet vi om de hadde fungert i perioden.</p>

Nedskrivninger på utlån i bedriftsmarkedet, fortsetter

Beskrivelse av sentrale forhold	Hvordan vår revisjon adresserte sentrale forhold
	<p>Vi vurderte fullstendigheten av utlån som ble benyttet som grunnlag for nedskrivninger på grupper av utlån mot balanseført verdi av utlån. Vi rimelighetsvurderte også nedskrivningene på grupper av utlån og endringene i nedskrivningene gjennom året og innhentet og vurderte Sparebank 1 Ringerike Hadelands begrunnelse for endringene.</p> <p>Vi vurderte om noteopplysningene om nedskrivninger på utlån innen bedriftsmarkedet var tilfredsstillende.</p>

Øvrig informasjon

Ledelsen er ansvarlig for øvrig informasjon. Øvrig informasjon består av årsrapporten for 2017, men inkluderer ikke årsregnskapet og revisjonsberetningen.

Vår uttalelse om revisjonen av årsregnskapet dekker ikke øvrig informasjon, og vi attesterer ikke den øvrige informasjonen.

I forbindelse med revisjonen av årsregnskapet er det vår oppgave å lese øvrig informasjon med det formål å vurdere hvorvidt det foreligger vesentlig inkonsistens mellom øvrig informasjon og årsregnskapet, kunnskap vi har opparbeidet oss under revisjonen, eller hvorvidt den tilsynelatende inneholder vesentlig feilinformasjon.

Dersom vi konkluderer med at den øvrige informasjonen inneholder vesentlig feilinformasjon er vi pålagt å rapportere det. Vi har ingenting å rapportere i så henseende.

Styrets og daglig leders ansvar for årsregnskapet

Styret og daglig leder (ledelsen) er ansvarlig for å utarbeide årsregnskapet i samsvar med lov og forskrifter, herunder for at det gir et rettviseende bilde i samsvar med International Financial Reporting Standards som fastsatt av EU. Ledelsen er også ansvarlig for slik intern kontroll som den finner nødvendig for å kunne utarbeide et årsregnskap som ikke inneholder vesentlig feilinformasjon, verken som følge av misligheter eller feil.

Ved utarbeidelsen av årsregnskapet er ledelsen ansvarlig for å ta standpunkt til selskapets og konsernets evne til fortsatt drift, og på tilbørlig måte å opplyse om forhold av betydning for fortsatt drift. Forutsetningen om fortsatt drift skal legges til grunn for årsregnskapet med mindre ledelsen enten har til hensikt å avvikle konsernet eller å legge ned virksomheten, eller ikke har noe realistisk alternativ til dette.

Revisors oppgaver og plikter ved revisjonen av årsregnskapet

Vårt mål med revisjonen er å oppnå betryggende sikkerhet for at årsregnskapet som helhet ikke inneholder vesentlig feilinformasjon, verken som følge av misligheter eller utilsiktede feil, og å avgi en revisjonsberetning som inneholder vår konklusjon. Betryggende sikkerhet er en høy grad av sikkerhet, men ingen garanti for at en revisjon utført i samsvar med lov, forskrift og god revisjonsskikk i Norge, herunder ISA-ene, alltid vil avdekke vesentlig feilinformasjon som eksisterer. Feilinformasjon kan oppstå som følge av misligheter eller utilsiktede feil. Feilinformasjon blir vurdert som vesentlig dersom den enkeltvis eller samlet med rimelighet kan forventes å påvirke økonomiske beslutninger som brukerne foretar basert på årsregnskapet.

Som del av en revisjon i samsvar med lov, forskrift og god revisjonsskikk i Norge, herunder ISA-ene, utøver vi profesjonelt skjønn og utviser profesjonell skepsis gjennom hele revisjonen. I tillegg:

- identifiserer og anslår vi risikoen for vesentlig feilinformasjon i regnskapet, enten det skyldes misligheter eller utilsiktede feil. Vi utformer og gjennomfører revisjonshandlinger for å håndtere slike risikoer, og innhenter revisjonsbevis som er tilstrekkelig og hensiktsmessig som grunnlag for vår konklusjon. Risikoen for at vesentlig feilinformasjon som følge av misligheter ikke blir avdekket, er høyere enn for feilinformasjon som skyldes utilsiktede feil, siden misligheter kan innebære samarbeid, forfalskning, bevisste utelatelser, uriktige fremstillinger eller overstyring av intern kontroll.
- opparbeider vi oss en forståelse av den interne kontroll som er relevant for revisjonen, for å utforme revisjonshandlinger som er hensiktsmessige etter omstendighetene, men ikke for å gi uttrykk for en mening om effektiviteten av selskapets interne kontroll.
- evaluerer vi om de anvendte regnskapsprinsippene er hensiktsmessige og om regnskapsestimatene og tilhørende noteopplysninger utarbeidet av ledelsen er rimelige.
- konkluderer vi på hensiktsmessigheten av ledelsens bruk av fortsatt drift-forutsetningen ved avleggelsen av regnskapet, basert på innhentede revisjonsbevis, og hvorvidt det foreligger vesentlig usikkerhet knyttet til hendelser eller forhold som kan skape tvil av betydning om selskapets evne til fortsatt drift. Dersom vi konkluderer med at det eksisterer vesentlig usikkerhet, kreves det at vi i revisjonsberetningen henleder oppmerksomheten på tilleggsopplysningene i regnskapet, eller, dersom slike tilleggsopplysninger ikke er tilstrekkelige, at vi modifiserer vår konklusjon om årsregnskapet og årsberetningen. Våre konklusjoner er basert på revisjonsbevis innhentet inntil datoen for revisjonsberetningen. Etterfølgende hendelser eller forhold kan imidlertid medføre at selskapet ikke fortsetter driften.
- evaluerer vi den samlede presentasjonen, strukturen og innholdet, inkludert tilleggsopplysningene, og hvorvidt årsregnskapet representerer de underliggende transaksjonene og hendelsene på en måte som gir et rettviseende bilde.
- innhenter vi tilstrekkelig og hensiktsmessig revisjonsbevis vedrørende den finansielle informasjonen til enhetene eller forretningsområdene i konsernet for å kunne gi uttrykk for en mening om det konsoliderte regnskapet. Vi er ansvarlige for å lede, følge opp og gjennomføre konsernrevisjonen. Vi alene er ansvarlige for vår revisjonskonklusjon.

Vi kommuniserer med dem som har overordnet ansvar for styring og kontroll blant annet om det planlagte omfanget av revisjonen og til hvilken tid revisjonsarbeidet skal utføres. Vi utveksler også informasjon om forhold av betydning som vi har avdekket i løpet av revisjonen, herunder om eventuelle svakheter av betydning i den interne kontrollen.

Vi gir styret en uttalelse om at vi har etterlevd relevante etiske krav til uavhengighet, og om at vi har kommunisert og vil kommunisere med dem alle relasjoner og andre forhold som med rimelighet kan tenkes å kunne påvirke vår uavhengighet, og, der det er relevant, om tilhørende forholdsregler.

Av de sakene vi har kommunisert med styret, tar vi standpunkt til hvilke som var av størst betydning for revisjonen av årsregnskapet for den aktuelle perioden, og som derfor er sentrale forhold ved revisjonen. Vi beskriver disse sakene i revisjonsberetningen med mindre lov eller forskrift hindrer offentliggjøring av saken, eller dersom vi, i ekstremt sjeldne tilfeller, beslutter at en sak ikke skal omtales i beretningen siden de negative konsekvensene av en slik offentliggjøring med rimelighet må forventes å oppveie allmennhetens interesse av at saken blir omtalt.

Uttalelse om øvrige lovmessige krav

Konklusjon om årsberetningen

Basert på vår revisjon av årsregnskapet som beskrevet ovenfor, mener vi at opplysningene i årsberetningen og i redegjørelsene om foretaksstyring og samfunnsansvar om årsregnskapet, forutsetningen om fortsatt drift og forslaget til anvendelse av overskuddet er konsistente med årsregnskapet og i samsvar med lov og forskrifter.

Konklusjon om registrering og dokumentasjon

Basert på vår revisjon av årsregnskapet som beskrevet ovenfor, og kontrollhandlinger vi har funnet nødvendig i henhold til internasjonal standard for attestasjonsoppdrag (ISAE) 3000 «Attestasjonsoppdrag som ikke er revisjon eller forenklet revisorkontroll av historisk finansiell informasjon», mener vi at ledelsen har oppfylt sin plikt til å sørge for ordentlig og oversiktlig registrering og dokumentasjon av selskapets regnskapsopplysninger i samsvar med lov og god bokføringsskikk i Norge.

Oslo, 14. februar 2018
Deloitte AS

Henrik Woxholt
statsautorisert revisor

SAMFUNNSANSVAR

Det er mennesker som skaper gode lokalsamfunn

En av SpareBank 1 Ringerike Hadelands viktigste oppgaver er å bidra til et sterkt lokalsamfunn. Dette krever lokalt engasjement – *fra mennesker, for mennesker og mellom mennesker.*

Regionen skal være et godt sted å drive næringsvirksomhet, et godt sted å bo og et godt sted å flytte til. Dette ønsker vi å bidra til. SpareBank 1 Ringerike Hadeland har vært til stede i lokalsamfunnene i snart 200 år og er opptatt av utviklingen i de 6 kommunene. Dersom menneskene trives, bor godt, har utdanningsmuligheter, trygge arbeidsplasser og engasjerende fritidsmuligheter, vil banken også kunne gå godt. At banken er solid over tid, er viktig for innbyggerne og bedriftene. Å ha en solid kapitalkilde med hovedsete i regionen, gir trygghet og nærhet til beslutningene.

SpareBank 1 Ringerike Hadeland lever i et gjensidig avhengighetsforhold til samfunnet rundt oss og samfunnsengasjement har stått sentralt i valg og disponeringer helt siden Ringerikes Sparebank ble stiftet i 1833.

Konsernet SpareBank 1 Ringerike Hadeland er resultatet av at Ringerikes Sparebank, Sparebanken Jevnaker Lunner og Gran Sparebank ble slått sammen i 2010. Konsernet omfatter foruten bankvirksomheten også eiendomsmeistring og økonomihus.

Gode kredittvurderinger utgjør basisen i virksomhetens samfunnsansvar. Hensikten er å skape verdier for den regionen vi er en del av. Med lokalkunnskap og nærhet til kundene, gjør bankens ledelse vurderinger som i tillegg til økonomi og risiko, baserer seg på et langsiktig samfunnsperspektiv.

Bærekraftig virksomhet

Konsernet har en viktig rolle som utviklingsaktør og ønsker å være et forbilde på god forretningsdrift, også når det gjelder miljø-, HR- og etiske spørsmål. Konsernets mål er at all forretningsdrift, investeringer og økonomisk verdiskaping skal ivareta hensynet til etikk, miljø, sosiale forhold samt arbeidstaker- og menneskerettigheter.

SpareBank 1 Ringerike Hadeland skal kjennetegnes av høy etisk standard, god eierstyring og selskapsledelse.

For konsernet innebærer samfunnsansvar at vi skal ta økonomisk, sosialt og miljømessig hensyn i det samfunnet vi er en del av ved å drive lønnsomt, etisk og bærekraftig.

Samfunnsansvar og bærekraft er en integrert del av virksomheten og ansvaret uttrykkes gjennom strategier, tiltak og aktiviteter som vi planlegger og gjennomfører.

Interessentkart for SpareBank 1 Ringerike Hadeland

Konsernet forholder seg til omgivelsene og utvikling og forvaltning av verdier skjer i samspill med kunder, leverandører, eiere, medarbeidere, myndigheter, media, lokalsamfunn, frivillige organisasjoner m.fl. Alle disse aktørene har forventninger til oss knyttet til samfunnsansvar.

Vi vil skille oss positivt ut – og arbeider for å oppfylle forventningene hver dag.

Innhenting av data om kunders og andre interessenters syn på konsernet gjøres jevnlig gjennom samtaler, målinger og egne kundeundersøkelser. På bakgrunn av dette kan banken prioritere riktig innsats for å forbedre både finansielle og ikke-finansielle resultater.

På neste side er en grovskisse over ulike interessenter.

Verdiene er rettesnor hver dag

SpareBank 1 Ringerike Hadeland lever etter verdiene *NÆR, DYKTIG, ENGASJERT, FREMTIDSRETET*.

Beslutninger og all kontakt med konsernets interessenter baseres på vedtatte verdier.

Strategi for samfunnsansvar synliggjør 4 prioriterte områder; økonomi, samfunn, arbeidsliv og miljø.

Konsernets interessenter setter krav til at vi skaper balanse mellom etisk opptreden og økonomiske resultater.

Etikk i SpareBank 1 Ringerike Hadeland

Konsernets virksomhet er avhengig av tillit fra kunder, offentlige myndigheter og samfunnet forøvrig.

Vi har formulert 13 regler for etisk adferd, som støtter opp under likeverd, likestilling, gjensidig respekt og anerkjennelse. SpareBank 1 Ringerike Hadeland skal kjennetegnes av høy etisk standard og god eierstyring

og selskapsledelse. Vi skal være kompetente, ærlige og redelige. I all vår omgang med omgivelsene skal vi være bevisst vår habilitet og ha nødvendig profesjonell distanse. Verdiskapningen skal skje i tråd med god rådgivningsskikk og innenfor rammer hvor den enkelte ansatte ikke må bryte etiske retningslinjer for å tilfredsstille økonomiske målsettinger.

Gjennomgang og drøfting av de etiske retningslinjene er en del av det obligatoriske introduksjonsprogrammet for nyansatte. Etikk er et sentralt tema i autorisasjons- og godkjenningsordningen for finansbransjen og alle ansatte må årlig gjennomgå/repeterer de etiske retningslinjene. Slik sikrer vi at etikk, habilitet, lojalitet, antikorrupsjon og integritet står på dagsorden. Konsernets etiske retningslinjer beskriver blant annet hvordan medarbeiderne skal forholde seg til gaver, kunder og representasjon. Vi har også rutiner for varsling av kritikkverdige forhold og sikkerhetsbrudd.

De etiske retningslinjer gjelder alle ansatte i konsernet, midlertidig ansatte og tillitsvalgte; styre og representantskap. I datterselskapene er det knyttet noen bransjenormer til formidling av bolig og regnskapsvirksomheten.

De etiske retningslinjene skal revideres i 2018, hvor også oppmerksomheten rundt seksuell trakassering skal komme tydelig frem.

Ansvarlig forvaltning hos fondsleverandører

SpareBank 1 Ringerike Hadeland tilbyr verdipapirfond gjennom flere tredjepartsleverandører. For 2017 har banken forholdt seg til at våre fondsleverandører kan dokumentere at deres fondsprodukter forvaltes ansvarlig. Med ansvarlig forvaltning menes risiko knyttet til miljø, sosiale forhold/menneskerettigheter og eierstyring. (ESG-risiko=Environmental, Social and Governance.)

De fleste av bankens fondsleverandører har sluttet seg til FNs prinsipper for ansvarlige investeringer (UN PRI), alternativt har de godt dokumenterte ESG-policyer og

beskrivelser hvordan policy ivaretas og følges opp. De fleste har enten egne dedikerte ressurser for å følge opp ESG-risiko, og/eller en kombinasjon av egne og tilknyttede agenter/konsulenter som for eksempel Sustainalytics.

I 2018 vil banken øke sitt fokus på etikk og miljø i forbindelse med valg av nye fondsleverandører og ved formell godkjenning av det enkelte fondsprodukt.

Ansvarlige investeringer

SpareBank 1 Ringerike Hadelands investeringer utøves

på en slik måte at de oppfyller krav og regelverk knyttet til samfunnsansvar i konsernets «Strategi og retningslinjer for samfunnsansvar». Dette betyr at banken ikke skal investere i selskaper som bidrar til grove eller systematiske krenkelser av menneske- og arbeidstakerrettigheter, som for eksempel tvangsarbeid og barnearbeid. Bankens investeringer skal heller ikke bidra til alvorlig miljøskade eller korrupsjon.

I løpet av 2018 vil vi arbeide videre med å implementere «ansvarlige investeringer» i bankens policydokumenter for markeds- og likviditetsstyring.

Status samfunnsansvar 2014–2017

		2017	2016	2015	2014
Strategi / økonomi	Overordnet strategi	Videreført	Revidert	Videreført	Oppdatert
	Resultat før skatt (mill)	413,5	411,6	287,8	360,3
	Forvaltningskapital inkl. Boligkreditt (mill)	29.558	28.062	25.449	24.300
	Ren kjernekapitaldekning	18,4	15,9	16,5 %	17,3 %
	Børskurs EK bevis 31.12	191	178	175,50	155,00
	Børsverdi per 31.12 (mill)	2.989	2.483	2.448	2.162
	Antall eiere	2.084	2.028	2.246	2.117
Samfunn / sosiale forhold inkl. arbeidsliv / HR	Strategi samfunnsansvar	Videreført	Videreført	Videreført	Videreført
	Strategi HR	Videreført	Videreført	Videreført	Videreført
	Etiske regler	Videreført	Videreført	Videreført	Revidert
	Antall årsverk - konsern	234,2	225,8	223,4	172,6
	Antall årsverk - Em1 RH	30,7	29,0	32,7	31,7
	Antall årsverk - SpB 1 Økonomihuset	59,0	57,0	54,0	
	Morbank:				
	Antall årsverk	143,5	139,8	136,7	140,9
	Andel kvinner	64,7	64,5	65	65
	Andel kvinner i ledergruppen	43	57	57	57
	Gjennomsnittsalder	48,2	48,9	47,5	46,8
	Ansattes tilfredshet (ATI)	-	861	-	837
	Avtale om inkluderende arbeidsliv	Videreført	Videreført	Videreført	Videreført
	Sykefravær totalt (%)	4,47	4,55	5,73	3,48
	Sykefravær > 16 dg (%)	3,58	3,42	4,36	2,00
	Livsfasepolitikk	Videreført	Videreført	Videreført	Videreført
	Program for lederutvikling	Fornyet	Videreført	Videreført	Videreført
	Program for talentutvikling	-	-	Videreført	Videreført
	Lønnpolicy	Videreført	Videreført	Videreført	Etablert
	Antall kontorer	5	5	8	8
	Antall kunder	61.700	60.800	57.500	57.400
	Kundetilfredshet (indeks) Privatkunder	-	68	-	66
	Kundetilfredshet (indeks) Bedriftskunder	-	73	-	74
Strategi sponsorvirksomhet	Videreført	Videreført	Videreført	Videreført	
Sponsorvirksomhet (mill)	8,8	8,6	8,8	8,5	
SpB. 1 Ringerike Hadeland Næringsstiftelse (mill)	2,6	2,9	1,9	4,5	
Gavevirksomheten fra 3 x Sparebankstiftelser (mill)	49,2	55,9	52,9	29,9	
Julegaver til kunder og forbindelser	Frelsesarmeen	Frelsesarmeen	Frelsesarmeen	Frelsesarmeen	
Skattekostnad (mill)	82,0	84,6	62,3	71,8	
Miljø	Strategi anskaffelser i SpareBank 1	Videreført	Videreført	Videreført	Videreført
	Ytre miljø mål	Videreført	Etablert		
	Innkjøp av papir (tonn)	2,6	6,1	3,9	6,5
	Retur av teknologisk avfall (skrivere, tonere)	Gjenvinnes	Gjenvinnes	Gjenvinnes	Gjenvinnes
Kildesortering	Delvis	Delvis	Delvis	Delvis	

Eierstyring og selskapsledelse

SpareBank 1 Ringerike Hadeland er avhengig av tillit fra kunder, lokalsamfunn og offentlige myndigheter. Eierstyring og selskapsledelse i SpareBank 1 Ringerike Hadeland omfatter de mål og overordnede prinsipper som banken styres og kontrolleres etter for å sikre egenkapitalbeveiseiernes, kundenes, medarbeidernes og andre gruppers interesser i banken.

SpareBank 1 Ringerike Hadeland følger den norske anbefalingen for eierstyring og selskapsledelse av 2014 og retter seg etter dens anbefalinger så langt det passer for en sparebank med egenkapitalbevis. Formålet med anbefalingene for eierstyring og selskapsledelse er at selskaper notert på regulerte markeder skal ha eierstyring og selskapsledelse som klargjør rolledeling mellom egenkapitalbeveiseiere, styre og daglig ledelse utover det som følger av lovgivningen. Det foreligger ingen vesentlige avvik mellom anbefalingen og implementeringen i SpareBank 1 Ringerike Hadeland.

Arbeidsliv

Banken skal være en trygg og god arbeidsplass med hensyn til fysisk og psykososialt arbeidsmiljø. Resultatene av organisasjonsundersøkelsen, som ble gjennomført høsten 2017, viser at bankens medarbeidere i stor grad opplever et godt samspill med ledere og kollegaer. Banken vil i 2018 ha ekstra oppmerksomhet på bedriftskultur som en viktig driver for fortsatt engasjement hos medarbeiderne.

Kontinuerlig forbedringsarbeid ved hjelp av Lean-metodikk er gjennom de siste par årene etablert som arbeidsform i banken. Også i 2017 har flere avdelinger tatt i bruk metodikken. Arbeidet fører til mer effektive arbeidsprosesser, økt kunde verdi, bedret kapasitetsstyring samt økt medvirkning blant medarbeiderne.

Banken har i 2017 fortsatt arbeidet med å lage gode systemer for utviklingssamtaler og kartlegging av opplæringsbehov med utgangspunkt i ansattes og bankens behov. På bakgrunn av kartleggingene utarbeides tiltaksplaner for kompetanseutvikling, som skal bidra til at hver enkelt medarbeider opplever mestring og utvikling i sitt arbeid.

Banken er en kontorarbeidsplass, og kartlegginger viser at stillesittende arbeid og stress utgjør de største risikoene for medarbeidernes helse. I samarbeid med bedriftshelsetjenesten utføres jevnlig arbeidsplassvurderinger, samt tilbud om helsekontroller. Alle medarbeidere får tilpasset sine arbeidsstasjoner etter

behov, slik at plager kan forebygges og lindres. Banken motiverer til forebyggende aktiviteter i arbeidstiden, aktiviteter i regi av bedriftsidrettslaget samt økonomisk tilskudd til trening.

Sykefraværet for 2017 er 4,47 %, en nedgang fra 4,55 % i 2016. Sykefraværet er i liten grad arbeidsrelatert. Banken arbeider aktivt med sykefraværsoppfølging, med vekt på å komme tidlig i gang med oppfølgingsplaner og aktuelle tilretteleggingstiltak.

Det er i 2017 rapportert om én arbeidsrelatert skade av mindre alvorlig grad.

Alle ansatte skal gis de samme mulighetene for faglig og personlig utvikling, og skal stilles likt uavhengig av kjønn.

I 2017 har 9 av bankens medarbeidere, 5 kvinner og 4 menn, fullført eller startet studier på masternivå.

Lønnsmessig er det små forskjeller mellom kvinner og menn for de fleste grupper, men noe høyere lønnsnivå for menn i stab. Lønnsforskjellene er diskutert med tillitsvalgte, og det er enighet om at det ikke foreligger systematisk forskjellsbehandling. Partene er enige om at det må kontrolleres at årlige lønnsjusteringer ikke bidrar til at forskjellene øker.

Gjennomsnittlig avvik lønnsnivå for kvinner vs. menn

Stilling/funksjon	2017	2016	2015
Personmarked rådgivere	-7,03	-2,10	-4,08
Bedriftsmarked, rådgivere	-0,65	-1,39	-2,21
Kundebehandlere	-3,28	-6,39	-3,56
Stab	-11,98	-19,96	-18,3
Ledere	-1,53	-4,85	-5,17

27,3 % av bankens kvinnelige medarbeidere arbeider deltid. Blant de mannlige medarbeiderne er tilsvarende tall 5,6 %. Deltidsstillingene er i hovedsak frivillige og innvilget etter søknad, eller skyldes redusert arbeidsevne. I tillegg er de fleste driftsstillingene normert til reduserte stillingsprosent.

Fravær i forbindelse med barns eller barnepassers sykdom fordeler seg med henholdsvis 54 % på kvinner og 46 % på menn.

Det er tilnærmet lik fordeling av kvinnelige og mannlige ledere på alle nivåer. I bankens styre er 37,5 % kvinner.

Status for likestillingen i banken vurderes som god, og banken har derfor ikke sett behov for å iverksette handlingsplaner for å fremme likestilling.

Et inkluderende arbeidsmiljø preget av mangfold, respekt og omtanke etterlevs og er forankret i bankens personalpolitikk. I henhold til etiske retningslinjer og varslingsrutine tolereres ikke diskriminering, seksuell eller annen trakassering eller annen utilbørlig adferd. Bankens har ikke iverksatt konkret tiltak for å fremme formålet i diskrimineringslovgivningen.

SpareBank 1 Økonomihuset

Selskapet har i 2017 gjennomført en medarbeiderundersøkelse. Undersøkelsen viser at de ansatte trives på jobb, og at det er generelt høy medarbeidertilfredshet. Styret vil bruke undersøkelsen som et verktøy for å beholde høy medarbeidertilfredshet og i det videre arbeidet med arbeidsmiljøet.

Det totale sykefraværet i 2017 har vært 5,2 % hvorav langtidsfravær utgjør ca. 3,1 %.

Selskapets ansatte består av 38 kvinner og 24 menn. Styret består av 3 menn og 1 kvinne.

Det er styrets vurdering at det i selskapet ikke er forskjellsbehandling eller diskriminering mellom kjønnene med hensyn til lønn, avansement og rekruttering. Styret har ut i fra en vurdering av antall ansatte og stillingskategorier ikke funnet det nødvendig å iverksette spesielle tiltak med hensyn til likestilling.

Eiendomsmeglern Ringerike Hadeland AS

Selskapet deltok i konsernets medarbeiderundersøkelse utført av Kantar TNS. Undersøkelsen hadde jobbengasjement og arbeidsglede som hovedfokus. Selskapet oppnådde meget høy score fra ansatte.

Det er vår oppfatning at arbeidsmiljøet og den generelle trivsel på arbeidsplassen er god. Samarbeidet med de ansatte har vært godt og bidratt positivt til driften.

Det totale sykefraværet for 2017 var 3,5 %. Korttidsfravær 0,7 % og langtidsfravær 2,8 %.

Selskapets ansatte består av 18 kvinner og 13 menn. Selskapets 3 mestselgende meglere var alle kvinner. Styret består av 1 kvinne og 4 menn. Det er styrets vurdering at det i selskapet ikke er forskjellsbehandling eller diskriminering mellom kjønnene med hensyn til lønn, avansement og rekruttering.

Styret har ut fra en vurdering av antall ansatte og stillingskategorier ikke funnet det nødvendig å iverksette spesielle tiltak med hensyn til likestilling i 2017.

Menneskerettigheter

Konsernet har sin virksomhet i Norge, – hovedsakelig i Ringerike, Hadeland og Nittedal. Bankens har ikke utarbeidet egne retningslinjer for ivaretagelse av menneskerettigheter. Ved å følge norske lover og regler mener vi at risikoen for å bryte rettighetene er minimale. Bankens følger SpareBank 1-alliansens anskaffelsesstrategi som stiller krav til forhold som lønn, hvitvasking, korrupsjon, arbeidstid, barnearbeid, diskriminering og miljø.

Ytre miljø

Konsernets påvirkning på ytre miljø er først og fremst energibruk (strøm), vannforbruk, transport/reisevirksomhet, innkjøp/materialvalg og avfall.

Bankens vedtok i 2016 miljømål med et overordnet formål å ta vare på mennesker og miljøverdier og å unngå skader. Målene stiller blant annet krav om redusert reisevirksomhet, energiforbruk og avfall. Vi bruker stadig mer «Skype for Business» for å redusere reisebehovet mellom lokalbanker og andre SpareBank 1-banker.

Gjennom 2016/2017 gjennomførte vi et eget prosjekt med mål om å overføre flest mulige manuelle postforsendelser til elektroniske utsendinger. Arbeidet ga positive resultater med redusert papirforbruk og reduserte portokostnader.

Konsernet følger de retningslinjer for avfallshåndtering som gjelder for kommunene i regionen, inkludert retur og gjenvinning av alt teknologisk avfall.

Bankens følger SpareBank 1-alliansens anskaffelsesstrategi ved innkjøp.

Energi- og klimaregnskap følges opp etter internasjonale standarder utviklet av «The Greenhouse Gas Protocol Initiative». Dette tar for seg forbruk som fører til klimagassutslipp som f.eks. reiser, avfallshåndtering og energiforbruk.

Konsernet er opptatt av å tilby løsninger som reduserer belastningen på miljøet; digitale, selvbetjente bankprodukter og tjenester, nettmøter, elektronisk distribusjon av brev og publikasjoner. Til sammen bidrar dette til å redusere transportbehov og papirforbruk. Vi fortsetter arbeidet med miljøbevarende tiltak i 2018.

Anti-korrupsjon

SpareBank 1 Ringerike Hadeland sin virksomhet er avhengig av tillit fra kunder, offentlige myndigheter og samfunnet forøvrig.

Konsernets ansatte skal kjennetegnes ved at de har høy etisk standard. Vi skal være kompetente, tillitvekkende, ærlige og redelige. I all vår omgang med omgivelsene skal vi være bevisst vår habilitet og ha nødvendig profesjonell distanse. Verdiskapningen skal skje innenfor rammer hvor den enkelte ansatte ikke må bryte etiske retningslinjer for å tilfredsstille økonomiske målsettinger. Ansatte i konsernet SpareBank 1 Ringerike Hadeland skal under ingen omstendighet benytte sin stilling til å oppnå personlige fordeler eller opptre på en slik måte at det kan skade konsernets omdømme eller være i strid med norsk lov.

Konsernet har i løpet av 2017 avdekket forhold og foretatt innrapportering til Økokrim på mistenkelige transaksjoner som følge av arbeid mot hvitvasking.

Morbanken SpareBank 1 Ringerike Hadeland

Styret er tydelig på bankens rolle i bekjempelse av hvitvasking og terrorfinansiering ved å sørge for at banken ikke misbrukes til dette formålet. Arbeidet mot korrupsjon og anti hvitvasking tar utgangspunkt i bankens årlige risikoanalyse hvor tiltak prioriteres mot det som har størst risiko. Tiltak er basert på overvåkning samt aktsomhet fra de ansatte.

Kontroll av etterlevelse av bankens retningslinjer med oppfølgende tiltak har høy prioritet og rapporteres jevnlig til ledergruppe og styre. Alle ansatte i kundeposisjon, ledere og fagansvarlige gjennomfører hvert år en e-læring og kunnskapstest på tema hvitvasking.

Banken følger SpareBank 1-alliansens retningslinjer for svindelforebyggende tiltak. Det arbeides kontinuerlig i Alliansen med sikkerhet for at våre tjenester på nett og mobil skal være sikre, og for at kundene skal kunne bruke disse på en sikker måte.

Eiendomsmeglere 1 Ringerike Hadeland AS

Antihvitvaskingsarbeid er en sentral oppgave for alle eiendomsmeglingsforetak. Bransjen har et stort ansvar for å bekjempe at hvitvasking skjer gjennom omsetning av fast eiendom. Selskapet har foretatt risikovurdering av forhold knyttet til hvitvasking og terrorfinansiering. Tre hovedområder omfattes i særlig grad av undersøkelsesplikten; forhold ved partene i avtalen, forhold ved eiendommen og forhold ved klientmidlenes

opprinnelse. Selskapet har egne rutinebeskrivelser for oppfølging av oppdragene. Antihvitvasking er også en viktig del av de fagansvarliges oppgaver i deres pålagte arbeid med kontroll av saksmapper hos alle meglere.

Alle ansatte gjennomførte et opplæringsprogram i anti-hvitvasking våren 2017. Ny runde planlegges i februar 2018.

For å gjøre arbeidet effektivt og sporbart, har selskapet meldt inn systemkrav for antihvitvaskingsarbeid i nytt kjernesystem som Alliansen er i ferd med å utvikle.

SpareBank 1 Økonomihuset AS

Virksomheten er underlagt Lov om hvitvasking og terrorfinansiering og selskapet har etablert og integrert rutiner for å etterleve loven.

Ved etablering av rutiner er det tatt utgangspunkt i maler utarbeidet av bransjeforeningen Regnskap Norge, som selskapet er medlem av.

Det fokuseres aktivt i organisasjonen på regelverket, - og rutiner er inkludert i håndbok som er elektronisk tilgjengelig for alle ansatte.

Sammen om et levende lokalsamfunn

En av SpareBank 1 Ringerike Hadelands viktigste oppgaver er å bidra til et levende og sterkt lokalsamfunn. Dette krever lokalt engasjement – fra mennesker, for mennesker og mellom mennesker.

Det er ikke tilfeldig at SpareBank 1s motto de siste årene har vært «Sammen får vi ting til å skje».

Initiativene banken direkte eller indirekte tar skal motivere til god dugnadsånd og frivillig arbeid i lag og foreninger og til utvikling av lokalt næringsliv.

Bankens overordnede målsetting stadfester ambisjonen om å være den anbefalte banken gjennom å bidra til vekst og verdiskapning i distriktet gjennom solid bankhåndverk, bredt produktspekter, gode tekniske løsninger og godt arbeidsmiljø blant kompetente medarbeidere. Videre skal banken samspille med sparebankstiftelsene for å fremme utvikling og skape attraktive lokalsamfunn.

SpareBank 1 Ringerike Hadelands Talentstipend

Talentstipendet ble etablert i 2016 og har en årlig ramme på kr 500.000. Stipendet er et samarbeid mellom banken og de tre sparebankstiftelsene og deles ut til ungdom i alderen 15–35 år som har et spesielt talent

innen idrett, kultur eller forskning/utdanning. Formålet er å inspirere til videre satsing og utvikling. I 2017 var det 63 søkere, og juryen fant hele 11 unge talenter verdig et stipend – hver tildelt kr 50.000,–.

Det er styrets oppfatning at satsingen på unge, lokale talenter understøtter bankens profil og arbeidet for positivt omdømme.

Vi utlyser nytt Talentstipend i 2018.

Sparebankstiftelsene er viktige samfunnsbyggere

Ved sammenslåingen av tre sparebanker i 2010, ble SpareBankstiftelsen Gran, SpareBankstiftelsen Jevnaker Lunner Nittedal og SpareBankstiftelsen Ringerike etablert. Disse bidrar til aktivitet og utvikling lokalt og sikrer at kapitalen som var opparbeidet i de tre sparebankene forblir i de respektive lokalsamfunnene. Sparebankstiftelsenes eierandel i banken er 69 % og utbytte fra bankens årlige overskudd brukes blant annet til gaver til allmennyttige formål i bankens markedsområde. I 2017 bevilget de tre sparebankstiftelsene totalt 49,2 mill. kroner til lokale allmennyttige initiativ.

Tilbakemeldingene fra markedet er svært positive og det er vår oppfatning at gavemidlene skaper verdifullt grunnlag for positiv aktivitet. Lag/foreninger og lokale initiativtakere er også i 2018 velkommen til å søke bredde- og prosjektgaver fra stiftelsene.

En næringsstiftelse til gagn for lokalt næringsliv

I tillegg til ordinær bankvirksomhet overfor distriktets næringsliv, skjer utvikling og etablering av

gründervirksomhet gjennom SpareBank 1 Ringerike Hadelands Næringsstiftelse. Stiftelsen har gjennom flere år vist sin berettigelse som viktig aktør for å hjelpe med etablering av bedrifter og styrke allerede etablerte foretak med tilskudd eller eierandeler i selskapet. Stiftelsen har eget styre og bevilget gjennom året 2,6 mill. kroner fordelt på 16 virksomheter.

Aktiv sponsor innen idrett, kultur og kompetanse

SpareBank 1 Ringerike Hadeland driver en bred sponsorvirksomhet ut fra vedtatt strategi og retningslinjer. Bankens engasjement skal være en katalysator for positiv virksomhet og bidra til å vitalisere lokalsamfunn.

Det er styrets oppfatning at sponsoraktiviteten bidrar til et positivt omdømme. Banken har 150 løpende avtaler med lag/foreninger, institusjoner og enkeltpersoner som driver idrett, utdanning og kulturformidling. Aktiviteter som rettes mot barn og ungdom blir prioritert. Virksomheten i 2017 beløp seg til 8,8 mill. kroner.

SpareBank 1 Ringerike Hadeland legger vekt på å være en viktig samarbeids- og utviklingspartner for næringslivet i regionen. Kompetanseutvikling står også sentralt for baken, både for rekruttering til bransjen og som en del av samfunnsoppdraget. Det er derfor naturlig at banken, sammen med andre innen lokalt næringsliv, har bidratt økonomisk overfor Høgskolen i Sørøst Norge, Campus Ringerike. Partneravtalen har som mål at høgskolen får universitetsstatus innen 2020.

Kompetanseformidling innen ungdoms- og videregående skole skjer gjennom engasjement i Ungt Entreprenørskap Buskerud, Oppland og Akershus og i direkte kontakt med skolene.

Rollen som sponsor og samarbeidspartner videreføres i 2018.

Samfunnsansvar fremover handler om bevisst omdømmebygging

Konsernets overordnede mål og strategier legger til rette for lønnsom vekst. Styret er fornøyd med arbeidet som legges ned knyttet til kompetanseheving, kvalitetssikring og kontinuerlig forbedring for å sikre fortsatt gode økonomiske resultater.

Vedtatt samfunnsansvarsstrategi er førende for arbeidet innen økonomi, samfunn, arbeidsliv, menneskerettigheter og miljø også gjennom 2018.

Det er styrets oppfatning at SpareBank 1 Ringerike Hadeland innfrir lokalsamfunnets forventninger som samfunnsaktør gjennom bevisst kostnadsstyring, tilstrekkelig vekst, risikokontroll og kontinuerlig virksomhetsforbedring.

REDEGJØRELSE OM FORETAKSSTYRING

Foretaksstyring i SpareBank 1 Ringerike Hadeland omfatter de verdier, mål og overordnede prinsipper som konsernet styres og kontrolleres etter for å sikre egenkapitalbeviser, kundenes, medarbeidernes og andre gruppers interesser i banken.

SpareBank 1 Ringerike Hadeland avlegger i samsvar med regnskapsloven § 3-3b og den norske anbefalingen for eierstyring og selskapsledelse av 30. oktober 2014 en redegjørelse for prinsipper og praksis for eierstyring og selskapsledelse.

Regnskapslovens § 3-3b, 2. ledd

Beskrivelsen nedenfor redegjør for hvordan regnskapslovens § 3-3b annet ledd er dekket i SpareBank 1 Ringerike Hadeland. Nummereringen under gjengir nummereringen i paragrafen.

Redegjørelsen for prinsipper og praksis vedrørende foretaksstyring etter første ledd skal minst inneholde følgende opplysninger:

1. «En angivelse av anbefalinger og regelverk om foretaksstyring som foretaket er omfattet av eller for øvrig velger å følge»: Prinsipper og praksis for eierstyring og selskapsledelse i SpareBank 1 Ringerike Hadeland er basert på norsk lov og konsernet følger den norske anbefalingen for eierstyring og selskapsledelse utgitt av Norsk utvalg for eierstyring og selskapsledelse, NUES, så langt det passer for sparebanker med egenkapitalbevis. Det henvises ellers til redegjørelsens punkt 1, Redegjørelse for eierstyring og selskapsledelse, for en nærmere beskrivelse.
2. «Opplysninger om hvor anbefalinger og regelverk som nevnt i nr. 1 er offentlig tilgjengelige»: Anbefalingen for eierstyring og selskapsledelse er tilgjengelig på nues.no.
3. «En begrunnelse for eventuelle avvik fra anbefalinger og regelverk som nevnt i nr. 1»: Eventuelle avvik fra anbefalingen er kommentert under redegjørelsen for hvordan anbefalingen etterleves nedenfor.
4. «En beskrivelse av hovedelementene i foretakets, og for regnskapspliktige som utarbeider konsernregnskap eventuelt også konsernets, systemer for internkontroll og risikostyring knyttet til regnskapsrapporteringsprosessen»: Det henvises til punkt 10 under Norsk anbefaling for eierstyring og selskapsledelse nedenfor for en beskrivelse av internkontroll og risikostyring knyttet til regnskapsrapporteringsprosessen.
5. «Vedtaksbestemmelser som helt eller delvis utvider eller fraviker bestemmelser i allmennaksjeloven kapittel 5»: Det henvises til punkt 6 under Norsk

anbefaling for eierstyring og selskapsledelse nedenfor for en beskrivelse av etterlevelse.

6. «Sammensetningen til styre, bedriftsforsamling, representantskap og kontrollkomité; eventuelle arbeidsutvalg for disse organene, samt en beskrivelse av hovedelementene i gjeldende instruksjoner og retningslinjer for organenes og eventuelle utvalgs arbeid»: Se punktene 6, 7, 8 og 9 under Norsk anbefaling for eierstyring og selskapsledelse nedenfor.
7. «Vedtaksbestemmelser som regulerer oppnevning og utskifting av styremedlemmer»: Se redegjørelsen for anbefalingens punkt 8 nedenfor.
8. «Vedtaksbestemmelser og fullmakter som gir styret adgang til å beslutte at foretaket skal kjøpe tilbake eller utstede egne aksjer eller egenkapitalbevis»: Se punkt 3 under Norsk anbefaling for eierstyring og selskapsledelse nedenfor

Norsk anbefaling for eierstyring og selskapsledelse

Beskrivelsen nedenfor redegjør for hvordan de 15 punktene i den norske anbefalingen for eierstyring og selskapsledelse av 30.10.2014 er fulgt opp i SpareBank 1 Ringerike Hadeland.

Den norske anbefalingen, utgitt av Norsk utvalg for eierstyring og selskapsledelse (nues), er tilgjengelig på www.nues.no.

1. Redegjørelse for eierstyring og selskapsledelse

SpareBank 1 Ringerike Hadeland følger den norske anbefalingen for eierstyring og selskapsledelse og retter seg etter dens anbefalinger som er relevante for en sparebank med egenkapitalbevis. Det foreligger ingen vesentlige avvik mellom anbefalingen og implementeringen i SpareBank 1 Ringerike Hadeland.

SpareBank 1 Ringerike Hadeland har utarbeidet egne retningslinjer for samfunnsansvar og ønsker å bruke bankens samlede kunnskap og ressurser til å bidra til bærekraftig utvikling for det samfunnet vi er en del av. SpareBank 1 Ringerike Hadeland skal ta økonomisk, sosialt og miljømessig ansvar ved å drive lønnsomt, etisk og bærekraftig i et langsiktig perspektiv.

Konsernets etiske retningslinjer danner en ramme for opptreden og holdninger i henhold til de normer, regler og lover som myndigheter setter, de som gjelder i samfunnet, og mellom de enkelte medarbeiderne. De etiske retningslinjene gjelder for alle ansatte i konsernet, vikarer, ekstrahjelpere og innleide konsulenter.

Retningslinjene, med unntak av ansattrelaterte avsnitt, gjelder også konsernets tillitsvalgte. Konsernets virksomhet er avhengig av tillit fra kunder, lokalsamfunn og offentlige myndigheter og de etiske retningslinjene bygger på bankens kjerneverdier:

Nær – Dyktig – Engasjert – Fremtidsrettet

Avvik fra anbefalingens pkt. 1: Ingen

2. Virksomhet

SpareBank 1 Ringerike Hadeland er et selvstendig konsern i SpareBank 1 Alliansen og har til formål å fremme sparing ved å ta imot innskudd fra en ubestemt krets av innskyttere, levere finansielle tjenester til publikum, næringsliv og offentlig sektor, og å forvalte på trygg måte de midler den rår over i samsvar med de lovregler som til enhver tid gjelder for sparebanker.

Bankens formål er også å yte investeringstjenester og tilknyttede tjenester innenfor rammen av verdipapirhandelloven. Sparebanken kan utføre alle vanlige bankforretninger og finansielle tjenester i samsvar med den til enhver tid gjeldende lovgivning.

Bankens vedtekter finnes på bankens hjemmeside www.rhbank.no

Bankens forretningsidé er å være en solid, lønnsom og selvstendig sparebank med hovedvekt i markedsområdene Ringeriks- og Hadelands- og Nittedalsregionen. Banken tilbyr et bredt spekter av finansielle tjenester til personkunder, små og mellomstore bedrifter og offentlig sektor.

Bankens visjon, verdier, mål og forretningsidé er vedtatt av styret og inntatt i årsrapporten.

Avvik fra anbefalingens pkt. 2: Ingen

3. Selskapskapital og utbytte

SpareBank 1 Ringerike Hadeland hadde per 31. desember 2017 en egenkapital i konsernet på 3,4 mrd. kroner. I henhold til fastsatte beregningsregler for kapitaldekning for finansinstitusjoner hadde SpareBank 1 Ringerike Hadeland en samlet ren kjerne-, kjerne- og samlet kapitaldekning på hhv. 18,4, 18,4 og 19,8 %.

For detaljert informasjon om kapitaldekningen, se note 5 i årsrapporten.

Alle banker gjennomfører hvert år vurdering av egen risiko, kapitalbehov (ICAAP) og likviditetsbehov (ILAAP).

Finanstilsynet evaluerer ICAAP/ILAAP-prosessen og resultatene av prosessen i den enkelte bank (SREP). Finanstilsynets observasjoner ved stedlig tilsyn og løpende risikovurderinger inngår i grunnlaget for Finanstilsynets SREP-vurdering, som Finanstilsynet gjennomfører minst hvert 3 år for en bank av SpareBank 1 Ringerike Hadelands størrelse.

Finanstilsynet ferdigstilte 2. februar 2018 sin første SREP-vurdering av SpareBank 1 Ringerike Hadeland. Pilar 2-kravet er satt til 1,7 % av risikovektet volum. Dette kravet er knyttet til risikofaktorer som ikke er dekket av Pilar 1 og må dekkes av ren kjernekapital. Pilar 2-kravet kommer i tillegg til minimumskravene og bufferkravene i Pilar 1.

Kravet trer i kraft 31. mars 2018 og innebærer et minimumskrav for ren kjernekapital på 13,7 % gitt nivå på motsyklisk buffer per 31. desember 2017 på 2,0 %.

Styret foretar løpende en vurdering av kapital situasjonen i lys av regulatoriske krav og selskapets mål, strategier og ønsket risikoprofil. Konsernet har et konservativt rent kjernekapitalmål på minimum 15 %. Mål om minimum 15 % ren kjernekapitaldekning innebærer en buffer på 2,5 prosentpoeng i forhold til bankens maksimale regulatoriske krav på 12,5 %, 1,30 % buffer i forhold til Pilar 1 + Pilar 2 på 13,5 %, samt 3 % buffer på bankens regulatoriske Pilar 1 krav på 12,0 % per 31.12.2017.

Sparebankens utstedte eierandelskapital utgjør kr 1.565.041 fordelt på 15.650.405 egenkapitalbevis à kr 100,-. I tillegg har banken et overkursfond på 492 mill. kroner og et utjevningsfond på 867 mill. kroner. Egenkapitalbevisene andel av den samlede egenkapitalen per 31. desember 2017 er 97,34 %.

SpareBank 1 Ringerike Hadeland har som mål for sin virksomhet å oppnå resultater som gir god og stabil avkastning på bankens egenkapital. Banken vil skape verdier for egenkapitalbeviserne ved konkurranse-dyktig avkastning i form av utbytte og som gir grunnlag for verdistigning på egenkapitalbevisene.

Årsoverskuddet blir fordelt mellom egenkapitalbeviserne og sparebankens fond i samsvar med deres andel av bankens egenkapital. SpareBank 1 Ringerike Hadeland har som målsetting at minst halvparten av egenkapitalbevisernes andel av årsoverskuddet etter skatt for konsernet utbetales som kontantutbytte. Ved fastsettelsen av utbytte vil det bli tatt hensyn til bankens resultatutvikling, markedssituasjonen, stabilitet i utbytte

samt behov for kjernekapital. Bankens investor- og utbyttepolitikk er tilgjengelig på bankens hjemmeside www.rhbank.no.

I henhold til finansforetaksloven § 10-5, jf. allmennaksjeloven § 9-4 og § 9-5 har bankens representantskap har gitt styret fullmakt til å erverve og etablere pant i egne egenkapitalbevis for samlet pålydende 50 mill. kroner. Fullmakten ble godkjent av Finanstilsynet gjelder frem til neste årsmøte i representantskapet, senest 30.04.2018.

Bankens styre har per 31.12.2017 ingen fullmakt til å foreta kapitalforhøyelser.

Avvik fra anbefalingens pkt. 3: Ingen

4. Likebehandling av egenkapitalbevisiere og transaksjoner med nærstående

Styret og ledelsen i SpareBank 1 Ringerike Hadeland legger vekt på at alle egenkapitalbevisiere skal likebehandles og ha samme mulighet for innflytelse.

SpareBank 1 Ringerike Hadeland har en egenkapitalbevisklasse og alle egenkapitalbevis har lik stemmerett. Banken forholder seg til finansforetakslovens regler for eier- og stemmerettsbegrensninger så langt bestemmelsene gjelder for sparebanker med egenkapitalbevis.

Bankens transaksjoner i egne egenkapitalbevis skjer via Oslo Børs.

Styreinstruksen i SpareBank 1 Ringerike Hadeland slår fast at styremedlemmer og administrerende bank-sjef ikke må delta i behandlingen eller avgjørelsen av spørsmål som har slik særlig betydning for egen del eller for noen nærstående at vedkommende må anses for å ha personlig eller økonomisk særinteresse i saken. Det samme følger av bankens etiske retningslinjer. Den enkelte plikter selv å påse at han ikke er inhabil ved behandlingen av en sak.

Styreinstruksen slår videre fast at styremedlemmer på eget initiativ skal opplyse om enhver interesse den enkelte eller vedkommendes nærstående kan ha i avgjørelsen av et spørsmål. Med mindre styremedlemmet selv velger å fratre ved behandlingen eller avgjørelsen av en sak, skal styret beslutte om vedkommende skal fratre. Ved vurderingen skal det legges vekt på alle former for personlige, økonomiske eller andre interesser hos styremedlemmet og behovet for

allmennhetens tillit til bankens virksomhet. Styrets vurderinger av habilitetsspørsmål protokolleres.

SpareBank 1 Ringerike Hadeland gjennomførte i 2017 en rettet-, reparasjons- og en ansatteemisjon i løpet av 2. kvartal 2017. Utover dette har det ikke vært vesentlige transaksjoner mellom konsernet og egenkapitalbevisiere, styremedlemmer, ledelse eller nærstående parter av disse i 2017.

Avvik fra anbefalingens pkt. 4: Ingen

5. Fri omsettelighet

Bankens egenkapitalbevis er notert på Oslo Børs med ticker RING og er fritt omsettelige. Vedtektene inneholder ingen begrensninger på omsetteligheten.

Avvik fra anbefalingens pkt. 5: Ingen

6. Representantskapet

SpareBank 1 Ringerike Hadeland forholder seg til finansforetakslovens bestemmelser om finansforetaks organer.

Bankens generalforsamling, representantskapet, skal se til at banken virker etter sitt formål i samsvar med lov, vedtekter og representantskapets vedtak. SpareBank 1 Ringerike Hadeland har et representantskap bestående av 24 medlemmer med 8 varamedlemmer. De valgte medlemmer skal sammen avspeile sparebankens kundestruktur, andre interessegrupper og samfunnsfunksjonen og har følgende representasjon:

- 9 medlemmer med 3 varamedlemmer velges av innskyterne. Minst ett medlem med personlig varamedlem skal avspeile sparebankens samfunnsfunksjon.
- 9 medlemmer med 3 varamedlemmer velges av egenkapitalbevisiere
- 6 medlemmer med 2 varamedlemmer velges av de ansatte.

Innskyternes valg av medlemmer med varamedlemmer til representantskapet skjer på valgmøter i samsvar med de til enhver tid gjeldende regler og bankens valginstruks.

Egenkapitalbevisierens valg av medlemmer og varamedlemmer til representantskapet skjer i samsvar med de til enhver tid gjeldende rammebetingelser. Ingen kan på møte for egenkapitalbevisiere avgi stemme for egenkapitalbevis som representerer mer enn 30 % av SpareBank 1 Ringerike Hadelands totale antall utstedte

egenkapitalbevis. Innkalling til valgmøte sendes senest 14 dager før møtet og inneholder som minimum opplysninger om bestemmelser om stemmerett, hvilke tidsrom valget gjelder for og hvem som er på valg og hvor valgkomiteens forslag er lagt frem til gjennomsyn.

Ansattes valg til representantskapet gjennomføres i samsvar med de til enhver tid gjeldende regler og bankens valginstruks.

Representantskapet skal fastsette konsernets årsregnskap, oppta ansvarlig lån og gi fullmakt til kapitalforhøyelse, fordele det beløp som kan brukes til allmennyttige formål samt velge medlemmene til bankens styre og valgkomité.

Representantskapet trer sammen hvert år som bestemt i finansforetaksloven for å behandle styrets årsberetning, revisjonsberetningen og kontrollkomiteens melding og fastsette bankens regnskap og årlig utbytte på egenkapitalbevis.

Innkalling og saksdokumenter til representantskapets årsmøte gjøres tilgjengelig senest 21 dager før årsmøtet iht. finansforetakslovens § 8.3.

Det avholdes årlig ett valgmøte for egenkapitalbevisierne hvor representanter til representantskapet velges og hvor det informeres om konsernets finansielle situasjon. I tillegg velges medlemmer av egenkapitalbevisierne valgkomité.

Alle egenkapitalbevisiere kan delta på møtet, og det er anledning til å stemme med fullmakt.

En oversikt over representantskapets medlemmer finnes på rhbank.no.

Avvik fra anbefalingens pkt. 6: Ingen

7. Valgkomiteer

Representantskapet i SpareBank 1 Ringerike Hadeland velger en valgkomité med fem medlemmer og fem varamedlemmer og har representanter fra alle grupper som er representert i representantskapet samt et medlem og et varamedlem som er uavhengig og ikke medlem av representantskapet. Komiteen ledes av representantskapets leder.

Valgkomiteen skal forberede innskytternes valg av representantskapsmedlemmer og varamedlemmer, valg av leder og nestleder i representantskapet, leder,

nestleder og øvrige medlemmer til styret unntatt ansattes representanter, samt medlemmer og varamedlemmer av valgkomiteen. For det styremedlem som skal velges blant de ansatte, avgir bare representanten for de ansatte i valgkomiteen innstilling.

Valgkomiteen har kontakt med egenkapitalbevisiere, styreleder og styremedlemmer og behandler styrets egenevaluering i arbeidet med å foreslå kandidater til styret.

De egenkapitalbevisiervalgte medlemmer av representantskapet velger en valgkomité på tre medlemmer og tre varamedlemmer. Valgkomiteen skal forberede egenkapitalbevisierne valg av medlemmer med varamedlemmer til representantskapet, samt valget av medlemmer og varamedlemmer av valgkomiteen.

De ansattes valg skjer gjennom eget valgstyre iht. egen instruks.

Avvik fra anbefalingens pkt. 7: Ingen

8. Representantskap og styre – sammensetning og uavhengighet

Det vises til pkt. 6 for informasjon om sammensetningen av en sparebanks organer.

Styret består av 8 medlemmer valgt av representantskapet. Styrets leder og nestleder velges av representantskapet ved særskilte valg. 2 medlemmer velges blant de ansatte. Medlemmene velges for to år.

Alle styremedlemmer er uavhengige av bankens daglige ledelse og vesentlige forretningsforbindelser. Ingen ledende ansatte er medlem av styret.

Avvik fra anbefalingens pkt. 8: Ingen

9. Styrets arbeid

Bankens representantskap velger styrets leder, nestleder og medlemmer.

Styret har en årlig plan for sitt arbeid med særlig vekt på mål, strategi og forretningsplaner. Styret har det overordnede ansvar for forvaltning og organisering av banken i tråd med lover, forskrifter, vedtekter og vedtak fattet i representantskapet. Styret mottar periodisk rapportering av resultatutvikling, markedsutvikling, ledelses-, personal- og organisasjonsmessig utvikling og utvikling i risikobildet og risikoeksponeringen for banken.

Styrets ansvar og oppgaver gjennomgås årlig og styrearbeidet følger en fastlagt arbeidsplan. Styreinstruks vedtatt av representantskapet omhandler styrets arbeid og saksbehandling og er bindende for styrets medlemmer. Styret foretar årlig en egevaluering av sitt virke med henblikk på arbeidsform, saksbehandling, møtestruktur og prioritering av oppgaver.

Styrets medlemmer har bred og variert erfaring fra både offentlig og privat virksomhet. Kravene til sammensetning og kompetanse anses ivaretatt

I 2017 ble det avholdt 11 ordinære styremøter. Fremtøteprosenten i 2017 var 94 %.

Styret har opprettet et godtgjørelses-, et risiko og et revisjonsutvalg. Alle utvalgene skal bistå styret i forberedelsen av saker, men beslutningene fattes av styret samlet. Alle utvalgene skal på eget initiativ kunne gjennomføre møter og behandle saker uten deltakelse fra administrasjonen.

Godtgjørelsesutvalg

Godtgjørelsesutvalget består av tre medlemmer inkl en ansattrepresentant fra bankens styre. Styret har fastsatt egen instruks for godtgjørelsesutvalget. Utvalget møter minimum to ganger pr år. Ytterligere møter fastsettes etter ønske fra utvalget eller utvalgets leder.

Utvalget har som ansvar å forberede styrets behandling av blant annet: Bankens policy for godtgjørelser, godtgjørelser til adm. banksjef og eventuelt andre ansatte som i henhold til retningslinjene skal behandles av styret, samt årlig rapport om praktiseringen av godtgjørelsesordningen. Jfr Lov om Finansforetak § 15-1 til 15-6.

Risikoutvalget

Risikoutvalget består av fire medlemmer fra bankens styre. Styret har fastsatt egen instruks for risikoutvalget. Utvalget møtes minimum 5 ganger i året. Ytterligere møter fastsettes etter ønske fra utvalget eller utvalgets leder. Risikoutvalget vil blant annet gjennomgå risikorapporteringen i forbindelse med kvartalsrapporteringen, konsernets risikoprofil samt dokumentasjon knyttet til prosess for kapitalbehovsvurderinger. Risikoutvalget skal minimum årlig gjennomgå konsernets risikopolicyer, samt overvåke at disse følges. Risikoutvalget skal bistå styret i å gjennomføre sine kontrolloppgaver og foreslå tiltak i forhold til bankens rammeverk for styring og kontroll av risiko. Jfr Forskrift om finansforetak og finanskonsern § 13 – 2.

Revisjonsutvalget

Revisjonsutvalg består av fire medlemmer fra bankens styre. Minst ett av utvalgets medlemmer skal ikke være ansatt i konsernet og skal ha kvalifikasjoner innen regnskap og revisjon. Styret har fastsatt egen instruks for revisjonsutvalget. Revisjonsutvalget gjennomgår blant annet utkastene til kvartals- og årsregnskaper før de behandles i styret, og har for øvrig de oppgaver som følger av Lov om Finansforetak § 8–18–20. Revisjonsutvalget møtes normalt fem ganger i året i forkant av styrebehandling av kvartals- og årsrapporter.

Administrerende banksjef

Adm. banksjef tilsettes av styret og står for den daglige ledelsen av bankens virksomhet i tråd med lover, vedtekter, fullmakter og instruks. Saker som etter bankens forhold er av uvanlig art eller har stor betydning legges frem for styret.

Adm. banksjef gir styret en underretning om bankens virksomhet, stilling og resultatutvikling hver måned. Fastsetting av lønn og annen godtgjørelse til adm. banksjef foretas av styret årlig etter innstilling fra godtgjørelsesutvalget.

Det er utarbeidet egen instruks for adm. banksjef.

Avvik fra anbefalingens pkt. 9: Ingen

10. Risikostyring og intern kontroll

Risikostyring i SpareBank 1 Ringerike Hadeland skal støtte opp under bankens strategiske utvikling og måloppnåelse samt sikre finansiell stabilitet og forsvarlig formuesforvaltning. Bankens overordnede mål og strategiske valg fastsettes gjennom regelmessige strategiprosesser.

Styret i SpareBank 1 Ringerike Hadeland har ansvaret for å påse at konsernet har en ansvarlig kapital som er forsvarlig ut fra vedtatt risikoprofil og myndighetspålagte krav. Konsernets styre fastsetter de overordnede målsettingene som risikoprofil og avkastningsmål. Konsernets rapport om kapitalkrav og risikostyring, Pilar 3-rapport, inneholder en beskrivelse av risikostyring, kapitalstyring og kapitalberegning og er tilgjengelig på rhbank.no.

Styret fastlegger også de overordnede rammer, fullmakter og retningslinjer for risikostyringen i konsernet. Styret gjennomgår kvartalsvis konsernets utvikling innenfor de viktigste risikoområder i forhold til vedtatte policyer, rammer og måltall, og foretar årlig en gjennomgang av internkontrollen.

Avdeling for risikostyring og compliance er organisert uavhengig av forretningsenhetene og rapporterer direkte til Administrerende Banksjef. Avdelingen har ansvaret for uavhengig risikovurdering, risikorapportering og den overordnede risikoovervåking i konsernet og rapporterer periodisk til styret om utviklingen i risikobildet.

Intern kontroll knyttet til finansiell rapportering

Bankens ledelse er ansvarlig for å etablere og opprettholde en forsvarlig intern kontroll knyttet til konsernets finansielle rapportering. Intern kontroll tilknyttet finansiell rapportering er en prosess som under tilsyn av adm. banksjef og banksjef økonomi/finans er utformet for å gi rimelig sikkerhet for en pålitelig finansiell rapportering og utarbeidelse av konsernets kvartals- og årsregnskap i samsvar med IFRS slik de er vedtatt av EU.

Regnskapsprinsippene som anvendes av konsernet er også i samsvar med IFRS som utgitt av International Accounting Standards Boards (IASB). Bankens regnskaps- og økonomiavdeling er organisert under avdelingen Økonomi/ finans og utarbeider finansiell rapportering for SpareBank 1 Ringerike Hadeland-konsernet. Avdelingen påser at rapporteringen skjer i samsvar med gjeldende lovgivning, regnskapsstandarder og konsernets regnskapsprinsipper. Avdelingen har etablert prosesser som sørger for at regnskapsrapporteringen kvalitetssikres og at eventuelle feil og mangler følges opp og rettes løpende. Til all finansiell rapportering er det etablert en rekke kontrolltiltak for å sikre korrekt, gyldig og fullstendig rapportering. Tiltakene omfatter rimelighets- og sannsynlighetskontroller på vesentlige regnskapsposter. I tillegg utføres detaljerte avstemmingskontroller daglig og månedlig. Ledelsen har vurdert effektiviteten i selskapets interne kontroll knyttet til finansiell rapportering og basert på denne vurderingen har ledelsen konkludert med at SpareBank 1 Ringerike Hadelands interne kontroll knyttet til finansiell rapportering var effektiv per 31. desember 2017.

Styrets Revisjons- og Risikoutvalg skal føre tilsyn med prosessen for finansiell rapportering og se etter at konsernets internkontroll, herunder intern revisjon og risikostyringssystemer, fungerer effektivt. Revisjons- og Risikoutvalget skal blant annet gjennomgå kvartals- og årsregnskaper. Utvalget skal videre påse at konsernet har en uavhengig og effektiv ekstern revisjon.

Ekstern revisor

Ekstern revisors hovedoppgaver er å vurdere hvorvidt bankens årsregnskap er avgitt i samsvar med lov og

forskrifter. Videre skal ekstern revisor vurdere om formuesforvaltningen er ivaretatt på en betryggende måte og med forsvarlig kontroll. Ekstern revisor velges av representantskapet.

Intern revisor

Intern revisjon er et redskap for styret og administrasjonen for overvåking av at risikostyringsprosessene er målrettede, effektive og fungerer som forutsatt. Internrevisjonens rapporter og anbefalinger til forbedringer i bankens risikostyring blir gjennomgått og implementert i banken. En av hovedoppgavene til bankens intern revisor er å bekrefte at internkontrollen er sikret i et tilstrekkelig omfang og at den fungerer som forutsatt. Intern revisor rapporterer til styret.

Avvik fra anbefalingens pkt. 10: Ingen

11. Godtgjørelse til styret

Styrets medlemmer mottar en årlig kompensasjon fastsatt av representantskapet. Styremedlemmenes honorar er ikke resultatavhengige og det utstedes ikke opsjoner til styremedlemmene. Ingen av styrets medlemmer valgt av representantskapet har oppgaver for selskapet utover styrevervet eller verv avledet av dette.

Nærmere informasjon om kompensasjon for styret fremgår av note til årsregnskapet.

Avvik fra anbefalingens pkt. 11: Ingen

12. Godtgjørelse til ledende ansatte

Fastsetting av lønn og annen godtgjørelse til administrerende banksjef foretas av styret.

Styret har etablert et godtgjørelsesutvalg som velges av og blant styrets medlemmer. Utvalget skal forberede alle saker om godtgjørelsesordninger som skal avgjøres av styret. Nærmere informasjon om kompensasjon for ledende ansatte fremgår av note til årsregnskapet.

Styrets erklæring om lederlønn er eget saksdokument til representantskapet.

Det er ingen aksjeverdbasert godtgjørelse i konsernet.

Avvik fra anbefalingens pkt. 12: Ingen

13. Informasjon og kommunikasjon

SpareBank 1 Ringerike Hadeland legger betydelig vekt på at korrekt, relevant og tidsriktig informasjon om bankens utvikling og resultater skal skape tillit overfor

investormarkedet. Informasjon til markedet formidles gjennom investorpresentasjoner, hjemmesider på internett, pressemeldinger og regnskapsrapporter. Det avholdes regelmessige presentasjoner overfor investorer, långivere og andre samarbeidspartnere.

Informasjon til markedet formidles gjennom bankens kvartalsrapporter med presentasjonsmateriale, eget område for Investor Relations på bankens hjemmeside og børsmeldinger. Bankens finanskalender og alle kvartalsrapporter, pressemeldinger og presentasjoner blir offentliggjort på bankens hjemmeside www.rhbank.no

Avvik fra anbefalingens pkt. 13: Ingen

14. Selskapsøvertakelse

Eierrepresentasjon i representantskapet i en sparebank er maksimum 40 %.

Strukturendringer krever tillatelse fra myndighetene. Ved erverv av egenkapitalbevis som medfører eierskap utover 10 % av egenkapitalbeviskapitalen må det søkes tillatelse fra Finanstilsynet.

I forbindelse med fusjonen mellom Ringerikes Sparebank, Sparebanken Jevnaker Lunner og Gran Sparebank ble det opprettet tre stiftelser som fikk tillatelse til å eie mer enn 10 % av egenkapitalen. Stiftelsene har per 31.12.2017 følgende andel av egenkapitalbevisene i banken:

	Andel av EK-bevis
Sparebankstiftelsen Ringerike:	29,58 %
Sparebankstiftelsen Gran:	19,72 %
Sparebankstiftelsen Jevnaker Lunner Nittedal:	19,72 %

Oversikt over de største egenkapitalbevisiere fremkommer av årsregnskap og kvartalsrapporter.

Ved erverv av eierandeler i en finansinstitusjon som medfører eierskap utover 10 % av kapitalen, må det iht. finansforetakslovens § 6.1 søkes om tillatelse fra Finanstilsynet.

Styret vil håndtere eventuelle overtagelsestilbud i samsvar med prinsippet om likebehandling av aksjonærer og vil sørge for at egenkapitalbevisiere har tilstrekkelig informasjon og rimelig tid til å kunne ta stilling til budet. Styret vil ikke uten særlig grunn søke å forhindre at noen fremsetter tilbud på bankens virksomhet eller egenkapitalbevis, herunder uten representantskapets godkjenning søke å utnytte emisjonsfullmakter eller treffe andre tiltak med formål å hindre gjennomføringen av tilbudet etter at dette er kjent. Styret vil ikke inngå avtaler med tilbyder om å begrense bankens mulighet til å fremskaffe andre tilbud eller å kompensere tilbyder hvis tilbudet ikke gjennomføres dersom det ikke åpenbart kan begrunnes i bankens og egenkapitalbevisierens felles interesse. Styret vil avgi en uttalelse med anbefaling om hvorvidt egenkapitalbevisiere bør akseptere budet eller ikke, herunder opplyse om tilslutningen til slik anbefaling blant styremedlemmene, opplyse om avtaler mellom selskapet og tilbyder av betydning for markedets vurdering av tilbudet samt gi en begrunnet verdivurdering fra uavhengig sakkyndig. Transaksjoner som i realiteten innebærer avhendelse av virksomheten, vil bli besluttet av bankens representantskap.

Avvik fra anbefalingens pkt. 14: Ingen

15. Revisor

Ekstern revisor velges av representantskapet. Ekstern revisor deltar i styremøte hvor årsregnskapet behandles og avgir den lovbestemte bekreftelsen av den økonomiske informasjon som konsernet gir. Styret orienterer representantskapet om revisors godtgjørelse i møte. Ekstern revisor har ikke utført vesentlige rådgivningsoppdrag for konsernet. Spesifisert revisorhonorar for finansiell revisjon og andre tjenester enn revisjon fremgår av note til årsregnskapet.

Avvik fra anbefalingens pkt. 15: Ingen

EGENKAPITALBEVIS

SpareBank 1 Ringerike Hadeland hadde ved utgangen av 2017 en egenkapitalbeviskapital på 1.565,0 mill. kroner fordelt på 15.650.405 egenkapitalbevis hvert pålydende 100 kroner. Banken hadde ingen egenbeholdning av egenkapitalbevis.

Gjennom en vellykket rettet emisjon, en reparasjons-emisjon og en ansattemisjon i løpet av 2. kvartal 2017, ble det emittert tilsammen 1.703.753 nye egenkapitalbevis og bankens egenkapital ble netto styrket med 303 mill. kroner.

Egenkapitalbeviserens kapital per 31. desember 2017 består i tillegg til egenkapitalbeviskapitalen av utjevningsfondet på 867,1 millioner kroner og overkursfondet på 491,7 millioner kroner. Kapital tilhørende egenkapitalbeviserene utgjorde samlet 2.923,8 millioner kroner (morbank) samt avsatt utbytte på 161,2 millioner kroner.

Utbyttepolitikk

SpareBank 1 Ringerike Hadeland har som økonomisk mål for sin virksomhet å oppnå resultater som gir god og stabil avkastning på Bankens samlede egenkapital. Banken vil skape verdier for egenkapitalbeviserene ved konkurransedyktig avkastning i form av utbytte og verdistigning på egenkapitalbevisene.

Det legges vekt på at soliditeten er på et tilfredsstillende nivå. Banken skal til enhver tid ha en egenkapital som er tilpasset finansielle mål, vekststrategi og ønsket risiko-profil, og som kan danne grunnlag for økende inntjening over tid.

Årsoverskuddet blir fordelt mellom eierkapitalen (egenkapitalbeviserene) og grunnfondskapitalen (tidligere sparebankens fond) i samsvar med deres andel av morbankens egenkapital.

SpareBank 1 Ringerike Hadeland har som målsetting at minst halvparten av eierkapitalens andel av overskuddet i konsernet utbetales som kontantutbytte. Ved fastsettelsen av utbytte vil det bli tatt hensyn til konsernets og morbankens resultatutvikling, markedssituasjonen, stabilitet i utbytte samt behov for ren kjernekapital.

Overskuddsdisponering

Det er morbankens regnskap som danner grunnlag for disponering av årsoverskuddet. Morbankens resultat inkluderer mottatt utbytte fra datterselskaper og felleskontrollerte virksomheter.

I konsernregnskapet foretas full konsolidering av datterselskaper, mens resultatandel fra felleskontrollerte virksomheter konsolideres etter egenkapitalmetoden. Utbytte inkluderes derfor ikke i konsernresultatet.

Årsoverskudd til disponering for 2017 fremkommer etter endringer i fond for urealiserte gevinster på -0,9 millioner kroner. Samlet beløp til disponering utgjør 361,5 millioner kroner.

Basert på bankens utbyttepolitikk foreslår styret å utbetale et ordinært kontantutbytte på 10,30 kroner per egenkapitalbevis. Dette gir en utdelingsgrad på 50 % av egenkapitalbeviserens andel av konsernets resultat i 2017.

Investorpolitikk

SpareBank 1 Ringerike Hadeland legger betydelig vekt på at korrekt, relevant og tidsriktig informasjon om konsernets utvikling og resultater skal skape tillit overfor investormarkedet. Informasjon til markedet formidles gjennom investorpresentasjoner, bankens hjemmesider, børsmeldinger, pressemeldinger og regnskapsrapporter.

Det avholdes regelmessige presentasjoner overfor eiere, långivere og andre samarbeidspartnere. Banken vil likebehandle sine eiere og vil ikke gi noen egenkapitalbeviser uretmelige fordeler på andre eieres eller bankens bekostning.

Banken har som mål at det skal være god likviditet i egenkapitalbevisene og god spredning blant eiere som representerer sparebankstiftelsene, kunder, regionens investorer samt øvrige investorer. Banken vil bidra til tiltak som fremmer dette målet.

Informasjonsadresser

SpareBank 1 Ringerike Hadeland distribuerer informasjon til markedet via bankens hjemmeside på www.rhbank.no (Investor Relations) og via Newsweb (www.newsweb.no).

Finansiell kalender for 2018

Ex utbytte dato:	22.03.2018
1. kvartal:	25.04.2018
2. kvartal:	14.08.2018
3. kvartal:	24.10.2018

Foreløpige årsregnskapstall for 2018 blir offentliggjort i februar 2019.

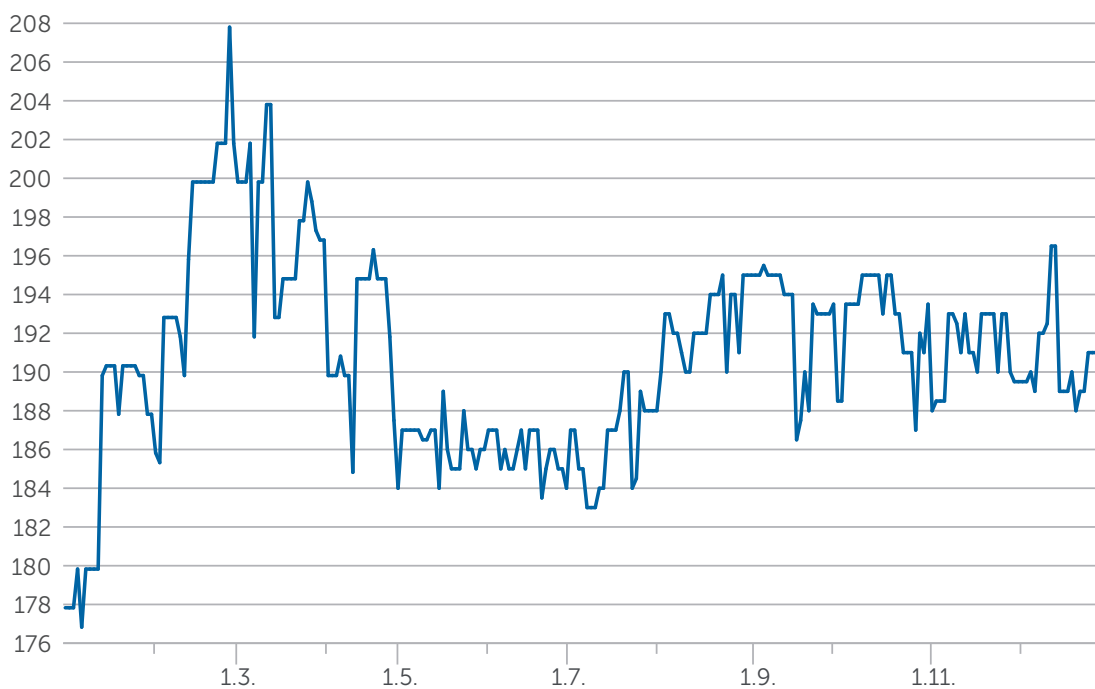
Skjermingsfradrag

For å hindre dobbeltbeskatning av Banken og eierne gjelder regler om Fradrag for Skjerming (Skattelovens § 10-12, erstattet tidligere regler om RISK-fradrag). Skjermingen beregnes for det enkelte egenkapitalbevis, og settes til egenkapitalbevisets skjermingsgrunnlag multiplisert med en skjermingsrente. Skjermingsgrunnlaget settes til egenkapitalbevisets inngangsverdi. Skjermingsrenten fastsettes av departementet i forskrift. Skjermingen tilordnes eier av egenkapitalbeviset per 31. desember i inntektsåret.

Markedsutvikling for bankens egenkapitalbevis 2017

Markedskursen for SpareBank 1 Ringerike Hadelands egenkapitalbevis (RING) var ved utgangen av 2017 på 191 kroner per bevis. Per 31. desember 2016 var kursen 178 kroner. Kursstigningen i 2017 var således 7,3 %. Med et kontantutbytte på 10,30 kroner for 2017 blir direkteavkastningen for egenkapitalbeviset 5,4 %.

SpareBank 1 Ringerike Hadeland (RING) 2.1.–31.12.2017

BANKENS TILLITSVALGTE 2017

Representantskapet

Innskytervalgt

Medlemmer

Ståle Tangestuen
Steinar Aasnæss
Lise Kihle Gravermoen (repr. samf. funksjon)
Harald Myhre
Anne Taran Tjølsen Jacobsen
Marte Grindaker
Ellen Stokstad (leder)
Kari-Anne Jønnes (nestleder)
Roy S. Torheim

Varamedlemmer

Mette Sønsteby
Nils Thomas Fearnley
Kjersti Land Nyhus (repr. samf. funksjon)

Egenkapitalbeviserivalgt

Medlemmer

Frederik W. Skarstein
Anne Lise Rian
Tor Eid
Helge A. Hagelsteen Vik
Ole Western
Finn Martinsen
Bjørg Westhagen
Mikal Røtnes
Roar Ruden

Varamedlemmer

Guro Cathrine Thoresen
Arvid Skjennum
Anders Strande

Ansattevalgt

Medlemmer

Randi Irene Roa
Liv Grinna
Heidi Brusveen
Silje Johansen Engebretsen
Hanne Dahl Molden
Espen Gundersen

Varamedlemmer

Robert Eriksen
Katrine Mathiesen

Styret, kontrollkomite og valgkomiteer

Styret

Medlemmer

Oscar Engeli (leder)
Anne Cathrine Frøstrup (nestleder)
Bjørn Haugen Morstad
Hege Marie Syversen
Kjell Baug
Svein Oftedal
Liv Bente Kildal (ansatt)
Gunnar Bergan (ansatt)

Valgkomite Representantskapet

Medlemmer

Ellen Stokstad (leder)
Peer Veiby
Lise Kihle Gravermoen (repr. samf. funksjon)
Finn Martinsen
Randi Irene Roa (ansatt)

Varamedlemmer

Marte Grindaker
Beate H. Hundhammer
Kjersti Land Nyhus (repr. samf. funksjon)
Roar Ruden
Silje Johansen Engebretsen (ansatt)

Valgkomite Egenkapitalbevisiere

Medlemmer

Mikal Røtnes (leder)
Björg Westhagen
Helge A. Hagelsteen Vik

Varamedlemmer

Mette Aasrud
Lars Torgeir Dahl
Tor Eid

SPAREBANK 1 RINGERIKE HADELAND

Lokalbank Ringerike
Søndre Torv 6
3504 Hønefoss

Lokalbank Hole
Vik Torv
3530 Røyse

Lokalbank Jevnaker
Storgata 14
3520 Jevnaker

Lokalbank Gran
Smietorget
2750 Gran

Lokalbank Nittedal
Mattias Skytters vei 21–23
1482 Nittedal

KONSERNET SPAREBANK 1 RINGERIKE HADELAND

Postboks 518 Sentrum
Søndre Torv 6
3504 Hønefoss
Telefon: 915 02130
Telefaks: 32 11 33 01
E-post: firmapost@rhbank.no